

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
THE ROLE ON SANGHA ADMINISTRATION OF SANGHA
ADMINISTRATORS IN HUA – HIN DISTRICT,
PRAJAU BKHIRIKHAN PROVINCE

พระอธิการ ชรัตน์ ฐิตคุโณ (มีแก้ว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

บทบาทรจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พระอธิการชรัตน์ จิตคุณ (มีแก้ว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**THE ROLE ON SANGHA ADMINISTRATION OF SANGHA
ADMINISTRATORS IN HUA – HIN DISTRICT,
PRAJAUWKHRIKHAN PROVINCE**

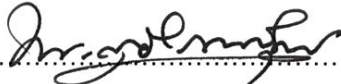
PHRA ADHIKARN CHARAT THITAGUNO (MEEKAEW)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

.....
(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

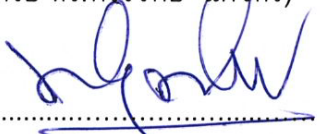
คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....
(พระวิสุทธิภักทธาดา, Ph.D.)

ประธานกรรมการ

.....
(อาจารย์ ดร.ทองวิทย์ แก้วศรี)

กรรมการ

.....
(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต)

กรรมการ

.....
(พระมหาบุญเลิศ อินุทปัญโญ, ผศ.)

กรรมการ

.....
(ผศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต

ประธานกรรมการ

พระมหาบุญเลิศ อินุทปัญโญ, ผศ.

กรรมการ

ผศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

กรรมการ

วิทยานิพนธ์ : บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอ
หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผู้วิจัย : พระอธิการชรัตน์ จิตคุโณ (มีแก้ว)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ดร. พิเชฐ ทังโต, พ.ม.ช., พธ.บ., M.A., Ph.D. (Public Admin.)

: พระมหาบุญเลิศ อินุทปญโญ, ผศ. ป.ธ.๗., พธ.บ., ศศ.ม., รป.ม.
(การจัดการความขัดแย้ง)

: ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, ปก.ศ., พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)

วันสำเร็จการศึกษา :

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (๑) เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ(๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็น พระภิกษุและสามเณร ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๒๓๗ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์และ ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๖๗๐ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t – test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance)โดยใช้วิธีของ One way Anova

ผลการวิจัย พบว่า

๑. พระภิกษุและสามเณร มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.70$) ในด้านการปกครอง ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.49$) ในด้านการศึกษาสงเคราะห์

๒. บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลโดยภาพรวม พระภิกษุและสามเณร ที่มีสถานภาพอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่ตอบเกี่ยวกับพระสังฆาธิการภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพราะว่า พระภิกษุและสามเณร ผู้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาส่วนใหญ่ยังไม่เห็นผู้บริหารหรือผู้ปกครองทำหน้าที่ในการบริหารอย่างเต็มกำลังความสามารถ แต่กล่าวโดยภาพรวมถึงหน่วยงานต่างๆ ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมาก แสดงว่ามีการวางแผน นโยบายและวัตถุประสงค์ ในการบริหารงานได้เป็นอย่างดี ตลอดจนถึงการวางตัวบุคคลในการทำงานได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น พระภิกษุและสามเณรหรือผู้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาต้องการให้ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นมีภาวะความเป็นผู้นำที่ดีและทำงานอย่างเต็มความสามารถของตนเอง ด้วยความเสียสละ สามัคคี อดทนและเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

Thesis Title : The Role of Sangha's Administrators in Hua - Hin District,
Prajaukhirikhan Province

Researcher : Phra Adhikarn Charat Thitakuno (Meekaew)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

: Dr. Phichet Thangto B.A.,M.A.,Ph.d.(Public. Admin.)

: Phramaha Boonlert Inthapanyo, Asst.Prof. Pali IIV, B.A.,M.A.,
M.P.A.,(Conflict Management)

: Asst. Prof. Dr.Temsak Thong-in, B.A., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)

Date of Graduation :

ABSTRACT

This research study aims to study the role of Sangha's administrator(s) in Hua-hin district, Prajaubkhirikhan Province in three aspects; the role of Sangha in the Sangha community administration, the comparative study of the Sangha's attitude toward the administration by classifying individual factor and the study of administration problem. Moreover, the Thesis also provides the most-likely appropriate suggestion for the identified problems.

The sample populations are the member of Sangha community. These are monks, novices and nuns residing in the monastery. Moreover, laypeople are also included in the sample. Questionnaires are used as the tool for collecting data. Statistical software is used as analytical tool in order to figure out the frequency, percentage, mean and standard deviation. In addition, the F-Test is analyzed by the "One-way analysis of variance" approach. The result indicates the rate of confidence as 0.9670.

Research Result

1. The role of Sangha administrator in administration aspect in Hua-Hin district, Prajaubkhirikhan Province. The result in general indicates high level regarding the role. Specifically, the administration aspect is on the highest level whereas educational support is on the lowest level.

2. The comparative attitude of Sangha toward the administration is classified by personal characteristic; age, educational background and level of Dhamma and Pali studies. The result point out that these classifications have no outstanding difference concerning the role of Sangha administrator. However, the research point out that the difference of Sangha position could slightly make different to the role of administrator.

3. The research gives the Sangha advices as followed; 1) the Sangha should recognize the Sangha act in order to improve the effectiveness of controlling the Sangha community 3) The Sangha should provide more educational supports and guidance regarding appropriate behavior(s) in accordance with the Buddhist traditions.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตากรุณาอย่างยิ่งจาก อาจารย์ พระวิสุทธภักทธาดา, PHD. ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์, อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี, อาจารย์พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ผศ., ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ และ อาจารย์ พิเชษฐ ทั้งโต คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยให้แนวคิดคำแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัย จนได้เนื้อหาวิทยานิพนธ์ที่ครบสมบูรณ์

ขอขอบคุณอาจารย์พระปลัดสามารถ ธมฺมธโร, อาจารย์พระมหาโยตะ ปยุตโต, อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต, ผศ.ชัชชัย ไชยสา และ ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถามพร้อมให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณท่านพระครูวิจิตรธรรมวิภาช เจ้าคณะอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ได้ให้การสนับสนุนในการศึกษาเอื้อเพื่อให้เก็บข้อมูลการวิจัยในเขตการปกครอง คณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกรูปทุกท่านที่ให้คำแนะนำสิ่งดี ๆ เสมอมา

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย และมอบเป็นกตเวทิตาคุณ แก่บิดามารดา อุปัชฌาย์อาจารย์ และญาติโยมทุกท่านที่ถวายปัจจัยสี่ ตลอดท่านผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

พระอธิการชรัตน์ จิตคุโณ (มีแก้ว)

๒๘ มกราคม ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๙)
สารบัญแผนภูมิ	(๑๒)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๓)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๙
๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท	๙
๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๑๓
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร	๑๗
๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร	๑๗
๒.๒.๒ กระบวนการบริหาร	๒๔
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๓๑
๒.๓.๑ การปกครอง	๓๒
๒.๓.๒ การศาสนศึกษา	๓๓
๒.๓.๓ การศึกษาสงเคราะห์	๓๔
๒.๓.๔ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓๕

เรื่อง	สารบัญ (ต่อ)	หน้า
	๒.๓.๕ การสาธารณูปการ	๓๗
	๒.๓.๖ การสาธารณสงเคราะห์	๓๘
	๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์	๔๐
	๒.๔.๑ ความหมายของพระสงฆ์	๔๐
	๒.๔.๒ ความสำคัญของพระสงฆ์	๔๑
	๒.๔.๓ การแต่งตั้งและถอดถอนพระสงฆ์	๔๑
	๒.๕ การปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๖๓
	๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๕
	๒.๖.๑ งานวิจัยเกี่ยวข้องกับบทบาท	๖๕
	๒.๖.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหาร	๖๗
	๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๗๓
	๒.๖.๔ งานวิจัยเกี่ยวกับพระสงฆ์	๗๖
	๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๗
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย	๘๐
	๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๐
	๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๑
	๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๒
	๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๘๓
	๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ	๘๓
	๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๔
	๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๔
	๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม	๘๕
	๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๕
บทที่ ๔	ผลการศึกษา	๘๖
	๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๖

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๒ ระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๙๐
๔.๓ การเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๑๐๐
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๑๑๐
๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๒๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๒๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๒๔
๕.๒ อภิปรายผล	๑๒๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๓๘
บรรณานุกรม	๑๔๑
ภาคผนวก	๑๔๘
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๔๙
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๕๑
ภาคผนวก ค ผลการหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)	๑๕๗
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๖๔
ภาคผนวก จ ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถาม (ค่า Alpha)	๑๗๕
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๗๘
ภาคผนวก ช หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล	๑๘๐
ประวัติผู้วิจัย	๑๘๒

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ รายชื่อพระสังฆาธิการเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๖๔
๓.๑ จำนวนกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุและสามเณร ที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๘๒
๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๘
๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม	๙๐
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของพระภิกษุ สามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ด้านการปกครอง)	๙๑
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นพระภิกษุและสามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ด้านการศาสนศึกษา)	๙๒
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของพระภิกษุ สามเณรต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ด้านการศึกษาสงเคราะห์)	๙๔
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของพระภิกษุ สามเณรต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา)	๙๖
๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นพระภิกษุ สามเณรต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ด้านการสาธารณูปการ)	๙๗
๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของพระภิกษุ สามเณรต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ด้านการสาธารณสงเคราะห์)	๙๙

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๙ การเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวม	๑๐๐
๔.๑๐ การเปรียบเทียบความเห็นของพระภิกษุและสามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม	๑๐๑
๔.๑๑ การเปรียบเทียบความเห็นของพระภิกษุและสามเณร การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามพรรษา โดยภาพรวม	๑๐๓
๔.๑๒ การเปรียบเทียบความเห็นของพระภิกษุและสามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ โดยภาพรวม	๑๐๕
๔.๑๓ การเปรียบเทียบความเห็นของพระภิกษุและสามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม โดยภาพรวม	๑๐๗
๔.๑๔ การเปรียบเทียบความเห็นของพระภิกษุและสามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางบาลี โดยภาพรวม	๑๐๘
๔.๑๕ สรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบความเห็นของพระภิกษุและสามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ ๑-๖	๑๑๐
๔.๑๖ จำนวนผู้ตอบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๑๑๒
๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการปกครอง	๑๑๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศาสนศึกษา	๑๑๒
๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๑๔
๔.๒๐ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๑๕
๔.๒๑ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการ	๑๑๗
๔.๒๒ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๑๑๙

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
๒.๑ โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในเขต อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๖๓
๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๙

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักโดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	สตุตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม / ข้อ / หน้า/ เช่น หมายความว่า ระบุถึง ที.ปา. (ไทย) ๑๑/ ๑๗๖/๑๖๙ หมายความว่า การอ้างอิงนั้นระบุถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๑๗๖ หน้า ที่ ๑๖๙ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้ระบอบสามัคคีธรรมเป็นแม่บทในการปกครองคณะสงฆ์ โดยพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะเป็นประมุขหรือประธานของภิกษุสงฆ์ทั้งหมด ทรงประทานความเสมอภาคแก่ภิกษุทุกรูป ไม่มีการเลือกปฏิบัติสำหรับภิกษุที่เคยมีสถานะเดิมแตกต่างกัน ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ เช่นบางรูปเคยมีสถานะเดิมเป็นกษัตริย์ เชื่อพระวงศ์ชั้นสูง บุตรเศรษฐี หรือคนยากจนเชียวใจก็ตาม ต่างก็ต้องประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในหลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงและบัญญัติไว้แล้วเสมอเหมือนกัน

หลังจากสังคายนาพระธรรมวินัย ครั้งที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราช องค์ประธานศาสนูปถัมภก ได้ส่งพระมหาเถระไปประกาศพระพุทธศาสนา ๙ สาย โดยเฉพาะประเทศไทยก็ได้รับผลจากการประกาศพระพุทธศาสนาในคราวนั้น ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่กระจายไปทั่วทุกมุมโลกและสร้างประโยชน์สำคัญคือการทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติ เพราะอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักพุทธธรรมนำชีวิตให้ประชาชนอยู่ดีกินดี^๑

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานมีสถาบันที่อยู่คู่บ้านคู่เมืองของคนไทยประกอบด้วย ๓ สถาบันคือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะสถาบันศาสนา ชาวไทยโดยส่วนมากได้นับถือพระพุทธศาสนามาเป็นเวลายาวนานพระพุทธศาสนาจึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของคนไทยมาทุกยุคทุกสมัยพระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญที่จะทำหน้าที่เผยแผ่ความรู้ ธรรมะ ให้แก่ประชาชนได้รับทราบได้เข้าใจและนำไปปฏิบัติ การบริหารจัดการคณะสงฆ์จึงมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนากับสังคมไทย คณะสงฆ์ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในพุทธบริษัท ๔ ที่มีมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการทำหน้าที่เผยแผ่ สืบสาน และถ่ายทอดคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ได้ทรงบัญญัติไว้เพื่อให้พุทธบริษัทได้นำเอาพระธรรมคำสั่งสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเองและสังคม การที่พระสงฆ์มีบทบาทหลักในการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนถือเป็นหน้าที่หลักที่พระสงฆ์ที่ต้องทำให้เกิดให้มีขึ้น พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเพื่อสร้างภาพลักษณ์แห่งความศรัทธา เลื่อมใสให้แก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนหันมาเข้าวัดรักษาศีลปฏิบัติธรรม เพื่อที่จะเพิ่มพูนศักยภาพในชีวิตและพัฒนาจิตใจให้ผ่องใสสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบัน

^๑พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๗.

อย่างมีความสุข การบริหารจัดการคณะสงฆ์นับเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็ง และการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะเห็นได้ว่า บทบาทของคณะสงฆ์ในครั้งพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงเน้นให้คณะสงฆ์มีหน้าที่ต่อชาวบ้านในด้านการสงเคราะห์ทางธรรม เป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้านเป็นกัลยาณมิตรของชาวบ้านหน้าที่ดังกล่าวนี้จัดได้ว่าเป็นหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนโดยตรง

พระพุทธศาสนาจะมีความหมายก็ต่อเมื่อมีประโยชน์ ที่แท้จริงต่อสังคม ถ้าพุทธศาสนาไม่มีประโยชน์ที่แท้จริงต่อสังคมแล้วพุทธศาสนาก็จะเสื่อม การที่พุทธศาสนาจะมีประโยชน์ต่อสังคมก็ต่อเมื่อพุทธบริษัท มีคณะสงฆ์ เป็นต้น รู้เท่าทันสังคม การรู้เท่าทันเกิดจากการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้เกิดปัญญา ปัญญาทำให้รู้ความจริง การรู้ความจริง ทำให้รู้ความถูกต้อง การรู้ความถูกต้องทำให้ปฏิบัติถูกต้อง การปฏิบัติถูกต้องทำให้เจริญ ในสังคมไทยปัจจุบันคณะสงฆ์ยังคงมีประโยชน์เป็นพิเศษสำหรับชุมชน ถ้าหากดำเนินการให้ดีคณะสงฆ์จะเป็นผู้ที่สามารถนำชนบทไปสู่ความเจริญได้ โดยวิถีทางที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ ถ้ามองตามโครงสร้างของสังคมไทยจะเห็นว่าในแต่ละชุมชนจะมีสถาบันสงฆ์ หรือ มีวัดอยู่คู่กับชุมชนมาช้านานพระพุทธศาสนามีอยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านาน มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อ ทศนคติ ฉะนั้นคนไทยที่นับถือพุทธศาสนาจึงให้ความเคารพกับคณะสงฆ์ เชื่อคำแนะนำของคณะสงฆ์ เพราะคณะสงฆ์เป็นผู้ทรงศีล จึงมีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจของคนไทย และสามารถโน้มน้าวจิตใจของประชาชนให้เป็นคนดีของสังคมได้ คณะสงฆ์นอกจากจะเป็นตัวแทนของวัด เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางของความเคารพนับถือและความร่วมมือของคนในชุมชน คณะสงฆ์ที่เป็นพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังมีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง และดูแลรักษาศาสนสมบัติภายในวัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ในการอนุเคราะห์ชาวบ้านให้มีศีล สมาธิ และปัญญา มีความคุ้นเคยกับชาวบ้าน รับรู้สภาพปัญหาของชาวบ้านเป็นอย่างดี เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านกิจกรรมทุกอย่างภายในวัดหรือกิจกรรมของวัดที่มีต่อชุมชนและชุมชนมีต่อวัด ต้องผ่านการเห็นชอบของเจ้าอาวาสก่อนทุกครั้ง ฉะนั้นเจ้าอาวาสจึงเป็นบุคคลสำคัญและเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาจิตใจประชาชนสามารถที่จะนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาจิตใจของบุคคลในชุมชนได้มากกว่าภิกษุอื่น^๒

^๒ปรีชา ช้างขวัญยืน, ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย), หน้า ๔๗.

ปัจจุบัน การปกครองคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบปกครองดี ศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การปกครองหรือการบริหารที่ดีนั้น จะต้องมีความรู้แบบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่าง ๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เพราะการปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบันนี้ มีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์จัดระเบียบ

การปกครองคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ มติพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชหรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัย การลงนิคหกรรม การวินิจฉัยข้ออุทธรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการแต่งตั้งถอดถอนเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ควบคุมดูแลให้ไปตามข้อวัตรปฏิบัติของจริยาพระสังฆาธิการ และสถาบันคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ วิทยาการด้านการบริหารและการจัดการก้าวหน้าไปมาก คณะสงฆ์ควรจะได้ใช้วิทยาการเหล่านั้นมาช่วยเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารแบบราชการของฝ่ายบ้านเมือง กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบภาคเอกชน และกิจการบางอย่างต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย

พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะรุ่งเรืองสืบไปก็ด้วยการอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการเจ้าอาวาสซึ่งเป็นทีเคารพเลื่อมใสของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำรงสืบไป^๓

งามตา สุขประเสริฐ ได้กล่าวว่า การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคน จูงใจคนไปยังจุดประสงค์ โดยทั่วไปแล้ว ผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน

^๓ กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

(Positive Leader) ผู้นำพลวัตร คือ เคลื่อนไหวนำทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำในทางที่ไม่ดี คือ ไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนินเส (Negative Leader)^๔

มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) ได้กำหนดบทบาทของการบริหารในด้านนี้ไว้ ๔ ประการ คือ บทบาทในฐานะผู้ประกอบการ (Entrepreneurs) คือ ผู้ดูแลโครงการใหม่ๆ ที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กรให้ดีขึ้น บทบาทของผู้จัดการความวุ่นวายหรือปัญหาต่างๆ (Disturbance Handles) ที่เกิดปัญหาเกิดขึ้นอยู่นอกเหนือความคาดหมาย (Unforeseen Problems) บทบาทของผู้จัดสรรทรัพยากร (Resource Allocators) ในการรับผิดชอบกระจายทรัพยากร คน สิ่งของ และเงินไปตามส่วนต่างๆ ขององค์กรและสุดท้าย คือ บทบาทของผู้เจรจาต่อรอง (Negotiators) เพื่อทำหน้าที่ถกเถียงและเจรจาต่อรองกับกลุ่มอื่นๆ ซึ่งอาจจะเป็นสหภาพแรงงาน ผู้ถือหุ้น ฯลฯ ในการเพิ่มผลประโยชน์ให้กับองค์กรที่ตนเองทำงานอยู่^๕

ดังนั้นพระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติตามภารกิจของพระพุทธศาสนาที่จะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อพระพุทธศาสนา และสร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ซึ่งในการศึกษาวิจัยบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในครั้งนี้ เพื่อต้องการหาข้อสมมติฐานในเรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการที่ได้บริหารคณะสงฆ์ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใน ๖ ด้านนั้น มีปัญหาใดที่เกิดขึ้นแล้วยังคงมีการแก้ไขที่ไม่ตรงประเด็น หรือการแก้ไขยังไม่ลุล่วง จนเกิดข้อผิดพลาดในการบริหารคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน เพื่อเป็นกรณีตัวอย่างและร่วมกันหาข้อยุติ และร่วมกันแก้ไข ข้อผิดพลาดนั้น เพราะพระสังฆาธิการมีความใกล้ชิดกับประชาชน ในหลายๆด้าน จึงต้องมีความเข้าใจ รู้ปัญหา และจะเป็นการช่วยส่งเสริมและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ยืนยง ด้วยเป็นผู้บริหารกิจการให้คณะสงฆ์ ได้มีบทบาทต่อสังคมอย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

^๔งามตา สุขประเสริฐ, การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษา เฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐.

^๕ตุลา มหาพสุธานนท์, หลักการจัดการ หลักการ, ทำเรือแหลมฉบัง LAEM CHABANG PORT, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๖), หน้า ๔๖.

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษา “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตในด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยต้องการศึกษา บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามภารกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งได้กำหนดกิจการของคณะสงฆ์หรือของพระสังฆาธิการที่ต้องปฏิบัติเป็นรฐะหน้าที่ ๖ ด้าน^๖ ๑) การปกครอง ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่ ๕) การสาธารณูปการ ๖) การสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น เป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่ ๕) ด้านการสาธารณูปการ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ในการศึกษารั้วนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มประชากร คือ พระภิกษุ ๕๓๐ รูป สามเณร ๕๕ รูป ซึ่งสังกัดการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือวัดในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

^๖ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), (อัตสำเนา).

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ใช้ระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑. บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นอย่างไร

๑.๔.๒. เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีความแตกต่างหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑. ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๒. ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๓. ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีจำนวนพรรษาต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๔. ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๕. ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๖. ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ซึ่งกำหนดในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และกฎหมายตราสามดวงฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

๑.๖.๒ การบริหาร หมายถึง การวางแผน สั่งการ และควบคุม

๑.๖.๓ กิจการคณะสงฆ์ หมายถึงงานที่พระสังฆาธิการในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำอันเป็นหน้าที่ทางปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วยด้านการปกครองหรือการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจการของคณะสงฆ์และเป็นกิจการของพระศาสนา

๑.๖.๔ ด้านการปกครอง หมายถึง การควบคุมดูแลให้คณะสงฆ์ภายในวัดประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเพื่อให้เกิดความเรียบร้อย

๑.๖.๕ การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้ภิกษุสามเณรได้เรียนในสำนักเรียนที่วัดใกล้เคียงด้วย

๑.๖.๖ การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น โรงเรียนการกุศลภายในวัด โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

๑.๖.๗ การเผยแผ่ หมายถึง การจัดการให้มีการฟังธรรมเทศนาการจัดเกี่ยวกับการอบรมสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน จากการบรรยายหรือปาฐกถาการจัด ศาสนพิธีต่างเพื่อรักษาพิธีกรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม รวมทั้งการเผยแผ่ธรรมทางวิทยุชุมชน

๑.๖.๘ การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนสถานที่มียุติสมัยให้มั่นคงถาวร และการก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

๑.๖.๙ การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคม โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศล เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชนและการพัฒนาสังคมและชุมชน

๑.๖.๑๐ พระสังฆาธิการ หมายถึง ตำแหน่งของภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ซึ่งกำหนดตำแหน่งในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการซึ่งในที่นี้หมายถึง พระสังฆาธิการในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๗.๒ ทำให้ทราบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง πουผู้วิจัยได้ทำการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัยประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ
- ๒.๕ การปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวข้องกับ ความหมายของบทบาทมีนักวิชาการให้ความหมายของบทบาทไว้แตกต่างกันตามทัศนะของแต่ละคน ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมาย บทบาทไว้ว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่ บทบาทจึงถือเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่างๆ มีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ บทบาทในแง่มุมต่างๆ ดังนี้^๗

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทสรุปได้ว่า “บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคมนั้นๆ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไปบทบาทก็จะเปลี่ยนตามไปด้วยและถ้าบุคคลใดในสังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น”^๘

^๗ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

^๘กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๗), หน้า ๕๐.

งามพิศ สัตย์สงวน ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร^๙

ลือชา ธรรมวินัยสถิต ให้บทบาทของความหมายในแง่ทางโครงสร้างของสังคมว่า บทบาท หมายถึง ภาระหน้าที่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะพึงกระทำตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่เมื่อบุคคลใดได้เข้าไปมีสถานภาพหนึ่ง ๆ แล้วย่อมแสดงบทบาทตามสถานภาพนั้น ๆ สถานภาพและบทบาทจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เปรียบได้กับเหรียญที่ต้องมี ๒ ด้านเสมอ เมื่อสถานภาพเป็นตัวกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์นั้นมีความสอดคล้องกัน และเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนด ดังนั้นบทบาทจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคมประการหนึ่ง^{๑๐}

ประกอบ มีโคตรกอง ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า “บทบาทหน้าที่ตามตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งนั้น จะถูกคาดหวังจากสังคมรอบด้าน ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และการแสดงบทบาทของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ที่มีความถูกต้องเหมาะสมเพียงใดขึ้นกับปัจจัย ๓ ประการ ดังนี้”

๑.ความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองแสดงหรือปฏิบัติ

๒.ประสบการณ์ของผู้ที่ต้องแสดงบทบาท

๓.บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาท^{๑๑}

ปราชญา กล้าผจญ ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง สิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^{๑๒}

ขนิษฐา วิเศษสาธิต และมุกดา ศรียงค์ กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่ง ความคาดหวัง หรือตามหน้าที่แสดงจริง^{๑๓}

^๙งามพิศ สัตย์สงวน, สังคมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓.

^{๑๐}ลือชา ธรรมวินัยสถิต, มนุษย์กับสังคม, (เพชรบุรี : ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๙), หน้า ๔๗.

^{๑๑}ประกอบมี โคตรกอง, “บทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^{๑๒}ปราชญา กล้าผจญ, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

^{๑๓}ขนิษฐา วิเศษสาธิต และมุกดา ศรียงค์, จิตวิทยาสังคมและมนุษย์สัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๒๖), หน้า ๙.

ประภาพิศ สัญชาติเจตน์ กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของคน ซึ่งคนอื่นคาดคิดหรือคาดหวังว่าเขาจะทำเมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง^{๑๔}

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง พิจารณารอบบาทนั้นมี ๒ นัย คือ ทางด้านโครงสร้างบทบาทเป็นตำแหน่งทางสังคม ที่มีชื่อเรียกต่างๆ กันแสดงบทบาทโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นๆ ส่วนทางด้านการแสดงบทบาท หรือการมีปฏิสัมพันธ์ (Social Structure) บทบาทเป็นผลต่อเนื่องที่เกิดจากแบบแผนการกระทำของบุคคลที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ในสังคม^{๑๕}

พัชนี วรกวิน ได้กล่าวว่า บทบาท ก็คือ แบบแผนของพฤติกรรมซึ่งเป็นไปตามตำแหน่งหรือสถานภาพของบุคคล อันเกิดจากความคาดหวังของบุคคลในสังคมนั้นๆ และบทบาทอาจเปลี่ยนไปได้ตามตำแหน่งที่เปลี่ยนไป^{๑๖}

พัทยา สายหู ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท คือ การกระทำต่างๆ ตาม “บท” ที่กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำ トラบไตที่ยังอยู่ใน “บท” นั้น เปรียบได้เหมือน “บท” ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้นๆ เป็นตัวอะไร มีบทบาทที่จะต้องแสดงอย่างไร^{๑๗}

ไพบุลย์ ช่างเรียน ได้อธิบายว่า บทบาทของคนในสังคมย่อมขึ้นกับสถานภาพที่ตนครองอยู่ และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันไปตามลักษณะของสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุ จูงใจ การอบรมขัดเกลาความพอใจ^{๑๘}

วราคม ทีสุกะ กล่าวว่า บทบาท คือสิ่งที่เราทำ หรือหน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราทำต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ^{๑๙}

สงวน สิทธิเลิศอรุณ กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่ง ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมหรือตามลักษณะการรับรู้ หรือตามที่แสดงจริง^{๒๐}

^{๑๔}ประภาพิศ สัญชาติเจตน์, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๒๔) หน้า ๘๙.

^{๑๕}ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง, *สถานภาพและบทบาท*, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๑๘.

^{๑๖}พัชนี วรกวิน, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖), หน้า ๕๒.

^{๑๗}พัทยา สายหู, *กลไกของสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๔๗.

^{๑๘}ไพบุลย์ ช่างเรียน, *สารานุกรมศัพท์ทางสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๑๖), หน้า ๒๙-๓๐.

^{๑๙}วราคม ทีสุกะ, *สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๙.

^{๒๐}สงวน สิทธิเลิศอรุณ, *จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : เกรียงศักดิ์การพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๕๘.

ได้แบ่งลักษณะบทบาทออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑. บทบาทที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่ม หรือองค์กรนั้นๆ

๒. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาท หรือรูปแบบของพฤติกรรมที่คนอื่น (ผู้เกี่ยวข้อง) คาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ เช่น นักเรียนคาดหวังว่าครูจะช่วยอธิบายปัญหาข้อข้องใจเกี่ยวกับบทเรียนให้กับตน เป็นต้น บทบาทนี้มักจะสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนด

๓. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิด และเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

๔. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติ หรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของเจ้าตัวผู้อยู่ในตำแหน่ง

๕. บทบาทผู้อื่นรับรู้ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อื่นในตำแหน่ง^{๒๑}

สุชา จันท์เอม และคณะกล่าวว่า “บทบาทมีความหมายใกล้เคียงกับสถานภาพมาก บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่างๆ พึงกระทำนั้น คือเมื่อสังคมกำหนดสิทธิ และหน้าที่ให้สถานภาพใด อย่างไม่ใด แล้วบุคคลในสถานภาพนั้นๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้”^{๒๒}

โสภา ชูพิกุลชัย ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของบุคคลซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้เขาทำ ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งโดยถือเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐาน บทบาทที่ทำให้คนในสังคมสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของบุคคลอื่น รู้ว่าบุคคลอื่นต้องการอะไรจากตน ทำให้เกิดประโยชน์ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม^{๒๓}

ลินตัน (Linton, อ้างอิงจาก ทิตยา สุวรรณชฎ) ให้ความหมายว่า “บทบาทเป็นจุดของความคาดหวังตามกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับสถานภาพสังคมดังนั้น บุคคลต่างๆ ในสังคมจะมีบทบาทเป็นกรอบและถูกคาดหวังว่าควรมีพฤติกรรมอย่างไร”^{๒๔}

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓ – ๒๔.

^{๒๒} สุชา จันท์เอม, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๒๐), หน้า ๔๖.

^{๒๓} โสภา ชูพิกุลชัย, *จิตวิทยาสังคมประยุกต์*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๔๕.

^{๒๔} ทิตยา สุวรรณชฎ, *พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนาการ คณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล : ส่วนท้องถิ่น สังคมวิทยา*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๔๓.

สมคิด เพ็งอุดม ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทตามแนวคิดของราล์ฟ (Ralp) โดยสรุปได้ว่า “สถานภาพเป็นฐานะหรือตำแหน่งซึ่งจะเป็นสิ่งที่กำหนดบทบาทของบุคคลตำแหน่ง และบทบาทจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้เปรียบเสมือนเหรียญคือ ถ้าด้านหนึ่งของเหรียญเป็นตำแหน่งอีกด้านหนึ่งของเหรียญก็เป็นบทบาท”^{๒๕}

พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว) ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาท คือ พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานของบุคคลในสังคม บทบาท เป็นแบบแผน ความต้องการ เป้าประสงค์ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมและการกระทำของสมาชิกที่ชุมชนคาดหวังว่าจะต้องเป็นตามลักษณะของตำแหน่งนั้นๆ หรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่าบทบาทคือสิทธิหน้าที่ในการกระทำของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตนเอง^{๒๖}

สรุปได้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความต้องการโดยมุ่งถึงเป้าหมายที่ตนเองวางไว้เป็นสำคัญ ทั้งเป็นแบบแผนที่ตนแสดงออกถึงการกระทำที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ไม่ว่าจะแสดงออกหรือไม่ก็ตาม

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวข้องกับทฤษฎีบทบาทมีนักวิชาการให้ทัศนะ ดังนี้

กรณีการ ขวัญอารีย์ ได้แบ่งลักษณะบทบาทของคนในสังคมไว้ดังนี้ คือ

๑. บทบาทที่กำหนดไว้ หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially prescribed or ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิ และหน้าที่ของตำแหน่งไว้

๒. บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทแต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งอาจไม่ตรง ตามบทบาทอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลก็ได้

๓. บทบาทที่กระทำจริง (The performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่กระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่งๆ^{๒๗}

^{๒๕} สมคิด เพ็งอุดม, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”, **ปริญญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๕), หน้า ๙.

^{๒๖} พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒.

^{๒๗} กรณีการ ขวัญอารีย์, บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒.

พัทธา สายหู ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับบทบาทว่า ตัวบทบาทคือขอบเขตอำนาจหน้าที่ และสิทธิในการกระทำของแต่ละงานที่เรามีต่อผู้อื่น สถานภาพก็คือ ฐานะตำแหน่งที่บุคคลได้จากการปฏิบัติตามบทบาทนั้น เมื่อเทียบกับฐานะตำแหน่งของผู้อื่นตามบทบาทอื่น^{๒๘}

งามตา สุขประเสริฐ ได้กล่าวว่า การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคน จูงใจคนไปยังจุดประสงค์ โดยทั่วไปแล้ว ผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (positive leader) ผู้นำพลวัตร คือ เคลื่อนไหวนำทำงานอยู่เสมอ (dynamic leader) และผู้นำในทางที่ไม่ดี คือ ไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (negative leader)^{๒๙}

ทิพวรรณ เคาวางกูร อธิบายว่าบทบาทคือ แบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล บทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่สังคมนั้นๆ และพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคน คือ ผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั้นเอง และทฤษฎีบทบาทเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่างๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่างๆ ควรปฏิบัติอย่างไร^{๓๐}

ทิตยา สุวรรณชฎ ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า บทบาทเป็นลักษณะพฤติกรรมที่กำหนด และยังแบ่งหน้าที่ออกเป็น “บทบาทตามอุดมคติ” (ideal role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งของสังคมควรปฏิบัติ และเป็นผลรวมของบทบาทตามอุดมคติ บุคลิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่งอารมณ์ขณะแสดงบทบาทและอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ ปฏิกริยาของผู้เกี่ยวข้องอย่างไรก็ตาม ทิตยา สุวรรณชฎ ได้กล่าวสรุปฐานะตำแหน่ง และบทบาททางสังคมไว้ดังนี้คือ

๑. มีสถานภาพ (status) อยู่จริงในสังคม และมีอยู่ก่อนตัวคนจะเข้าไปครอง
๒. มีบทบาทที่ควรจะเป็นประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง
๓. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ในสังคมนั้นๆ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งสำคัญในการกำหนดฐานะ ตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น
๔. ฐานะตำแหน่งและบทบาทนั้นได้มาจากการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ในสังคมนั้น

^{๒๘} พัทธา สายหู, กลไกของสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๒.

^{๒๙} งามตา สุขประเสริฐ, การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี, รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒), หน้า ๕๐.

^{๓๐} ทิพวรรณ เคาวางกูร, “บทบาทของสตรีชนบทในการร่วมพัฒนาสหกรณ์การเกษตร : ศึกษากรณีสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินลาดบัวขาวจำกัด”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๕.

๕. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกัน พฤติกรรมที่เป็นจริงของคนที่ครองฐานตำแหน่ง เพราะพฤติกรรมจริงเป็นผลของปฏิกิริยาของคนที่ครองตำแหน่งที่มีบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเอง และของคนอื่นที่เข้าร่วมพฤติกรรม และเครื่องกระตุ้น (stimulus) ที่มีอยู่ในเวลา และสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม^{๓๑}

ทฤษฎีบทบาทของ พาร์สันส์ (parsons's role theory) พาร์สันส์ เป็นนักสังคมวิทยา กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลที่มีเพื่อนมาก ก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว^{๓๒}

มินต์ซเบิร์ก (mintzberg) กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานในบทบาท ๑๐ บทบาทด้วยกัน ซึ่งสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และกลุ่มบทบาทการตัดสินใจ

๑. บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal roles) ได้แก่ บทบาทของความเป็นหัวหน้าในเชิงสัญลักษณ์ (figurehead role) เช่น ประธานในงานพิธีการต่างๆ บทบาทการแสดงออกในฐานะผู้นำ (leader) ได้แก่ การจ้างงาน การอบรม การกระตุ้นจิตใจ และการรักษาระเบียบวินัยของผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนบทบาทสุดท้าย คือ บทบาทการประสานงานในกลุ่ม (liaison role) ได้แก่ การกระทำกิจกรรมซึ่งต้องสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่ภายใน และภายนอกองค์กร เช่น ผู้จัดการฝ่ายการตลาดขอข้อมูลด้านกำลังคนจากผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคล ถือเป็นการติดต่อประสานงานกันภายในองค์กรแต่หากผู้จัดการฝ่ายการตลาดติดต่อสื่อสารกับพนักงานของบริษัทอื่น ก็ถือเป็นการประสานงานกันนอกองค์กร เป็นต้น

๒. บทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (information roles) ผู้บริหารมีหน้าที่หรือบทบาทในการรับและเก็บรวบรวมข่าวสารจากใน และนอกองค์กรของตน กระทำได้โดยการอ่านวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แล้วนำมาพูดคุยกับผู้บริหารคนอื่นๆ เช่น องค์กรคู่แข่งชั้นมีการวางแผนอะไรในช่วงนี้ รัฐออกกฎหมายใหม่มีผลกระทบต่อบริษัทหรือไม่ เป็นต้น มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) เรียกบทบาทนี้ว่า บทบาทการตรวจสอบ (monitor role) ส่วนบทบาทแพร่กระจายข่าวสาร (disseminator role) ก็เป็นอีกบทบาทหนึ่งของผู้บริหารในการดำรงตนเปรียบเสมือนช่องทางที่ส่งต่อข่าวสารต่างๆ ไปยังสมาชิกในองค์กร และเมื่อถูกเชิญไปเป็นตัวแทนขององค์กรหรือสถาบันอื่นๆ ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะบทบาทโฆษก (spoken role) ขององค์กรด้วย

๓. บทบาทการตัดสินใจ (decisional roles) มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารในด้านนี้ไว้ ๔ ประการ คือ บทบาทในฐานะผู้ประกอบการ

^{๓๑} ทิตยา สุวรรณชัย, พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ระดับตำบล : ส่วนท้องถิ่น สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๔๓.

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

(entrepreneurs) คือ ผู้ดูแลโครงการใหม่ๆ ที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กรให้ดีขึ้น บทบาทของผู้จัดการความวุ่นวายหรือปัญหาต่างๆ (disturbance handles) ที่ปัญหาเกิดขึ้นอยู่นอกเหนือความคาดหมาย (unforeseen problems) บทบาทของผู้จัดสรรทรัพยากร (resource allocators) ในการรับผิดชอบกระจายทรัพยากร คน สิ่งของ และเงินไปตามส่วนต่างๆ ขององค์กร และสุดท้าย คือบทบาทของผู้เจรจาต่อรอง (negotiators) เพื่อทำหน้าที่ถกเถียงและเจรจาต่อรองกับกลุ่มอื่นๆ ซึ่งอาจจะเป็นสหภาพแรงงาน ผู้ถือหุ้น ฯลฯ ในการเพิ่มผลประโยชน์ให้กับองค์กรที่ตนเองทำงานอยู่^{๓๓}

ทฤษฎีบทบาทของ ราล์ฟ ลินตัน (ralph linton's role theory) ราล์ฟ ลินตัน เป็นนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียง เขากล่าวว่า “ตำแหน่ง สถานภาพ เป็นผู้กำหนดบทบาท ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆ อย่าง เช่น บุคลิกภาพของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย”^{๓๔}

จากความหมายของบทบาท แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท จึงสรุปได้ว่าบทบาทหมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติ บทบาท และสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน นั่นคือสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ส่วนบทบาทเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ที่สังคมได้กำหนดไว้ ในแต่ละสถานภาพ การแสดงบทบาทจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม ในสถานภาพหนึ่งๆ บุคคลอาจจะต้องแสดงบทบาทมากมายเมื่อบุคคลดำรงอยู่ในบทบาทใดบทบาทหนึ่งแล้ว จะต้องกระทำตามบทบาทของตนให้ดีที่สุด เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเอง และสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ ตลอดจนมวลมนุษยชาติให้มากที่สุด โดยที่ไม่ทำให้ตนเอง และผู้ที่อยู่รอบข้างเดือดร้อนจากการกระทำของตน กล่าวคือกระทำทั้งประโยชน์ต่อตนเอง และประโยชน์บุคคลอื่นให้สมบูรณ์ เพราะหากว่าทุกคนไม่สามารถกระทำตามบทบาทที่ตนเองดำรงอยู่แล้ว ก็อาจจะทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุขขึ้นได้

บทบาทของพระสงฆ์หรือพระสงฆ์โดยแท้จริงถูกกำหนดโดยพระธรรมวินัยเป็นหลัก นอกเหนือจากพฤติกรรมทางวินัยแล้ว ก็จัดเป็นบทบาทเสริมเช่นเดียวกันกับแนวคิด ที่ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อบุคคลอยู่ในองค์การ ความคาดหวังขององค์การถือว่าเป็นบทบาทคาดหวังที่มีความสำคัญมาก และเป็นมาตรฐานสำหรับการประเมินพฤติกรรมอย่างเป็นทางการ” โดยนัยนี้ก็

^{๓๓}ตุลา มหาพสุธารนทร์, หลักการจัดการ หลักการ, ท่าเรือแหลมฉบัง LAEM CHABANG PORT, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๖), หน้า ๔๖.

^{๓๔}นุรี เกตุปราษฎ์,บทบาทของประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดทั่วประเทศ ในการพัฒนาสตรีระดับจังหวัด, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารทั่วไป), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๔, หน้า ๑๐.

หมายความว่า บทบาทของพระสังฆาธิการ ย่อมขึ้นอยู่กับข้อกำหนดตามพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ส่วนบทบาทตามคาดหวังของสังคมถือเป็นบทบาทเสริมอีกด้วย

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร

จากการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้หลายท่าน ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามค่านิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือน นับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์^{๓๕}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การปกครองดูแล ตลอดจนทั้งแนะนำสั่งสอน อบรม พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัด ให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย ตามกฎของบ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งและการประกาศของมหาเถรสมาคม^{๓๖}

ฉลอง มาปรिता ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การปกครอง รักษาดูแล และการดำเนินอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของที่ใช้อยู่หรือพำนักอยู่ ส่วนผู้บริหารคือ การที่ทำให้คนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป มาร่วมกันทำงาน และให้งานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเนื่องจากผู้บริหารเป็นที่พึงมอง เป็นแบบอย่างของผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนบุคคลทั่วไป^{๓๗}

ติน ปรัชญพฤทธิ ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง ลักษณะที่เป็นกระบวนการ โดยกระบวนการนำเอาการตัดสินใจ และนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึง เกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ^{๓๘}

^{๓๕}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^{๓๖}พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), *การบริหารวัด*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๐.

^{๓๗}ฉลอง มาปรिता ผศ., *คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๗), หน้า ๗-๘.

^{๓๘}ติน ปรัชญพฤทธิ, *ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘.

นอบน้อม แน่วแน่และหนักแน่น การทำงานมีความยืดหยุ่นเกิดความรู้สึกประสานได้อย่างคล่องตัว ความสัมพันธ์กับประชาชนต้องทราบปัญหาความต้องการของประชาชนให้ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง โดยข้าราชการที่ดีต้องรู้จักสำนึกในการบริการประชาชนไม่ใช่บริการแต่พวกเดียวกัน

การบริหารงาน นอกจากบริหารตนและบริหารคน การบริหารงานมีความสำคัญมาก องค์ประกอบของการบริหารงานหรือ POSDCORB เป็นหลักพื้นฐานของการบริหาร P ตัวแรกคือ Planning การวางแผน แผนวางแล้วต้องนำไปปฏิบัติ O คือ Organizing การจัดองค์การการจัดโครงสร้าง การวางจัดวางระบบงานต่าง ๆ S คือ Staffing การจัดหาบุคลากรการสรรหาบุคลากรเข้ามาทำหน้าที่ การใช้คนให้ตรงกับงาน D คือ Directing การบริหารจัดการการกำกับดูแลทรัพยากรการบริหารโดยเฉพาะงบประมาณ Co คือ Coordinating การประสานงานการประสานสัมพันธ์ รวมถึง Communication การติดต่อสื่อสาร R คือ Reporting การรายงานการตรวจสอบกลั่นกรอง สุดท้าย B คือ Budgeting เป็นกรอบในการบริหารงานแบบกว้าง ๆ ในปัจจุบันแนวคิดหรือเทคนิคการบริหารมีมากขึ้นกว่าเดิม^{๔๑}

บรรจบ เนียมมณี ให้ความหมายว่า การบริหารหมายถึง กิจกรรมต่างๆที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน โดยประกอบไปด้วยส่วนต่างๆดังนี้^{๔๒}

- ๑) บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
- ๒) ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
- ๓) ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด
- ๔) วัตถุประสงค์นั้นๆต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำ

บุญทัน ดอกไธสง ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กร หรือประเทศ หรือการจัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์กร^{๔๓}

^{๔๑} นกตล เสงเจริญ, *เทคนิคการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ข้าราชการ, ๒๕๔๖) หน้า ๒๓-๒๔.

^{๔๒} บรรจบ เนียมมณี, *หลักการบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖๑.

^{๔๓} บุญทัน ดอกไธสง, *การจัดองค์การ*, (พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

ประธาน คงฤทธิศึกษากร ศึกษาการให้ความหมาย การบริหาร หมายถึง การทำงานให้บรรลุ วัตถุประสงค์ขององค์การโดยมีหลักการดังนี้^{๔๔}

๑) ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด

๒) ต้องมีคนทำงานร่วมกัน คนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน

๓) ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่นๆ ที่สำคัญ ได้แก่เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน

๔) ต้องมีการ จัดการในการบริหารหรือการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

พะยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย องค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๔๕}

ไพบุลย์ ช่างเรียน ได้ให้ความหมายว่า การบริหารหมายถึง ระบบที่ประกอบไปด้วยกระบวนการในการนำทรัพยากรทางการบริหารทั้งทางวัตถุและคนมาดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^{๔๖}

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารจัดการ (Management Administration) การบริหารการพัฒนา (Development Administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (Service Administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย ๓ ส่วน คือ^{๔๗}

๑) ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ

^{๔๔}ประธาน คงฤทธิศึกษากร, **สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง**, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๖.

^{๔๕}พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : พรวนนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๔๖}ไพบุลย์ ช่างเรียน, **วัฒนธรรมการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๗.

^{๔๗}วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

๒) มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิด (Thinking) หรือ การวางแผน (Planning) การดำเนินงาน (Acting) และการประเมินผล (Evaluating)

๓) มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิด การจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนา นโยบาย แผนงาน โครงการ (Policy, Plan, Program, Project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน

สมคิด บางโม ได้ให้ความหมายว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะ ในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์กรและนอกองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๘}

สมพงษ์ เกษมสิน ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้ การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหาร เป็นองค์ประกอบพื้นฐาน การบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ การบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มคน และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล^{๔๙}

สมยศ นาวิการ ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึงกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์กรและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้^{๕๐}

ลักษณะที่สำคัญของการบริหาร การบริหารมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการ ดังนี้

๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง มีใช้บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร

^{๔๘}สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

^{๔๙}สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สำราญภูติ, ๒๕๑๔), หน้า ๓.

^{๕๐}สมยศ นาวิการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘.

๒) การบริหารเป็นงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่า ในการบริหารงานนั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายไว้ก่อน ไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กร ดังเช่น ถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักรเครื่องมืออันทันสมัยมาใช้ จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรและผู้ปฏิบัติงานด้วย ตัวอย่างผลกระทบต่อสังคมภายนอกเป็นต้นว่า ถ้าองค์กรนั้น ๆ มีนโยบายที่จะทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น ส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือบริจาคเงินก่อสร้างโรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายนอกองค์กรหรือองค์กรบางแห่งอาจไม่นำพาต่อความเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้น เช่น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคน ธุรกิจก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคน มิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพียงบุคคลเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัดทั้งด้านกำลังกาย กำลังสมองและเวลา จึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่น ๆ นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของ เช่น ผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็แต่โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะ จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริหารเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่ง ผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติโดยตรง แต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหารอันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ ฯลฯ

๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าการบริหารดำเนินไปอย่างไร ได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั้น ก็คือผลงาน เพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร

๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้ว (ยกเว้นองค์กรขนาดเล็ก) คณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่นๆที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจ

สมาน รังสิโยภุชญ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๕๑}

เสาะ ดิยาวี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคมคืออาศัยกลุ่มคนที่ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้งานสำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของผู้อื่น การทำงานกับคนและโดยอาศัยคนนั้นต้องอาศัยคุณสมบัติของผู้บริหารอย่างหนึ่ง คือทำงานร่วมกับคนอื่นได้หรือเป็นที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น^{๕๒}

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๕๓}

สิรภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัย คือ ๑) คำว่าบริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ชาติในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปัญหํ ปริหริตํ สมตฺถโต” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบหรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป ๒) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า Administer และ Administration แปลความหมายคือ การปกครอง ดำเนินการ อำนวยการ จัดการ จัดให้ วางส่งเสริม และบำรุง^{๕๔}

^{๕๑}สมาน รังสิโยภุชญ์, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๕๒}เสาะ ดิยาวี ศ., หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

^{๕๓}สัมพันธ์ ภูไพบูลย์, องค์กรและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^{๕๔}สิรภพ เหล่าลาภะ, พุทธศาสตร์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

อุทัย ธรรมเตโช ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการ โดยอาศัยทรัพยากรการบริหารมาประกอบและใช้ทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพมากที่สุด^{๕๕}

روبินส์และคูลเตอร์ (Robbins and Coulter) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า หมายถึง กระบวนการประสานกิจกรรมหรืองานต่างๆเข้าด้วยกัน ทำให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลภายใต้การดำเนินงานของคนอื่น^{๕๖}

เฮอเบิร์ต เอ. ซิมอน (Herbert A. Simon.) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน^{๕๗}

สรุปได้ว่า การบริหารหมายถึง การที่คนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมกันตั้งวัตถุประสงค์และมาร่วมกันทำกิจกรรมขององค์การหรือหน่วยงาน ด้วยความสามารถ ด้วยศาสตร์ ด้วยศิลป์ ด้วยกลยุทธ์ และด้วยการบริหารงานที่ดี โดยนำเอาทรัพยากรมาพัฒนาและใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

๒.๒.๒ กระบวนการบริหาร

จากการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

การบริหาร (administration) และ การจัดการ (management) ทั้ง ๒คำมีความหมายใกล้เคียงกัน แต่นิยมใช้ต่างสถานการณ์ กัน กล่าวคือ "การบริหาร", มักใช้กับการบริหารกิจการสาธารณะ หรือการบริหารราชการ ส่วนคำว่า "การจัดการ" มักใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน เนื่องจากการศึกษาเป็นกิจการ ที่มุ่งประโยชน์สาธารณะ และจัดเป็นส่วนหนึ่งของราชการ เราจึงใช้คำว่า การบริหารการศึกษา ซึ่ง การบริหาร หมายถึง บริการประเภทหนึ่งที่จะช่วยให้กลุ่มบุคคลร่วมกันทำภารกิจได้ บรรลุตามเป้าหมาย ส่วนคำว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการกิจกรรมที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ ในการดำเนินการขององค์กรธุรกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยสรุป

^{๕๕}อุทัย ธรรมเตโช, คู่มือการสอนเลื่อนระดับข้าราชการ, (กรุงเทพมหานคร : ศรีอนันต์, ๒๕๒๘), หน้า ๒.

^{๕๖}Robbins, Stephen P. and Coulter, M. **Management**, (7th ed.New Jersey : prentice Hall International,Lnc,2002), p. 6.

^{๕๗}Herbert A. Simon, **Administrative Behavior**, (New York : The Macmillan Company, 1947), p. 3.

การบริหาร หรือการจัดการโดยทั่วๆ ไปเป็นคำที่มีความหมายใช้แทนกันได้ นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารหลายทัศนะแตกต่างกัน ดังนี้

เด้น ชะเนติยัง ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ กล่าวคือ การบริหารจัดเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพราะมีองค์ประกอบของความรู้ (Knowledge) มีหลักเกณฑ์ (Principle) และทฤษฎี (Theory) ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางสังคมซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกันกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะนำความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องศิลปะ ดังนั้น นักบริหารที่เก่งต้องมีศาสตร์และศิลปะ^{๕๘}

ดิน ปรัชญพฤทธิ ได้เสนอภารกิจสำคัญในการบริหารไว้ ๗ ประการ คือ^{๕๙}

๑) การวางแผน หมายถึง การกำหนด โครงการอย่างกว้าง ๆ ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องลงมือปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้น ก่อนลงมือปฏิบัติการ

๒) การจัดองค์การ หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป

๓) การจัดคนเข้าทำงาน หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงาน การบริหารบุคคลดังกล่าว รวมถึงตั้งแต่การแสวงหาคนทำงานมาบรรจุ การแต่งตั้ง การฝึกอบรม และการพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงาน และการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป

๔) การสั่งการ หมายถึง การอำนวยการหรือการวินิจฉัยสั่งการ หลังจากการได้วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ๆ

๕) การประสานงาน หมายถึง การประสานงานหรือติดต่อ สัมพันธ์กับหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์การ เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน สามารถทำงานประสานความกลมกลืนกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การ

^{๕๘}เด้น ชะเนติยัง, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๓๓), หน้า ๕๒.

^{๕๙}ดิน ปรัชญพฤทธิ, หลักการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔-๒๖.

๖) การรายงาน หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งบนและล่าง เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะสวดกแก่การประสานงานอื่นจะเป็นการสร้างควมเข้าใจอันดีร่วมกัน ตลอดจนเป็นการบำรุงขวัญไปในตัวด้วย

๗) การงบประมาณ หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร หรือการทำงานงบประมาณการเงินวางแผนหรือโครงการในการจ่ายเงิน การบัญชีและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบและรัดกุม

ทองหล่อ เดชไทย ได้กล่าวถึง การบริหารเป็นการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุมัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของลุ่มบุคคล และยังเสนอว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ” นั้นบางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขั้นสุดทำอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จของงาน “การบริหาร” ใช้มากในการบริหารรัฐกิจ ส่วน “การจัดการ” ใช้มากในทางธุรกิจ หรืออาจกล่าวว่า “การบริหาร” มุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบายและการวางแผน ส่วน “การจัดการ” เป็นการนำเอานโยบายและแผนไปดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้^{๖๐}

ธีรวุฒิ ประทุนรัตน์ ได้กล่าวถึงการบริหารว่าเป็นกิจกรรมที่คณะบุคคลร่วมกันกระทำตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดที่วางไว้ร่วมกันก่อนแล้ว และในการกระทำกิจกรรมดังกล่าวนี้มีการใช้ทรัพยากรการบริหารให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด^{๖๑}

พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล กล่าวถึง กระบวนการการบริหารควรประกอบด้วย ๑๐ ประการ คือ^{๖๒}

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้า โดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Set Objective) การพัฒนากลวิธี (Develop strategies) ในการวางแผน ซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน

๒) การจัดการ (Organizing) หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่างๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี

^{๖๐}ทองหล่อ เดชไทย, หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

^{๖๑}ธีรวุฒิ ประทุนรัตน์, การศึกษาไทย, (สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, ๒๕๒๖), หน้า ๓.

^{๖๒}พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒), หน้า ๖๔-๗๒.

๓) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ

๔) การตัดสินใจ (Decision) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจแยกแยะและวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง

๕) การสั่งการ (Directing) หมายถึง การศึกษาวิธีการวินิจฉัยสั่งการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนตัดสินใจในการบริหารงานที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี

๖) การควบคุม (Controlling) หมายถึง การร่วมมือประสานงาน เพื่อการดำเนินการเป็นไปด้วยดี และราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้น และดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

๗) การร่วมมือประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน เข้ามาร่วมทำงานกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ข้อตกลงที่สำคัญยิ่งของการประสานงาน คือ ความร่วมมือ ซึ่งเป็นเรื่องของ “จิตใจ”

๘) การสื่อข้อความ (Communicating) หมายถึง การผ่านข่าวสารข้อมูลและความเข้าใจ เพื่อที่จะให้ผู้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ

๙) การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงาน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) แจ้งให้ประชาชนทราบ ซึ่งโดยทั่วไปการรายงาน จะหมายถึง วิธีการของสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถาม ผู้บังคับบัญชา/ผู้ร่วมงาน ความสำคัญของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง

๑๐) การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณ และการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงาน

พณีส หันนาคินท์ ได้กล่าวถึงการบริหารว่าเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจตลอดจนใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ หรือคาดว่าจะมีการดำเนินงานของสถาบันหรือหน่วยงานนั้น ๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ^{๒๓}

สมคิด บางโม ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อการจัดการ ดังนี้

^{๒๓}พณีส หันนาคินท์, หลักการบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๕.

๑) วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไร และต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการ หรือในการผลิตต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหากไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

๒) ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ๔ Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖ Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

๓) มีการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง ๔ Ms หรือ ๖ Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริง ๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

๔) ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้นสิ่งทีวัดผลสำเร็จของงานว่า บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึง ความสามารถขององค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ^{๖๔}

สมยศ นาวิการ ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารไว้ว่า การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละองค์การจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหาผู้บริหารต้องศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (Case Study) จำนวนมาก และวิเคราะห์ว่าวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ^{๖๕}

สุพิน เกษาคุปต์ ได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) เป็นแนวทางการบริหาร ที่เปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน และการตัดสินใจในงานต่าง ๆ ที่เขามีส่วนรับผิดชอบอยู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงานต่าง ๆ

^{๖๔} สมคิด บางโม, การบริหาร, หน้า ๖๒-๖๓.

^{๖๕} สมยศ นาวิการ, การบริหารตามสถานการณ์, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๙.

ขององค์กรใด ที่ใช้นโยบายการบริหารแบบนี้เป็นการแสดงให้เห็นพนักงานได้รู้ว่าฝ่ายบริหารเห็นความสำคัญของพนักงาน ที่มีต่อความสำเร็จขององค์กร ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี มีความภูมิใจ และรับผิดชอบต่องานอย่างเต็มที่ซึ่งเป็นการจูงใจในการทำงานที่ดีวิธีหนึ่ง^{๖๖}

เสนอ เตียววี่ ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ คือ^{๖๗}

๑) การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่รวมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จ สารสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

๒) การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์กร เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำไปก็ไม่ท้าทายไม่มีคุณค่า ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้าย จะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

๓) การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่า ประสิทธิผล หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอแต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่างคือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

๔) การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัดการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จึงต้องตระหนัก ๒ ข้อใหญ่ ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดการสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาถึงการ

^{๖๖} สุพิณ เกษาคุปต์, การจัดการปฏิบัติงาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๙๒-๙๓.

^{๖๗} เสนอ เตียววี่, หลักการบริหาร, หน้า ๑-๒.

กระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์กรจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕) การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เสนอแนวคิดว่าการบริหารเป็นกิจกรรมซึ่งมีลักษณะสำคัญ ๔ ประการได้แก่^{๖๔}

- ๑) เป็นกิจกรรมตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
- ๒) กลุ่มบุคคลร่วมมือกันทำกิจกรรม
- ๓) กิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน
- ๔) ทำกิจกรรมโดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม

วิช วิรัชนิภาวรรณ ได้กล่าวถึงการบริหารตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งหน่วยงานไว้ ๖ ส่วน ดังนี้

๑) การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเรียกว่า การบริหารรัฐกิจ (public administration) หรือการบริหารภาครัฐ มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือ การให้บริการสาธารณะ (Public Services) ซึ่งครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวก การรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจนการพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เป็นต้น การบริหารส่วนนี้เป็นการบริหารของหน่วยงานของภาครัฐ (Public or Governmental Organization) ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง กรม หรือเทียบเท่า การบริหารงานของจังหวัดและอำเภอ การบริหารงานของหน่วยการบริหารท้องถิ่น หน่วยงานบริหารเมืองหลวง รวมตลอดทั้งการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

๒) การบริหารงานของหน่วยงานภาคธุรกิจ ซึ่งเรียกว่า การบริหารธุรกิจ (business administration) หรือการบริหารภาคเอกชนหรือการบริหารของหน่วยงานของเอกชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งเพื่อการแสวงหากำไร หรือการแสวงหากำไรสูงสุด (maximum profits) ในการทำธุรกิจ การค้าขาย การผลิตอุตสาหกรรม หรือให้บริการ เห็นตัวอย่างได้อย่างชัดเจนจากการบริหารงานของ บริษัท ห้างร้าน และห้างหุ้นส่วนทั้งหลาย

๓) การบริหารของหน่วยงานที่ไม่สังกัดภาครัฐ (non-governmental organization) ซึ่งเรียกกย่อว่า หน่วยงาน เอ็นจีโอ (NGO.) เป็นการบริหารงานของหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผล

^{๖๔} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๕๒), หน้า ๒.

กำไร (non-profit administration) มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือการไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit) เช่น การบริหารของมูลนิธิ และสมาคม

๔) การบริหารงานของหน่วยงานระหว่างประเทศ (international organization) มีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้ง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การบริหารงานของสหประชาชาติ (United Nations Organization) องค์การการค้าระหว่างประเทศ (World Trade Organization) และกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN)

๕) การบริหารงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ การบริหารงานขององค์กรส่วนนี้เกิดขึ้นหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. ๒๕๔๐) โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้องค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้น เช่น การบริหารงานของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นต้น องค์กรดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐเช่นกัน แต่มีลักษณะพิเศษ เช่น เกิดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว และมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องคุ้มครองและรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๖) การบริหารงานของหน่วยงานภาคประชาชน มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน และกลุ่มผู้ให้บริการ^{๖๔}

สรุปว่า กระบวนการบริหารหมายถึงการทำการกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีคนร่วมงานตั้งแต่ ๒ คนไป ด้วยการตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงาน โดยอาศัยความร่วมมือ การเห็นความสำคัญของงานตลอดถึงการประสานงานระหว่างกันหรือเรียกได้ว่ามีปฏิริยาระหว่างกันจากคนทุกฝ่าย ด้วยการบริหารอย่างมีแบบแผนและระเบียบวิธีในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสงฆ์ฆาธิการจะต้องปฏิบัติอันเป็น ภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ประการ ดังนี้

^{๖๔} วัชร วัชรนิภาวรรณ, การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร, ๒๕๔๕), หน้า ๓๖-๓๘.

ตามภารกิจคณะสงฆ์ เช่น สนับสนุนด้านงบประมาณ ความก้าวหน้าด้านสมณศักดิ์ การพัฒนาศักยภาพและเชิดชูยกย่องให้เป็นที่ยอมรับแก่หมู่คณะสงฆ์^{๗๑}

๒.๓.๒ ด้านการศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา” ของคณะสงฆ์ (ม.๑๕ ตริ) และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี”

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึงการจัดการศาสนศึกษา ดังกล่าวว่า คณะสงฆ์ยังมีได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๙ ประการ คือ

๑. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ
๒. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา
๔. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา
๕. เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
๖. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
๗. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
๘. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
๙. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม^{๗๒}

พระมหาสมทรง สิรินฺธโร และคณะ ที่ได้กล่าวว่า บทบาทที่วัดและพระสงฆ์จะทำได้ คือ การศึกษา การเผยแผ่และการสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุปาสก อุปาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพและเป็นกำลังของศาสนาอีกประการหนึ่งก็คือการไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน

^{๗๑}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการเสวนา เรื่องบทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย, พ.ศ. ๒๕๔๓.

^{๗๒}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๑.

การที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติ ดังกล่าวนี้นี้จะทำให้เยาวชนและสังคมเห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์^{๗๓}

สรุปได้ว่า องค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษาดังกล่าวจะดีหรือไม่ประการใดขึ้นกับเจ้าสำนักเรียนและหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษาและครูอาจารย์ผู้บริหารการศาสนศึกษาที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์การจัดการ ศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหามาก คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียนและอุปสรรคอื่น ๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลีอันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้และการศาสนศึกษาให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมเป็นการศึกษาหลักและสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ คือ ๑.พระสงฆ์ควรศึกษาหลักธรรมให้ถ่องแท้ทั้งปริยัติและปฏิบัติ เพื่อให้พร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์ ๒.พระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม อันจะส่งผลต่อศักยภาพในการอบรมพัฒนาจิต การเผยแผ่ศาสนธรรมแก่ศาสนิกชน เช่น ด้านการบริหาร ด้านกฎหมาย กฎระเบียบของสงฆ์และ ๓.ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ควรปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะกับยุคสมัย

๒.๓.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือการศึกษาอื่นนอกการศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนคณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้นว่าโดยลักษณะ ควรแยกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการสงเคราะห์ประชาชน หรือพระภิกษุสามเณร

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึง การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑.โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา

^{๗๓} พระมหาสมทรง สิรินโร และคณะ, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓.

๒. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

๓. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมปมนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติแต่วัยเด็ก

๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรม หมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่างๆ จำนวนมาก จัดตั้งแต่โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์ โดยรูปการนั้น น่าจะจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่า เพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็นับหนักทางวิชาสามัญศึกษา^{๗๔}

การจัดการศึกษาและการจัดการอบรม ทั้ง ๔ ประเภทดังกล่าวนี้ นับเป็นงานที่พระสงฆ์มีโอกาสช่วยพัฒนาชาติบ้านเมืองโดยแท้

๒.๓.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นหน้าที่หรือบทบาทที่พระสงฆ์หรือพระสงฆ์ฆาธิการจักต้องกระทำ โดยการจัดการเทศนาอบรม สัณสน ประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปญฺโญ) กำหนดหน้าที่หรือบทบาทที่วัดต่างๆ เจ้าคณะตำบล คณะสงฆ์อำเภอ และคณะสงฆ์จังหวัด เกี่ยวกับการเผยแผ่ ไว้ดังนี้

๑. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์
๒. แนะนำ สั่งสอน อบรม ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

^{๗๔} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๘-๔๙.

๓. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ไต่ตนไต่ใจเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง^{๗๕}

พระมหาสมทรง สิรินโร และคณะ ได้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ว่า ทั้งวัดและพระสงฆ์ได้ทำ งานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนาและหน่วยพัฒนาทางจิต ซึ่งมีหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้ การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑. พระสงฆ์จะต้องศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติได้อย่างนั้น

๒. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อผลประโยชน์ของตนกิจ

๓. ไม่ติดยึดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม

๔. ไม่เห็นแก่ความง่าย ดีความธรรมวินัยตามชอบใจหรือตามความต้องการของประชาชน

๕. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่จะทำ หน้าที่ เผยแผ่ศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมในศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแผ่ศาสนามีคำ ที่ใช้อยู่ ๒ คำ คือ คำ ว่า “เผยแผ่” และ “เผยแผร์” คำ ว่า เผยแผร์ เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะแห่งการจูงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้นๆ ส่วนคำว่า เผยแผ่ หมายถึงการประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ้มอล่วยและแสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน”^{๗๖}

จะนั้นจักเห็นได้ว่า การเผยแผ่ของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ ในปัจจุบัน มีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานขึ้นดำเนินการ คือ

^{๗๕} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺโณ), คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่อง การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาในทวี พลรัตน์ (บรรณาธิการ), (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๘-๑๕๕.

^{๗๖} พระมหาสมทรง สิรินโร และคณะ, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (การบริหารการศึกษา), หน้า ๓๑.

๑. การเผยแพร่ตามประเพณีคณะสงฆ์ และประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน ที่มีผู้อาราธนาและที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือเทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปฐกวิสัชนา ๒ รูปขึ้นไป

๒. การเผยแพร่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุมที่วัด หรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือโดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกแผ่นเสียง หรือแถบบันทึกเสียง ไปเผยแพร่ที่อื่นในโอกาสต่างๆ รวมทั้งการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะ ออกเผยแพร่ หรือลงในหนังสือพิมพ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ออกเผยแพร่

๓. การเผยแพร่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแพร่หรือสถานศึกษาเป็นประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษ ในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

๒.๓.๕ ด้านการสาธารณูปการ

การก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นสิ่งหนึ่งที่คณะสงฆ์ต้องวางรูปแบบให้ถูกต้องเหมาะสม และควรต้องมีความรู้ที่ถูกต้องอีกด้วย ดังนี้

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) กล่าวถึง การสาธารณูปการ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ กล่าวว่า เป็น “คำนาม” หมายถึง “การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์” สำหรับ สาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น หมายถึง

๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน

๒. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง

๓. กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การรับบริจาค

๔. การศาสนสมบัติของวัด^{๗๗}

ตามความหมายที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยได้สรุปว่ามีลักษณะของการกระทำ การสาธารณูปการใน ๓ ประการ คือ

๑. การกระทำด้วยแรงความคิด แรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม

๒. การกระทำด้วยเอกสารรายงาน

๓. การทำโดยการจัดประโยชน์

^{๗๗} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๕๔-๕๕.

การควบคุมและส่งเสริม การสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสงฆ์ฆราวาสระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ ควบคุมการสาธารณูปการและ ส่งเสริมการสาธารณูปการ

การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติต้องสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำ ในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังต่อไปนี้

๑. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา
๒. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอควรแก่สภาพท้องถิ่นและให้ก่อสร้างตามแบบแปลน
๓. ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ
๔. ควบคุมการเงินและบัญชี รับ – จ่ายของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี
๕. ควบคุมดูแลการเอกสารต่างๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง
๖. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

สรุปได้ว่า งานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่พระสงฆ์ฆราวาสและเห็นผลงานของพระสงฆ์ฆราวาสได้เร็วกว่างานอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลุกลามใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุหากเจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ฆราวาสได้ดีแล้ว การขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้านจะลดน้อยลงตามลำดับ และความสมัคสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้นเป็นเหตุให้การคณะสงฆ์และการพระศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสงฆ์ฆราวาสทุกระดับชั้น

๒.๓.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของแก่หน่วยงานหรือของบุคคลหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ) ได้กล่าวถึง การสาธารณสงเคราะห์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควร จะมีระเบียบปฏิบัติชัดเจน สำหรับผู้จัดการการสาธารณสงเคราะห์โดยส่วนมากได้แก่วัดหรือเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้

๑. จัดกิจการของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
๒. เป็นธุระในการจัดการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

๓. ให้ความสำคัญควบคู่ตามสมควรแก่พุทธศาสนิกชน ในการบำเพ็ญกุศล^{๗๘}

มหาเถรสมาคมได้กำหนดหลักการและวิธีการปฏิบัติและความคุ้มครองเสริม ไว้ชัดแจ้ง คือ กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งในระเบียบดังกล่าว กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าว กำหนดหน่วยงาน ให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะกรรมการ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่งเจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำนันในตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลเป็นกรรมการโดยตำแหน่งอื่น การสาธารณสงเคราะห์นี้ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการพิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

๑. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์

๒. การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลองสร้าง฼ฒาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

๓. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสพอุทกภัยหรือช่วยคนชราหรือคนพิการการสาธารณสงเคราะห์จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงามและไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและความสงบสุขของบ้านเมือง จึงจะถือว่าเป็นไปด้วยความถูกต้อง และเป็นการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสมและควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร กรรมการโดยตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ ๕-๙ คน เป็นกรรมการ สำหรับผู้ควบคุมและส่งเสริม มีคณะกรรมการอำนวยการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และคณะกรรมการ อำนวยการอบรมประชาชนกลาง

จากหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้านที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยได้สรุปว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ไม่ว่าจะแก่สังคมหรือแก่พระภิกษุสงฆ์ตลอดจนประเทศชาติด้วย ซึ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้นจะต้องมีหลักเกณฑ์ทั้ง ๖ ด้านเป็นที่ตั้งและเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในประเทศไทย

^{๗๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒-๖๕.

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

๒.๔.๑ ความหมายของพระสังฆาธิการ

จากการทบทวนความหมายของพระสังฆาธิการของนักวิชาการหลากหลายท่านได้ให้ความหมายของพระสังฆาธิการไว้ดังนี้

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ ได้กล่าวว่า พระสังฆาธิการ มาจากคำว่า “สังฆ” และ “อธิการ” เป็นพระสังฆาธิการ แปลตามรูปศัพท์ว่า พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์ หรือพระภิกษุผู้ทำงานในคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่งจึงหมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์^{๗๙}

พระสังฆาธิการ เป็นนามบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตน คือ บริหารการคณะสงฆ์ และการพระศาสนาตามที่กำหนดใน ๔ องค์การเดิม แต่มีได้จัดเป็นองค์การ ซึ่งเป็นตัวองค์กรบริหาร คงยึดเอาเฉพาะลักษณะงานในองค์การนั้นๆ เปลี่ยนเรียกว่า "การ" กล่าวคือ

๑. การรักษาความเรียบร้อยดีงาม (เดิมคืองานในองค์การปกครอง)

๒. การศาสนศึกษา (เดิมคืองานในองค์การศึกษา)

๓. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (เดิมคืองานในองค์การเผยแผ่)

๔. การสาธารณูปการ และ

๕. เพิ่มการศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์เข้า พร้อมทั้งเอาการนิคมกรรม (เดิมคือการวินิจฉัยอธิกรณ์) รวมเข้าอยู่ในอำนาจหน้าที่เจ้าคณะชั้นนั้นๆ เพื่อมิให้เกิดความถ่วงดุลแห่งอำนาจดัง เช่น กฎหมายฉบับเดิม เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมได้กำหนดให้มีรองเจ้าคณะ เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะในชั้นนั้นๆ อีกส่วนหนึ่ง แม้ในส่วนวัด ก็ให้มีรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เพื่อเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการ เป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ โดยกำหนดตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นไว้ได้แก่ ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวมีอำนาจเต็มตามที่ตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ มติ คำสั่งของมหาเถรสมาคมครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ในหมู่บ้าน และในชุมชน โดยใช้หลักพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา

^{๗๙} สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ, การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา โครงการประชุมพระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

๒.๔.๒ ความสำคัญของพระสังฆาธิการ

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวข้องกับความสำคัญของพระสังฆาธิการมีนักวิชาการกล่าวถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการไว้แตกต่างกันตามทัศนะของแต่ละคนดังนี้

กรมการศาสนา และกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการว่า พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องด้วยพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพ และเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๐}

นอกจากนี้กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ ข้อ ๔ ได้กำหนดว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ดังต่อไปนี้

๑. เจ้าคณะใหญ่
๒. เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
๓. เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
๔. เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
๕. เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
๖. เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติตามภารกิจของพระพุทธศาสนาที่จะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรือง และสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อพระพุทธศาสนา และสร้างความเข้มแข็ง ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาและปกครองดูแลคณะสงฆ์ให้อยู่ในระบบระเบียบของกฎหมายเถรสมาคม

๒.๔.๓ การแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการ

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) หมวด ๒ ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ

คุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการ

ข้อ ๖ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งตามข้อ ๔ ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปดังต่อไปนี้

๑. มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
๒. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
๓. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
๔. เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์

^{๔๐} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า คำนำ.

๕. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรค ในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ

๖. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอาชญากรรมที่พึงรังเกียจมาก่อน

๗. ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน

การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ

การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ มีดังนี้

๑. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่งดังนี้

๑) มีพรรษาพ้น ๓๐ และ

๒) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพรราชาคณะ

และสมเด็จพรสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามกฎหมายเถรสมาคมให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ โดยความเห็นชอบของเถรสมาคม

๒. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่งดังนี้

๑) มีพรรษา ๒๐ พรรษาและ

๒) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือ

๓) กำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือ

๔) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นเทพ หรือ

๕) เป็นพระราชาคณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอกหรือเป็นเปรียญธรรม ๙

ประโยค

การแต่งตั้งเจ้าคณะภาคเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติครบถ้วนเสนอต่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาคจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปีและอาจได้รับการแต่งตั้งอีกก็ได้

๓. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

๑) มีพรรษาพ้น ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และ

๒) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือ

๓) กำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี

๔) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค

ไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค

การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใด ให้เจ้าคณะภาคนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

๔. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

- ๑) มีพรรษาพ้น ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และ
- ๒) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือ
- ๓) กำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือ
- ๔) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยค

การแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดใด ให้เจ้าคณะจังหวัดนั้นคัดเลือกผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวเสนอเจ้าคณะภาคเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง โดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

๕. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล ต้องมีคุณสมบัติ โดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

- ๑) มีพรรษาพ้นจาก ๕ กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และ
- ๒) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือ
- ๓) กำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔ ปี หรือ
- ๔) เป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์ หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรมหรือเป็นนักธรรมชั้นเอก

การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอใด ให้เจ้าคณะอำเภอนั้นคัดเลือกพระภิกษุ ผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวเสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง เมื่อได้แต่งตั้งแล้ว ให้แจ้งกรรมการศาสนา และรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ

๖. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสที่เป็นพระอารามราษฎร์ ต้องมีคุณสมบัติ ตามข้อ ๖ และ

- ๑) มีพรรษาพ้น ๕ พรรษา และ
 - ๒) เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น
- ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใด ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอรองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าสังฆัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ ไม่มีรองเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาสในตำบลนั้น รวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่า ๓ รูป ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว ให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้งถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสนั้น ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วยให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเจ้าคณะจังหวัด เพื่อเจ้าคณะภาคพิจารณาแต่งตั้ง

ในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสวัดนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และข้อ ๒๖ และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

๗. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงใน กรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

๑) มีพรรษาพ้น ๑๐

๒) เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์

สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นราชสำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญสำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอกส่วนพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยอีกเฉพาะส่วนหนึ่งดังนี้

๑) มีพรรษาพ้น ๑๐

๒) เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์

สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญสำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอกสำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท หรือพระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัตไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท

การแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วแต่กรณี เสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อบรรณการพิจารณา ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการตามความในวรรคต้น

ในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้น พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติและระบุหน้าที่ที่มอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคมสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงตามมติมหาเถรสมาคม^{๔๑}

การพ้นจากตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการ

การพ้นจากตำแหน่งพระสังฆาธิการ ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ มีดังนี้

ข้อ ๒๖ พระสังฆาธิการย่อมพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ เมื่อ

๑) มรณภาพ

๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ

๓) ลาออก

๔) ย้ายออกไปนอกเขตที่ดินมีสำนักอยู่

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

๕) ยกเป็นกิตติมศักดิ์

๖) รับตำแหน่งหน้าที่เจ้าคณะหรือรองเจ้าคณะอื่น

๗) ให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่

๘) ถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่

๙) ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่^{๘๒}

ภารกิจของเจ้าอาวาส

พระครูสิริอาภากร อำภา ได้กล่าวถึง พระสังฆาธิการผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือ ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบงานด้านการปกครองตนเอง และการปกครองวัด ๔ ฐานะ คือ

๑. มีบทบาทหรือหน้าที่รับผิดชอบฐานะเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

๒. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นผู้แทนวัด

๓. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นพระสังฆาธิการ

๔. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย

พระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสนอกจากจะมีบทบาทและหน้าที่ใน ๔ ฐานะ ข้างต้นแล้ว ยังมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดให้เป็นไปตามความมุ่งหมายและตรงตามวัตถุประสงค์แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และกฎกระทรวง โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยด้วย^{๘๓}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงการปรับระบบบริหารองค์การชาวพุทธไว้ในหนังสือเรื่องพระพุทธศาสนา ในยุคโลกาภิวัตน์ว่า การบริหารองค์การชาวพุทธควรกระจายอำนาจให้มากขึ้นแม้แต่การปกครองคณะสงฆ์ก็ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบระบบราชการที่ชักช้าไม่ทันการและคณะสงฆ์อาจจะคิดระบบการปกครองให้มุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัดให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง จากนั้นวัดทั้งหลายก็ต้องสร้างเครือข่ายโยงใยร่วมกันทำงานทั่วประเทศ ทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อนไม่ทันการโดยปรับปรุงระบบพระสังฆาธิการหรือทำเอนจิเนียริงให้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้นนับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไป

^{๘๒} อ่างแล้ว.

^{๘๓} พระครูสิริอาภากร อำภา, “บทบาทเจ้าอาวาสด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑.

จนถึงเจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๔๔}

ภารกิจของเจ้าอาวาสด้านการปกครอง

คณินิตย์ และสุบรรณ จันทบุตร ได้กล่าวถึง การปกครองสงฆ์ไม่ได้มีระเบียบแบบแผนอะไรมากนักและคณะสงฆ์ยังไม่ได้ดำรงสภาวะการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนเช่นปัจจุบัน เพราะพุทธศาสนาเพิ่งเริ่มตั้งและท้าทายต่อความเชื่อในจารีตเดิมของศาสนาพราหมณ์ เจตจำนงในการออกบวชเกิดจากความเบื่อหน่ายและมุ่งหาจุดหลุดพ้นทางโลก แต่โดยเนื้อแท้ การปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยและเป็นสังคมที่เสมอภาค พระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พระเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่ปกครองสาธุศิษย์ของตนแต่ในสังฆกรรมทั้งปวง สงฆ์ย่อมเป็นใหญ่ไม่เลือกกว่าจะเป็นอาจารย์หรือสาธุศิษย์ เมื่อมีกิจสงฆ์เกิดขึ้นจะต้องมีการประชุมสงฆ์และถือมติเอกฉันท์เป็นหลัก เนื่องจากพระสงฆ์สาวกยังไม่มากนัก ความเสื่อมอันเกิดจากข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์จึงมีน้อย ดังปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกพระสงฆ์ที่ล่วงละเมิดสิกขาบทอยู่เนืองๆ มีเพียงกลุ่มพระสงฆ์ฉัพพัคคีย์ ส่วนหลักที่ใช้ในการปกครองมีเพียงพระธรรมวินัย ไม่จำเป็นต้องอาศัยพระราชอำนาจจากพระเจ้าแผ่นดิน หรือผู้ปกครองรัฐให้ออกกฎหมายบังคับสังฆมณฑล ฝ่ายอาณาจักรมีหน้าที่ถวายศาสนูปถัมภ์แต่ด้านเดียว^{๔๕}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกครองหมายถึง ภารกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสหรือคณะเจ้าปกครองดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่(หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกุลบุตรหรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังฆมณฑลเน้นการบำบัติทุกข์บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ ๓ วิธี คือ

๑. นิคคหวิธี คือ การข่มคนที่ควรข่มหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ
๒. ปัคคหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง

^{๔๔} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) , การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๖.

^{๔๕} คณินิตย์ และสุบรรณ จันทบุตร, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

๓. ปวารณาวีธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้ คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการ

๑) พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว

๒) กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้ใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย

๓) ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับและนำไปปฏิบัติสืบๆ กันมา^{๘๖}

พระมหาทนงชัย บุรณพิสุทธ์ ได้กล่าวว่า วัดแต่ละวัดนอกจากจะจัดการปกครองโดยมีกฎ ระเบียบ กติกา เฉพาะของแต่ละวัดแล้ว ยังจะต้องอยู่ภายใต้ระเบียบการปกครองแห่งราชอาณาจักร และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย เช่น กฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม กฎกระทรวง เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดแย้งต่อหลักการพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ^{๘๗}

สุนทร ณ รังสี กล่าวไว้ว่า สังคมสงฆ์ มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมดหาใช่สงฆ์หรือผู้แทนของสงฆ์เป็นผู้บัญญัติตามที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทิน และกิเลสต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใส และเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า“ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลายด้วยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อชมเพื่อเกื้อยาก ๑ เพื่อสำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆธรรม ๑ เพื่อถือ พระวินัย ด้านการบริหาร ในสมัยเมื่อยังมีพระสาวกไม่มาก พระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มมากขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพระพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกอุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มมากขึ้นอีกทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพระพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน

^{๘๖} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๗๖.

^{๘๗} พระมหาทนงชัย บุรณพิสุทธ์, “บทบาทของวัดในเขตชุมชนเมืองในเขตบางรักกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕), หน้า ๔๙.

กำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับเป็น ผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหารคณะสงฆ์โดย รูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็ได้ขัดพระวินัย ด้านตุลาการ สถาบันตุลาการทางพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางราชอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำ หรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมี พระธรรมวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักร มีกระบวนการพิจารณาคดีหรืออธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศ สำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจถือว่าไม่ผิด^{๔๘}

ภารกิจของเจ้าอาวาสด้านการศาสนศึกษา

การศึกษาสำหรับพระสังฆาธิการนั้น เรื่องศาสนา เป็นสิ่งที่สำคัญ และต้องเป็นผู้มีความรู้สมภูมิความรู้ของผู้นำทางด้านศาสนา ซึ่งมีผู้กล่าวเกี่ยวกับด้านการศาสนศึกษา ไว้หลายท่าน ดังนี้

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์ สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย^{๔๙}

กรมการศาสนา ได้กล่าวถึง การศึกษาของภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมสนามหลวงแผนกธรรม มีหลักสูตร คือ นักธรรมจัดสำหรับพระสงฆ์ สามเณรและธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมแบ่งเป็น นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษาแบ่งเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก

๒. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี เพราะว่าภาษาบาลี เป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา เหตุที่พระปริยัติธรรมคือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและอื่นๆ บรรจุอยู่ในคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น แม้จะแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลี ประสงค์จะรู้อย่างถูกต้องชัดแจ้งทั้งภาษาบาลีไม่ได้ ชั้นเรียนแผนกบาลีใช้นักธรรมเป็นองค์จำกัดสิทธิ โดยแบ่งเป็น ๙ ชั้น คือบาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค ๑ – ๒ ชั้นประโยค ป.ธ. ๓,๔,๕,๖,๗,

^{๔๘} สุนทร ณ รังสี, สถาบันทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๐), หน้า ๓๕-๖๐.

^{๔๙} กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

๘ และ ๙ ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ. ๓ ได้รับการแต่งตั้งคือเปรียญคือ ทรงตั้งเป็น“พระมหา”“สามเณรเปรียญ” ชั้นประโยค ๑ - ๒ ได้รับวุฒิปัตร์ ชั้นประโยค ป.ธ. ๓ - ๘ ได้รับประกาศนียบัตรและพัดยศ ชั้นประโยค ป.ธ. ๙ ได้รับปริญญาบัตรและพัดยศ เป็นปริญญาตรีทางศาสนาและถ้าสามารถสอบชั้นประโยค ๙ ได้ในขณะเป็นสามเณรทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทเณรรูปนั้น อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า “บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยคถ้าอยู่ในสมณเพศได้รับนิยัตยภัตเท่ากับพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญ

๓. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา โดยกรมการศาสนาให้ การอุปถัมภ์ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การศึกษาแก่พระสงฆ์ สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อที่ว่าหากพระสงฆ์ สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้ เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

๔. การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ดำเนินการในสองสถาบัน คือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{๙๐}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันสมควรแก่สมณะการศึกษาของสงฆ์ แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมมาเป็นอย่างดีตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการ คือ

๑. คันถะธูระ คือ ธูระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน

๒. วิปัสสนาธูระ คือ ธูระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมนยอด^{๙๑}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึง การจัดการศาสนศึกษา ดังกล่าว คณะสงฆ์ยังมีได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตร และเนื้อหาของวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๙ ประการ คือ

๑. เพื่อพระสงฆ์รักษาดนและหมู่คณะ

๒. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์

^{๙๐}กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓ - ๑๔.

^{๙๑}พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๗๗.

๓. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระพุทธศาสนา
๔. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา
๕. เพื่อรักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
๖. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
๗. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
๘. เพื่อความมั่นคงแห่งพระสัทธรรม
๙. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ ว่าเป็นฐานะในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ จึงเห็นได้ว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษา และวัดเป็นสถานศึกษา คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ. ๒๕๒๘ ก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรงและให้เจ้าคณะเจ้าสังฆการีร่วมจัดด้วย ดังนี้

๑. เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษา ในฐานะเจ้าสำนักเรียน หรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา

๒. เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้จัดการในฐานะเจ้าสำนักเรียน คณะจังหวัด

๓. ในบางกรณีให้เจ้าคณะสังฆการีร่วมจัดด้วย

ทั้งนี้ องค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษาจะดีหรือไม่ประการใดขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา และครูอาจารย์ผู้บริหารการศาสนศึกษาที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและต่อพระสงฆ์ การจัดการศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหามาก คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียน และอุปสรรคอื่นๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลี อันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้ และการศาสนศึกษาให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลี และแผนกธรรมเป็นการศึกษาหลักและสำคัญของพระสงฆ์^{๙๒}

พระมหาสมทรง สิรินุโร และคณะได้กล่าวถึง บทบาทที่วัดและพระสงฆ์จะทำได้ คือ การศึกษา การเผยแผ่และการสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุปาสก อุปาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังของศาสนา อีกประการหนึ่งก็คือ การไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่างๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน

^{๙๒} พระเทพปริยัติสุธี, (วรวิทย์ คงคปญโญ), วัดช่วยชาวบ้านอย่างไร, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๔๑, (อัสสัมชัญ).

การที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติ ดังกล่าวนี้นี้จะทำให้เยาวชน และสังคม เห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์^{๙๓}

ภารกิจของเจ้าอาวาสด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

การเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นอีกหน้าที่หนึ่งของพระภิกษุสงฆ์ มีผู้กล่าวเกี่ยวกับการเผยแผ่ศาสนาธรรมไว้หลายท่าน ดังนี้

บุญศรี พานะจิตต์ กล่าวว่า การประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของภิกษุสงฆ์ งานเผยแผ่ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้

๑. งานพระธรรมทูตดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคมว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ.๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมควรบำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามธรรมะสามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยายการสนทนาธรรมมีกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรมวัดคู่ประสงค์สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี ๔ ประการ คือ

๑) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

๒) เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและให้คำแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน

๓) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างข้าราชการ ประชาชน พระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน

๔) เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ประเทศชาติและพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

๒. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ.๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะ

^{๙๓}พระมหาสมทรง สิรินุโร และคณะ, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเกล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๔๒-๔๓.

พัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้ภิกษุสงฆ์ในชนบทได้มีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔. การบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปีเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

๕. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดจัดให้มีขึ้นในวัดในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียกพุทธมามาจารย์แบ่งเป็น ๓ คณะ คือคณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่เด็กอายุ ๗ – ๑๐ ขวบคณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่เด็กอายุ ๑๑ – ๑๕ ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่เด็กอายุ ๑๖ – ๑๘ ปี

๖. การเผยแพร่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรมในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗. การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัดโครงการลานวัดลานกีฬา เป็นต้น^{๙๔}

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแพร่ศาสนธรรม หมายถึงการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแพร่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแพร่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดๆ ของภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแพร่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแพร่ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นนิยามที่สอดคล้องกับที่พระธรรมกิตติวงศ์ได้กล่าวว่า การ

^{๙๔} บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

เผยแผ่ศาสนาธรรม หมายถึงการสอนกรรมฐาน การสอนจริยธรรมแก่เด็กๆ และชาวบ้านทั่วไปนั่นเอง^{๙๕}

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปัญญา) ได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่ เผยแพร่พุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไปเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนา และปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีอยู่ ๒ คำที่ใช้อยู่ คือ คำว่า “เผยแผ่” และ “เผยแพร่” คำว่า “เผยแผ่” เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะของการจูงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้นๆ คำว่า “เผยแพร่” หมายถึง การประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ้มอล่วย และแสดงถึงความใจกว้าง และไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตนในการเผยแผ่หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้ากระทำโดยเหตุผล นิยมใช้คำว่า “เผยแผ่” เช่น อำนาจหน้าที่ส่วนหนึ่งของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการคือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันนับเป็นศาสนาประจำชาติ

องค์กร สมาคมต่างๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จะใช้คำว่า เผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ถ้าเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรหรือพระสงฆ์จะใช้คำว่า เผยแผ่... เช่น “พระพุทธศาสนาแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะพระสาวกได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาถ้าขาดการเผยแผ่แล้ว พระพุทธศาสนาจักไม่แพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้”

หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แล้วตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด จะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. อบรมพระภิกษุสามเณร ให้เป็นสมณะสัญญา และอบรมเรื่องจรรยา มารยาท ตลอดจนถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่างๆ

๒. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

๓. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

๔. แนะนำสั่งสอนธรรมประชาชนให้เข้าใจศาสนพิธี และการปฏิบัติ

๕. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และได้ยินได้ฟังเรื่องที่เกี่ยวข้องพระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง

^{๙๕} กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

๖. หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้น หรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปโดยที่ชอบ

๗. ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระสวดมนต์เป็นต้น

๘. ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลีเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง ที่เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง ที่เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรมตามวัดต่างๆ ได้ท่อง ได้อ่านได้ ได้ฟังตามสมควรแก่สถานที่ และโอกาส

๙. ขวนขวายจัดหาอุปกรณ์การเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถมขึ้นไว้ เพื่อให้เด็กที่ขาดสนได้ใช้เรียน

กิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณีและปรับปรุง ให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเฉพาะจัดขึ้นมีการดำเนินการ ดังนี้

๑. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน และผู้อาราธนาที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือเทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปุจฉาวิสัชนา ๒ รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือบันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียง นำไปเผยแผ่ในที่ต่างๆ และโอกาสต่างๆ

๒. การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่การบรรยายธรรม การสนทนา การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุม ที่วัดหรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแพร่ในที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ รวมถึงตลอดการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์

๓. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเผยแผ่ หรือเป็นสถานศึกษาเป็นที่ประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชน หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านวิทยุ มีการตั้งเป็นสมาคมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ วิทยุพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่างๆ การบรรยายธรรมในที่ประชุมและทางสื่อมวลชนต่างๆ การตั้งชมรมพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่างๆ

๕. การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ บางวัดจัดให้มีปาฐกถาเป็นประจำทุกสัปดาห์ หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนพรรษาอาจมีการ

ประกวดกัน วันสงกรานต์จัดให้มีพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การชนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย^{๙๖}

ภารกิจของเจ้าอาวาสด้านการสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ คือการบูรณะและพัฒนาวัด ซึ่งเป็นอีกหน้าที่หนึ่งที่พระภิกษุสงฆ์จะต้องเป็นผู้ดูแลศาสนสถาน สำหรับการสาธารณูปการ มีผู้กล่าวไว้หลายท่าน ด้วยกัน ดังนี้

พระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) ได้กล่าวเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ

๑. การบูรณะและพัฒนาวัด
๒. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ
๓. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

นอกจากนั้นยังได้กล่าวอีกว่า การบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุข (สปปายะ) ๔ อย่าง คือ

๑. อาวาสสปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบาย คือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นที่ร่มรื่นรื่นรมย์ เป็นรมณีสถานเจริญตา สบายใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

๒. อาหารสปปายะ อาหารเป็นที่สบายตาตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

๓. บุคคลสปปายะ บุคคลเป็นที่สบาย เรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาและเด็กวัด

๔. ธรรมสปปายะ ธรรมที่เป็นสบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัดคือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม^{๙๗}

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า สาธารณูปการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาศาสนสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรมกุฎี ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญและนอกจากนั้น กรมการศาสนา ได้กำหนดแนวทางในการจัดการด้านสาธารณูปการ โดย

^{๙๖} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺโ) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๔-๑๔๖.

^{๙๗} พระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๙ - ๑๒.

วัดจะต้องมีแผนผังกำหนดการปลูกสร้างภายในวัด บริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับไม้เกี่ยวกับพุทธประวัติทำให้วัดเป็นแหล่งศึกษา สถานที่ที่ร่มเย็น ลานวัดสะอาดปราศจากขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูล มีถังรองรับขยะ มีถนนทางเดินเท้าภายในวัด วัดควรมีประตูเปิดปิดตามวันเวลาเพื่อความปลอดภัยในทรัพย์สินของวัด มีป้ายแสดงสิ่งสำคัญๆ เพื่อดึงดูดความศรัทธาของประชาชนตาสมควร การทาสีเสนาสนะก็ดี แผนป้ายก็ดี ให้ใช้สีเรียบๆ ไม่ฉูดฉาด การปลูกสร้างเสนาสนะภายในวัด ให้รักษาไว้ซึ่งศิลปกรรมของไทยมีการจัดระบบน้ำดื่มน้ำใช้ ไฟฟ้าที่อยู่อาศัย มีระบบกำจัดสิ่งปฏิกูล ห้องน้ำ ห้องส้วม จัดสวัสดิการให้ภิกษุสามเณรได้รับความผาสุกในการบำเพ็ญสมณธรรม^{๙๘}

พระเทพปริยัติสุธี(วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึง การสาธารณูปการ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ กล่าวว่า เป็นคำนาม หมายถึง “การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์” สำหรับสาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้นหมายถึง

๑. การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน
๒. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้างวัด การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา และการยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง

๓. กิจการอื่นๆ ของวัด เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

๔. การศาสนสมบัติของวัด

การสาธารณูปการทั้ง ๔ ความหมายนี้ ส่วนมากบัญญัติไว้ในหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตามมาตรา ๓๗ (๑) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี การสาธารณูปการ ตามความหมายที่กล่าวมานี้ จะมีลักษณะของการกระทำการสาธารณูปการใน ๓ ประการ คือ

๑. การกระทำด้วยแรงความคิด

๒. การกระทำด้วยเอกสารรายงาน

๓. การกระทำโดยการจัดประโยชน์

การกระทำใน ๓ ลักษณะนี้ บางอย่างเป็นกิจการเฉพาะในหน้าที่ของเจ้าอาวาส เพราะเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติโดยตรง เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการ โดยเฉพาะงานบางอย่างเริ่มแล้วผ่านการพิจารณาตามลำดับ ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์ และฝ่ายราชอาณาจักร บางอย่างเริ่มต้นจากเจ้าคณะและหรือเจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักรหรือผู้มีศรัทธาช่วยการวัด และการคณะสงฆ์ ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามระเบียบแบบแผนคณะสงฆ์ ดังนั้น ผู้จัดการสาธารณูปการ จึงได้แก่

^{๙๘} กรมการศาสนา, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, หน้า ๗.

๑. เจ้าอาวาส

๒. เจ้าคณะ

๓. เจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักร

๔. ผู้เจริญด้วยศรัทธามุ่งช่วยการวัด และการคณะสงฆ์^{๙๙}

นำทรัพย์ จันทรหอม ได้กล่าวถึง กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ จัดให้มีที่พักสำหรับประชาชน อาหารกลางวันสำหรับเด็ก ยารักษาโรค ห้องสมุดประชาชน จัดที่ดินให้ประชาชนอยู่อาศัย ตั้งหน่วยสงเคราะห์และฝึกอาชีพ ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตด้านต่างๆ ด้วยเมตตาธรรม^{๑๐๐}

ภารกิจของเจ้าอาวาสด้านการศึกษาสงเคราะห์

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึงการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น^{๑๐๑}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึง การศึกษาที่ภิกษุสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน ๔ ลักษณะ คือ

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกับพระสงฆ์ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนปัจจุบันมีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็กจังหวัดนครพนมและโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

๓. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของ

^{๙๙}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๔๐), หน้า ๔๔-๔๕.

^{๑๐๐}นำทรัพย์ จันทรหอม, การทำวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทพระสงฆ์ไทย, หน้า ๕๓-๗๖.

^{๑๐๑}กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, หน้า ๕ – ๖.

มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวัณที่สถานศึกษาของทางฝ่ายราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็กศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

๔. ศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียน เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการ เพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมาย มาช่วยเหลือฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็กๆ สอนหนังสือง่ายๆ เบื้องต้น ที่ไม่เก็นกำลังของสมองที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้นการศึกษาสงเคราะห์ นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้ว ภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษาช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาและช่วยเหลือเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษาเป็นสถานอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดคนดูแลและกำพร้าบิดามารดาที่ได้อาศัยสถาบันสงฆ์ให้ภิกษุสงฆ์เป็นผู้อุปการะ เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนาและเป็นโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็กเพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป^{๑๐๒}

ภารกิจของเจ้าอาวาสด้านการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ เป็นอีกหน้าที่หนึ่งของภิกษุสงฆ์ที่จะช่วยเหลือสังคมหรือผู้อื่นซึ่งมีผู้กล่าวเกี่ยวกับ การสาธารณสงเคราะห์ ไว้หลายท่าน ดังนี้

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึงการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์ สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่นให้ใช้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น^{๑๐๓}

^{๑๐๒} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๘ – ๕๑.

^{๑๐๓} กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ, หน้า ๗.

พระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) กล่าวถึงความสำคัญของการกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้^{๑๐๔}

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ กล่าวถึงความสำคัญของการกิจด้านนี้ว่าการสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวยปัจจัยที่ได้รับบริจาคมาพระสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส^{๑๐๕}

หลักธรรมสำหรับเจ้าอาวาสในพระไตรปิฎก

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต^{๑๐๖} ได้กล่าวถึงหลักธรรมสำหรับเจ้าอาวาสไว้ในอวาสสิกวรรค หมายความว่าด้วยภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส ดังนี้

คุณธรรมสำหรับเจ้าอาวาส

๑. เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยมรรยาท เพียบพร้อมด้วยวัตร
๒. เป็นพหูสูต ทรงสุตะ
๓. เป็นผู้ประพฤติขัดเกลา ยินดีในการหลีกเร้น
๔. เป็นผู้ยินดีในกัลยาณธรรม มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะ
๕. มีปัญญา ไม่โง่เขลา^{๑๐๗}

ปียธรรมสำหรับเจ้าอาวาส (ธรรมที่เป็นเหตุให้เจ้าอาวาสเป็นที่รัก)

๑. เป็นผู้มีสื่อ สรรวมด้วยการสรวลในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรมีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

^{๑๐๔}พระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, หน้า ๑๔.

^{๑๐๕}บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, หน้า ๒๕.

^{๑๐๖}อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๑-๒๓๙/๓๗๓-๓๘๓.

^{๑๐๗}อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๑/๓๗๓.

๒. เป็นพหูสูตร ทรงสูตระ สังสมสูตระ เป็นผู้ได้ฟังธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วนแล้วทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดีด้วยทักขิ

๓. เป็นผู้มีความงาม เจริญด้วยคำไพเราะอันประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวยไม่ หยาดคาย ให้ความหมายได้

๔. เป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก

๕. ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอัน ยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน^{๑๐๔}

โสภณธรรมสำหรับเจ้าอาวาส (ธรรมที่เป็นเหตุให้เจ้าอาวาสงดงาม)

๑. เป็นผู้ที่มีศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรมี ปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

๒. เป็นพหูสูตร ทรงสูตระ สังสมสูตระ เป็นผู้ได้ฟังธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วนแล้วทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดีด้วยทักขิ

๓. เป็นผู้มีความงาม เจริญด้วยคำไพเราะอันประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวยไม่ หยาดคาย ให้ความหมายได้

๔. เป็นผู้สามารถชี้แจงบุคคลผู้เข้าไปหาให้เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติเข้าใจ ให้อาจหาญแก่งกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมกถา

๕. เป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก^{๑๐๕}

พหุประการธรรมสำหรับเจ้าอาวาส (ธรรมที่เป็นเหตุให้มีอุปการะมากแก่อาวาส)

๑. เป็นผู้ที่มีศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรมีปกติ เห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

๒. เป็นพหูสูตร ทรงสูตระ สังสมสูตระ เป็นผู้ได้ฟังธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วนแล้วทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดีด้วยทักขิ

๓. ปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ปรักหักพัง

^{๑๐๔} ๐.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๒/๓๗๔.

^{๑๐๕} ๐.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๓/๓๗๕.

๔. เมื่อภิกษุสงฆ์จำนวนมากเข้ามาถึงหรือภิกษุจากต่างแคว้นเข้ามาถึงเธอเข้าไปบอกพวกคฤหัสถ์ว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุสงฆ์จำนวนมากเข้ามาถึงแล้ว ภิกษุจากต่างแคว้นเข้ามาถึงแล้ว ขอเชิญพวกท่านทำบุญเถิด นี่เป็นกาลสมัยที่จะทำบุญ”

๕. เป็นผู้ได้มาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนาได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก^{๑๑๐}

อนุกัมปธรรมสำหรับเจ้าอาวาส (ธรรมที่เป็นเหตุอนุเคราะห์คฤหัสถ์)

๑. ให้คฤหัสถ์สมาทานอธิศีล (ศีล ๕ ประการ)

๒. ให้คฤหัสถ์ตั้งอยู่ในการเห็นธรรม (อริยสัจ ๔)

๓. เข้าไปหากคฤหัสถ์ผู้เป็นไข้ให้สดิว่า “ท่านทั้งหลายจงตั้งสติไว้ต่อพระรัตนตรัยที่ควรแก่สักการะ” และเมื่อภิกษุสงฆ์จำนวนมากเข้ามาถึงหรือภิกษุจากต่างแคว้นเข้ามาถึง เธอเข้าไปบอกพวกคฤหัสถ์ว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุสงฆ์จำนวนมากเข้ามาถึงแล้ว ภิกษุจากต่างแคว้นเข้ามาถึงแล้ว ขอเชิญพวกท่านทำบุญเถิด นี่เป็นกาลสมัยที่จะทำบุญ”

๔. จันโภชนะที่พวกคฤหัสถ์นำมาถวาย จะประณีตหรือไม่ประณีตก็ตามด้วยตนเอง

๕. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป^{๑๑๑}

ธรรมที่เป็นเหตุให้เจ้าอาวาสเหมือนดำรงอยู่ในสวรรค์ (สูตรที่ ๑)

๑. พิจารณา ไตรตรองแล้ว ตีเตียนคนที่ควรตีเตียน

๒. พิจารณา ไตรตรองแล้ว สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ

๓. พิจารณา ไตรตรองแล้ว ปลุกความไม่เลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควรเลื่อมใส

๔. พิจารณา ไตรตรองแล้ว ปลุกความเลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส

๕. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป^{๑๑๒}

ธรรมที่เป็นเหตุให้เจ้าอาวาสเหมือนดำรงอยู่ในสวรรค์ (สูตรที่ ๒)

๑. พิจารณา ไตรตรองแล้ว ตีเตียนคนที่ควรตีเตียน

๒. พิจารณา ไตรตรองแล้ว สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ

๓. เป็นผู้ไม่ตระหนี่อาวาส ไม่หวงแหนอาวาส

๔. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ตระกูล ไม่หวงแหนตระกูล

๕. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป^{๑๑๓}

ธรรมที่เป็นเหตุให้เจ้าอาวาสเหมือนดำรงอยู่ในสวรรค์ (สูตรที่ ๓)

^{๑๑๐} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๔/๓๗๖.

^{๑๑๑} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๕/๓๗๗.

^{๑๑๒} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๖/๓๗๘.

^{๑๑๓} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๗/๓๗๙.

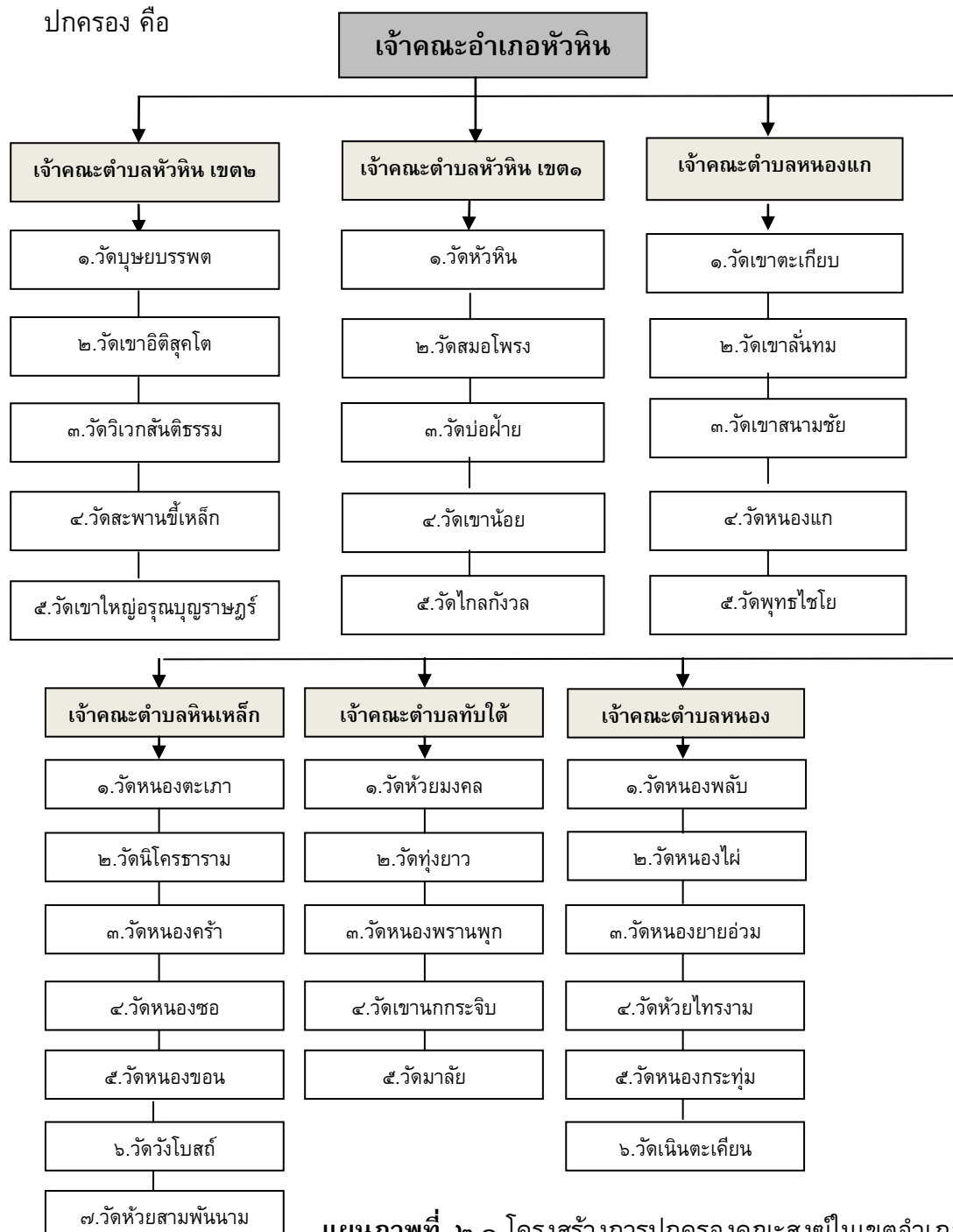
๑. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ตีเตียนคนที่ควรตีเตียน
๒. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ
๓. เป็นผู้ไม่ตระหนี่อาวาส
๔. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ตระกูล
๕. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ลาภ^{๑๑๔}

สรุปได้ว่า กิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน เป็นอีกหน้าที่หนึ่งของพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบัน ซึ่งต้องรักษาและต้องปฏิบัติให้ครบ และสมบูรณ์ เพื่อยังกิจการคณะสงฆ์ให้มีความเจริญ งามงาม และถูกต้อง

^{๑๑๔} อด.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๘/๓๘๐.

๒.๕ การปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัดที่สังกัดมหานิกาย จำนวน ๓๓ วัด โดยแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบลเป็น ๖ เขตการปกครอง คือ

แผนภาพที่ ๒.๑ โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ตารางที่ ๒.๑ รายชื่อพระสังฆาธิการ เจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ที่	ชื่อ	ตำแหน่ง	วัด
๑	พระครูวิจิตรธรรมวิทย์	จอ.หัวหิน / เจ้าอาวาส	บุษยะบรรพต
๒	พระครูใบฎีกาสัทธี รตนาโก	จต.หัวหิน เขต ๑ /เจ้าอาวาส	หัวหิน
๓	พระครูวิสุทธิปริยัตยานุกูล	จต.หัวหิน เขต ๒ /เจ้าอาวาส	ไกลกังวล
๔	พระครูพิพัฒน์วรกิตติ์	จต.หนองแก /เจ้าอาวาส	เขาตะเกียบ
๕	พระครูวิจิตรพัฒนานุกูล	จต.หินเหล็กไฟ /เจ้าอาวาส	หนองตะเภา
๖	พระครูปัสสรวรพินิจ	จต.ทับใต้ /เจ้าอาวาส	ห้วยมงคล
๗	พระครูสิริศุภกิจ	จต.หนองพลับ /เจ้าอาวาส	หนองพลับ
๘	พระครูประกาศธรรมรส	เจ้าอาวาส	สมอโพรง
๙	พระอธิการชาติ ปภาโส	เจ้าอาวาส	บ่อฝ้าย
๑๐	พระอธิการประทีป ฐานธมโม	เจ้าอาวาส	เขาน้อย
๑๑	พระครูประกาศสันติธรรม	เจ้าอาวาส	วิเวกสันติธรรม
๑๒	พระครูบรรพตพัฒนคุณ	เจ้าอาวาส	เขาอิติสุโคโต
๑๓	พระอธิการสำเภา ฐานจาโร	เจ้าอาวาส	เขาใหญ่อรุณฯ
๑๔	พระครูโอบาสกาญจนธรรม	เจ้าอาวาส	สะพานชีเหล็ก
๑๕	พระครูอนุรักษชินวงศ์	เจ้าอาวาส	เขาสนามชัย
๑๖	พระครูอดุลเขมกิจ	เจ้าอาวาส	เขาลั่นทม
๑๗	พระครูสถิตญาณโสภณ	เจ้าอาวาส	หนองแก
๑๘	พระอธิการอนุภาพ ปริบุญโณ	เจ้าอาวาส	พุทธไชโย
๑๙	พระปลัดวินัย อชิโต	เจ้าอาวาส	นิโครธาราม
๒๐	พระอธิการศักดิ์สยาม กนฺตธมโม	เจ้าอาวาส	หนองคร้า
๒๑	พระอธิการชรัตน์ จิตคุโณ	เจ้าอาวาส	หนองซอ
๒๒	พระครูวิสุทธิธรรมาภิบาล	เจ้าอาวาส	หนองซอน
๒๓	พระครูสุวรรณพัฒนภรณ์	เจ้าอาวาส	ทุ่งยาว
๒๔	พระครูสุพจน์ธรรมภาณี	เจ้าอาวาส	หนองพรานพุก
๒๕	พระครูสุนทรสิริวุฒิ	เจ้าอาวาส	มัลลย์
๒๖	พระครูวิมลเถรคุณ	เจ้าอาวาส	เขานกกระจิบ
๒๗	พระอธิการสมมิตร สิริภทฺโท	เจ้าอาวาส	หนองไผ่

ที่	ชื่อ	ตำแหน่ง	วัด
๒๘	พระครูเกษมสุภาจาร	เจ้าอาวาส	หนองยายอ่วม
๒๙	พระอธิการเล็ก ชาคโร	เจ้าอาวาส	ห้วยไทรงาม
๓๐	พระอธิการป่วน ธมฺมวชิโร	เจ้าอาวาส	หนองกระทุ่ม
๓๑	พระอธิการเสย สิริธโร	เจ้าอาวาส	เนินตะเคียน
๓๒	พระอธิการชอบ มหาวิโร	เจ้าอาวาส	วังโบสถ์
๓๓	พระอธิการสำราญ สุขวฑฺฒโก	เจ้าอาวาส	ห้วยสามพันนาม

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” นี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาท

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร ได้ศึกษาบทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านมีวิธีเผยแผ่ในลักษณะให้คำแนะนำปรึกษาสนทนาตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมเมื่อได้ฟังจากพระบรมศาสดาแล้วนำไปถ่ายทอดแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกา และบุคคลทั่วไปให้เข้าใจหลักธรรม อันลึกซึ้งด้วยวิธีการบรรยาย อธิบายขยายความ เปรียบเทียบ และตอบปัญหาธรรมเป็นต้น จนเป็นที่ไว้วางพระทัยของพระพุทธเจ้าทำให้บุคคลทั่วไปศรัทธาเลื่อมใสแล้วหันมานับถือพระพุทธศาสนากันอย่างแพร่หลาย มีบางส่วนเท่านั้นที่ได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา เพราะยึดติดอยู่กับลัทธิเดิมอย่างแรงกล้า ถึงกระนั้นก็ตาม ก็ได้นับถือในตัวท่านอยู่ก็มีซึ่งเท่ากับได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่างๆ นับเป็นตัวอย่งการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๑๑๔}

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญฺโญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่าการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ถึงจะมีการปฏิบัติมากก็จริง แต่บางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าที่ควร ทั้งนี้ควรจะกำหนดเป็นตารางการทำวัตรไว้อย่างชัดเจน และถ้าพระรูปใดไม่ลงมาทำวัตรก็ควรจะมีบท

๑๐๑พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร, “บทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ข.

กำหนดลงโทษไว้อย่างชัดเจน นอกจากพระรูปนั้นติดภารกิจจำเป็น เช่น สอนหนังสือในโรงเรียน^{๑๑๖}

พระมหากฤษฎา นันทเพชร ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคมโดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาทศนคติของพระสงฆ์ของพระสงฆ์ผู้ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ที่มีต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ประการที่สอง เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทศนคติของพระสงฆ์ที่ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประการที่สาม เพื่อศึกษาบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ ของพระสงฆ์ในการศึกษาในระดับปริญญาตรีในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต การเก็บข้อมูลแบบสอบถามโดยใช้วิธีเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ จากกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียนบาลีเปรียญธรรมเก้าประโยคในโรงเรียนปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ส่วนกลาง วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร และพระนักศึกษาระดับปีที่ ๔ ของมหาลัษณสงฆ์ ๒ แห่งในกรุงเทพมหานคร คือ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ จำนวนตัวอย่าง ๑๘๕ ตัวอย่าง และนำข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่า F-test จากผลการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกในมหามกุฏราชวิทยาลัยต่างกัน มีทศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ พระสงฆ์ที่เรียนเอกสังคมวิทยา มีทศนคติเห็นด้วยกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม สูงกว่าพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาเอกศาสนาปรัชญา และวิชาเอก บาลี-สันสกฤต และมีแนวโน้มว่าปัจจัยอื่นๆ เช่น พรรษา สถาบันการศึกษา จำนวนครั้งในการติดตามสื่อโทรทัศน์จะส่งผลให้พระสงฆ์มีทศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมบางด้านแตกต่างกันด้วย^{๑๑๗}

พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม ได้ศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำให้ คำปรึกษา สอนทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม โดยที่ท่านได้รับฟังจากพระพุทธเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการที่ ต่างๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบ และถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใส และยอมรับนับถือพระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย แต่ก็มีบางส่วนที่มีได้หันมานับถือพระรัตนตรัย เพราะยังยึดติดอยู่กับลัทธิดั้งเดิม ถึงกระนั้นก็ยังมีความเคารพนับถือในตัว

^{๑๑๖} พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปัญโญ, “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, หน้า ๑๐๔.

^{๑๑๗} พระมหากฤษฎา นันทเพชร, ทศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม*, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์) ๒๕๕๐, หน้า ๑๐.

ท่านเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งก็เท่ากับว่า ท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่างๆ นับว่าเป็นตัวแทนแห่งการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี๑๑๘

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาในการดำเนินชีวิต แนวทางการปฏิบัติธรรม บทบาทในการพัฒนาสังคมและบทบาทในการเป็นผู้นำในการจัดตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติของพระธรรมวิสุทธิมงคลผลจากการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคล เป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัวเกษตรกร แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติ ยึดถือธุดงค์วัตร เป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจ เป็นพระสงฆ์นักปฏิบัติสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน จากผลวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมี ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการปฏิบัติตามมากกว่าสอนให้ความรู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนา การศึกษา สาธารณสุข และสาธารณประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ๑๑๙

สรุปได้ว่า บทบาทในการพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาและชี้นำสังคมจึงมีความสอดคล้องกันในเรื่องของพระสังฆาธิการที่มีบทบาทความเป็นผู้นำปฏิบัติในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และพัฒนาชุมชน โดยใช้หลักการบริหารงานซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมกันทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

พระจุล ณัฐปญโญ (เวฬุวาปี) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓๐ มีอายุตั้งแต่ ๓๑ - ๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔๐ มีระดับการศึกษา ม.๓ - ม.๖ หรือ ปวช. คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๓๐ และมีอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๘๐ และพบว่าประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการ

^{๑๑๘} พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม, “บทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗).

^{๑๑๙} พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)*, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($X = ๓.๕๒$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า ด้านหลักความโปร่งใส อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มตัวอย่างต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน^{๑๒๐}

พระครูหนทวีวัฒน์ วัธมโม (มีนุสรณ์) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ผลการศึกษาพบว่า การวิจัยเรื่องการบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า เทศบาลตำบลปลายบางได้บริหารงานตามหลักสาราณียธรรมทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า มีการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรม ๖ อยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลปลายบาง มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามเพศ และอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๒๑}

พระมหาลำพึง ธีรบุญโณ (เพ็ญภู) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิม จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิม พบว่า บุคลากรของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิมมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดย

^{๑๒๐} พระจตุร ธีรบุญโณ (เวฬุวาปี), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ข.

^{๑๒๑} พระครูหนทวีวัฒน์ วัธมโม (มีนุสรณ์), “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ข.

ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อการบริหารงานตามธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามบุคลากรที่มีเพศต่างกัน ที่มีอายุต่างกัน มีตำแหน่งแตกต่างกัน ประสบการณ์การทำงานต่างกัน และมีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันทุกด้านจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๒๒}

พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ สถานภาพสมรส และอาชีพที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ และการศึกษา ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕^{๑๒๓}

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุโข (พรสุทธิชัยพงศ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี” ผลวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนะต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนะต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอนเท่ากับ ๓.๘๕ ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติเท่ากับ ๓.๗๘ ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลเท่ากับ ๓.๖๑ และด้านการบริหารและการปกครองเท่ากับ ๓.๕๖ ตามลำดับ การเปรียบเทียบทัศนะของพระภิกษุและสามเณรต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

^{๑๒๒}พระมหาลำพึง ธีรปัญญา (เพ็ญภู), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ข.

^{๑๒๓}พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม), “การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก.

พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสไม่แตกต่างกัน ตาม สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรมและวุฒิการศึกษาสามัญ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๒๔}

พระครูไพโรจน์สารคุณ (สุเทพ งามละมัย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้วจังหวัดปทุมธานี พบว่า เจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีทักษะการบริหารจัดการวัดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๗ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีทักษะการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านการสอน ทักษะด้านเทคนิคและทักษะด้านความคิด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๔, ๔.๑๒, ๓.๙๑, ๓.๘๕ และ ๓.๘๔ ตามลำดับ การเปรียบเทียบทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีทัศนะแตกต่างกันตามพรรษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุและระดับการศึกษานักธรรมต่างกัน มีทัศนะไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๒๕}

สุมพร ปุญญาคม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) กับหลักพุทธศาสนา” ได้กล่าวว่า บทพิสูจน์ที่สำคัญของการสร้างระบบการปกครองที่ดี ไม่อาจอาศัยคุณสมบัติเป็นคนดีอย่างเดียวมาเป็นผู้บริหารบ้านเมืองได้อีกต่อไป หากคนดีไม่ยึดหลักการปกครองโดยธรรมอย่างเต็มเปี่ยมด้วยศรัทธามั่นคง การปกครองที่ดีไม่ได้อยู่ที่กลไกการปกครองระบบการปกครองหรือวิธีการปกครอง หากแต่เน้นที่วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่จะบรรลุ นั่นคือความเป็นธรรมในแผ่นดิน การมีจิตสำนึกของผู้นำผู้มีอำนาจทางคุณธรรม รูปแบบหรือกลไกปกครองจะเป็นอย่างไรก็ได้ แต่กลไกนั้นจะต้องใช้อำนาจโดยมีธรรมะเป็นสรณะ ซึ่งแตกต่างกับตะวันตกที่เป็นระบบการปกครองที่ดีโดยเป็นระบบประชาธิปไตยด้วยวิธีการเน้นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นหลัก^{๑๒๖}

^{๑๒๔} พระครูใบฎีกาอภิชาติ ฐมมสุโข (พรสุทธิชัยพงศ์), “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ข.

^{๑๒๕} พระครูไพโรจน์สารคุณ (สุเทพ งามละมัย), “ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้วจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก.

^{๑๒๖} สุมพร ปุญญาคม, “การบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) กับหลักพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖๒.

สุพจน์ เจริญขำ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วน ตำบลปางมะค่า อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดกำแพงเพชร” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีทัศนคติต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($X = 3.76$) ผลเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนต่อการบริหารงานของตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกันและระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย แต่ในส่วนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีประสบการณ์ทำงานที่แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ($Sig = 0.00$)^{๑๒๗}

ณทพงษ์ วิยะรัตน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองช้างคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองช้างคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบ พบว่า เพศชายเพศหญิง ไม่แตกต่างกัน ระหว่างผู้มีรายได้ ๕,๐๐๐ บาทและต่ำกว่ากับ ตั้งแต่ ๕,๐๐๑ ขึ้นไป ไม่มีความแตกต่าง อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นมากกว่าอายุ ๑๘-๓๐ ปี และ ๓๑-๕๙ ปี ระหว่างอาชีพเกษตรกร ค้าขาย พนักงานบริษัทห้างร้าน โรงงานอุตสาหกรรมและรับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ไม่มีความแตกต่างกัน และที่อยู่อาศัย หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๕ หมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๗ มีความคิดเห็นมากกว่าหมู่ที่ ๔^{๑๒๘}

สุภัทรมาศ จริยเวชวัฒนา ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า เทศบาลตำบลบ้านฉางมีความเสมอภาคและกระจายพัฒนาอย่างทั่วถึง ไม่มีการเลือกปฏิบัติและได้จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาและในเรื่องของการจัดซื้อจัดจ้าง กระบวนการต่างๆ ส่วนใหญ่มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา พบว่ามีปัญหาในเรื่อง

^{๑๒๗}สุพจน์ เจริญขำ, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วน ตำบลปางมะค่า อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดกำแพงเพชร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ข.

^{๑๒๘}ณทพงษ์ วิยะรัตน์, “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองช้างคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๘), หน้า ๑๒๒.

ของคณะกรรมการชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งเข้ามานั้นบางคนไม่เห็นแก่ประโยชน์ของชุมชนแต่เข้ามาเพื่อหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง^{๑๒๙}

นรินทร์ พูลสวัสดิ์ ได้วิจัยเรื่อง “ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี” ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายได้ พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีปัญหามากที่สุด ด้านที่มีปัญหารองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการติดตามผลและนิเทศการสอน ด้านหลักสูตร และองค์ประกอบของหลักสูตร และด้านที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือ ด้านการวัดผล และด้านประเมินผลการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ พบว่า ข้อที่มีปัญหามากที่สุดในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ความพร้อมของครูในด้านความรู้เกี่ยวกับวิชาเฉพาะ และข้อที่มีปัญหามากที่สุดในแต่ละด้าน เรียงลำดับ ลงไป คือ การเชิญวิทยากรภายนอกมาสาธิตการสอนแก่ครูเป็นปัญหาในด้านการติดตามผล และนิเทศการสอน การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นเป็นปัญหาในด้านหลักสูตร และองค์ประกอบของหลักสูตร และการจัดตั้งธนาคารข้อสอบเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด ในด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนโดยคำนึงถึง ประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน และขนาดของโรงเรียนแล้ว พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๓๐}

ปราโมทย์ ภูมิพันธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในทัศนะพระสังฆาธิการจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมพระสังฆาธิการในจังหวัดขอนแก่น มีทัศนะต่อการบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภออยู่ในระดับมาก โดยพระสังฆาธิการกลุ่มเจ้าคณะอำเภอและสังฆาธิการกลุ่มเจ้าคณะตำบลมีทัศนะต่อการบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๕^{๑๓๑}

บุศรา เข้มทอง ได้วิจัยเรื่อง “คุณลักษณะผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานธนาคารที่ตั้งในเขต อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พนักงานธนาคารมีความ

^{๑๒๙}สุภัทรมาศ จริยเวชช์วัฒนา, “การบริหารจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านฉาง”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗), หน้า ก.

^{๑๓๐}นรินทร์ พูลสวัสดิ์, “ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๓), หน้า ๖๕.

^{๑๓๑}ปราโมทย์ ภูมิพันธ์, “การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในทัศนะพระสังฆาธิการจังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓.

คิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นคุณลักษณะของผู้บริหาร ตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะงาน ระยะเวลาการทำงานและประเภทธนาคาร ในภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า คุณลักษณะของผู้บริหาร ด้านบุคลิกภาพ พนักงานที่มีอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี มีความคิดเห็นสูงกว่าพนักงานที่มีอายุไม่เกิน ๓๐ ปี^{๑๓๒}

โสพจน์ รุ่งเรือง ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของผู้บริหาร ผู้ช่วยบริหาร และอาจารย์โรงเรียนเทศบาล เขตการศึกษา ๑๐ ผลการศึกษาพบว่า ๑. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาล ตามทัศนะของผู้บริหาร ผู้ช่วยบริหาร และอาจารย์โรงเรียนเทศบาล เขตการศึกษา ๑๐ โดยรวมเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก ๒. ผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลตามทัศนะของผู้บริหาร ผู้ช่วยบริหาร และอาจารย์โรงเรียนเทศบาล โดยรวมไม่แตกต่างกัน เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเทศบาล มีทัศนะต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาล ในด้านความกล้าเสี่ยงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และอาจารย์โรงเรียนเทศบาล มีทัศนะต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาล ในด้านการรู้จักวางแผนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๓๓}

สรุปได้ว่า การบริหาร คือ การดำเนินงานด้วยการวางแผนและการจัดองค์การให้สามารถดำเนินกิจการต่างๆ ได้ตามวัตถุประสงค์ที่องค์การนั้นตั้งไว้ การวางแผนยังหมายรวมถึงการจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุมการทำงานเพื่อให้กิจกรรมขององค์การดำเนินไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดและคุ้มค่างบทรัพยากรที่มีอยู่ โดยอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยในการบริหาร (Factor of Management) ในองค์การเป็นสำคัญรวมถึงความสำเร็จอย่างราบรื่น

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

^{๑๓๒}บุศรา เข้มทอง, “คุณลักษณะผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานธนาคารที่ตั้งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๐.

^{๑๓๓}โสพจน์ รุ่งเรือง, “การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของผู้บริหาร ผู้ช่วยบริหาร และอาจารย์โรงเรียนเทศบาล เขตการศึกษา ๑๐”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๓), หน้า ก.

ชาญณรงค์ หินเกิด ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ๑.พระสังฆาธิการส่วนใหญ่ใช้วัดของตนเองเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ปกครองวัดด้วยความเรียบร้อย ปกครองวัดด้วยความเรียบร้อย เผยแผ่พระพุทธศาสนาตามบทบาทหน้าที่ด้วยดี เสมอมา ปรับปรุงสถานที่และบริเวณวัดให้สะอาดและร่มรื่น รวมทั้งให้สาธารณสงเคราะห์ได้ตามฐานะรูป ๒. การพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคามทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ พระสังฆาธิการประสบปัญหาสำคัญ ได้แก่ ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ห้องสมุดและหนังสือประกอบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะขาดแคลนบุคลากร งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ ปัญหาเหล่านี้พระสังฆาธิการได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการ ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคสมทบและชุมชนช่วยแก้ปัญหา ทำให้การพัฒนาวัดดำเนินมาไต่ระดับหนึ่ง^{๓๓๔}

พระธวัชชัย จารุธมฺโม (ศรีสุข) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแซง จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาพบว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแซง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พระภิกษุสามเณร และประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมากทุกด้านการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร และประชาชน ต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแซง จังหวัดสระบุรี พบว่า สถานภาพ อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษานักธรรม และการศึกษาสามัญ เพศ สถานภาพ อาชีพ ตลอดจนถึงทักษะและประสบการณ์ชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ของพระภิกษุสามเณร ประชาชน แตกต่างกัน มีความคิดเห็น ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแซง จังหวัดสระบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๓๓๕}

พระครูสังฆรักษ์กฤษฎ์ภูธร สุธเมธ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี” ผลวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี พบว่า ประสิทธิภาพ

^{๓๓๔}ชาญณรงค์ หินเกิด, “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาไทยคดีศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

^{๓๓๕}พระธวัชชัย จารุธมฺโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแซง จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ข.

การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๔๕ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปกครองและด้านสาธารณูปการมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ และ ๓.๕๔ ตามลำดับ ส่วนด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ และด้านการสาธารณสงเคราะห์มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง^{๑๓๖}

พระครูพิศาลถิรธรรม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปกครอง, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศาสนศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง^{๑๓๗}

พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะทอง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” ผลวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสงอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับพุทธจักรและอาณาจักร เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม ตลอดจนการพัฒนากุศลกร การศึกษาและอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคณะสงฆ์ โดยใช้หลักหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุที่มีอายุ, พรรษา, การศึกษาสามัญ, การศึกษาทางธรรมและตำแหน่งที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑^{๑๓๘}

^{๑๓๖} พระครูสังฆรักษ์กฤษฏ์ดิภณ สุเมโธ, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ข.

^{๑๓๗} พระครูพิศาลถิรธรรม, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ข.

^{๑๓๘} พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะทอง), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก.

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น มีด้วยกันอยู่ ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งแต่ละด้านนั้นเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญสำหรับพระสงฆ์เป็นอย่างมาก เพราะเป็นหลักบริหารของพระสงฆ์ที่สามารถนำไปบริหารเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมและส่วนตัว

๒.๖.๔ งานวิจัยเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

ธัญพร พงษ์โสภณ ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลุกจิตสำนึกประชาชน เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น (ศึกษากรณี พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเปิดรับข่าวสารทางสื่อสารมวลชนของพระสงฆ์ และการนำข่าวสารที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ การเลือกใช้วิธีการสื่อสารของพระสงฆ์ในการชี้แนะ และปลุกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากรของพระสงฆ์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากรของพระสงฆ์ซึ่งได้แก่ อายุ พรรษา การศึกษาทางโลก และการศึกษาทางธรรม กับการชี้แนะ และปลุกจิตสำนึกประชาชนชนบทเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ซึ่งจำพรรษาอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๒๘๐ รูป ศึกษาประชากรทั้งหมด พบว่า ประชากรพระสงฆ์ติดตามข่าวสารต่างๆ จากหนังสือพิมพ์และวิทยุกระจายเสียงมากที่สุด ประชากรพระสงฆ์ส่วนใหญ่ อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน และเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางหนังสือพิมพ์มากที่สุด พระสงฆ์ส่วนใหญ่จะตกลงใจเชื่อข่าวสารจากหนังสือพิมพ์มากที่สุด และประชากรพระสงฆ์ส่วนใหญ่ นำข่าวสารที่ได้จากการอ่าน รับฟังหรือรับชม จากสื่อมวลชนต่างๆ ไปใช้ประโยชน์ในการชี้นำอบรมสั่งสอนให้ประชาชนในชุมชน^{๓๓๙}

พระธนดล นาคพิพัฒน์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัย สรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทใน

^{๓๓๙} ธัญพร พงษ์โสภณ, บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลุกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น (ศึกษากรณี พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสจังหวัดกาญจนบุรี), วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิตมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน), (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๖๓.

การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้าน ศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษาวุฒิ การศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครอง พระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่ พระภิกษุ สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจการด้านพระพุทธศาสนา ให้พระภิกษุ สามเณร ดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ^{๔๐}

พระปลัดเกียรติกศักดิ์ สันทวีวรกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่” จากผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบในการจัดการ ศาสนศึกษาจะดีหรือไม่ประการใด ขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียน หรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา และ ครูอาจารย์ ผู้บริหารการศาสนศึกษา ที่ได้ช่วยแบกรับภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนา และคณะสงฆ์ การจัดการศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหามาก คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครู นักเรียน และอุปสรรคอื่นๆ ซึ่งคณะสงฆ์ จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลี อันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์ เจริญด้วยวิชาความรู้^{๔๑}

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรม มาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อการลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตสีโล) วัดโนนเมือง ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัด นครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระครูศีลวราภรณ์ ในการเอานำหลักธรรมมาพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข โดยศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชนวัดโนนเมืองที่พระครูศีลวราภรณ์เป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนากิจการชุมชน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึก นำเทคนิควิธีการในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศนา บรรยาย ป้ายข้อความ

^{๔๐} พระชนดล นาคพิพัฒน์, การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, หน้า ข.

^{๔๑} พระปลัดเกียรติกศักดิ์ สันทวีวรกุล, บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๘, หน้า ๔๑.

สื่อด้วยหลักธรรม การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งหมายไว้คือ ชุมชนปลอดจากอบายมุข โดยขั้นตอนของกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง การชี้ให้ประชาชนเห็นโทษของอบายมุข การแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมุ่งให้มีการปฏิบัติจริง ส่งเสริมขบวนการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนได้นำเน้นการฝายกิจกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลจากการศึกษาปรากฏว่า บทบาทของพระครูศีลวราภรณ์ ได้ส่งผลให้ชุมชนได้ร่วมมือทำกิจกรรมด้วยกัน เพื่อมุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนอยู่รอด และพึ่งพากันเองในชุมชน^{๑๔๒}

เฉลิม อุตกฤษฎ์ ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทพระภิกษุในการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาพบว่าในเรื่องการพัฒนาวัดพระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การสร้างปรับปรุงที่อยู่อาศัย การคมนาคมภายในวัด ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การสร้างปรับปรุงป่าช้า เมรุเผาศพ แหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกสบาย เรื่องการพัฒนาหมู่บ้าน พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การปรับปรุงการคมนาคมในหมู่บ้าน ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การสร้างปรับปรุงห้องสมุด แหล่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม สถานที่ประกอบกิจกรรมของหมู่บ้าน เรื่องการบริการสังคม พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การสร้างปรับปรุงบริเวณโรงเรียนและจัดหาอุปกรณ์การศึกษา ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การบริจาคสิ่งของให้โรงพยาบาล และการสร้างโรงเรียน เรื่องการพัฒนาการศึกษา พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การอบรมศีลธรรมประชาชน การศึกษาด้านปริยัติธรรม ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การให้การศึกษาด้านสามัญศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร นักเรียนและอบรมพิเศษแก่ผู้ต้องขังของเรือนจำ^{๑๔๓}

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ปฏิบัติตามกฎหมายเถรสมาคม และถูกต้องตามพระธรรมวินัย พระสังฆาธิการจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาวัด ชุมชน สังคมและประเทศ ให้มีเจริญก้าวหน้าในหลักพระสัทธรรมคำสอน และบทบาทของ พระสังฆาธิการเกี่ยวกับหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามอำนาจหน้าที่และภารกิจ ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์

^{๑๔๒} พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม วิฑิตีโล), วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑.

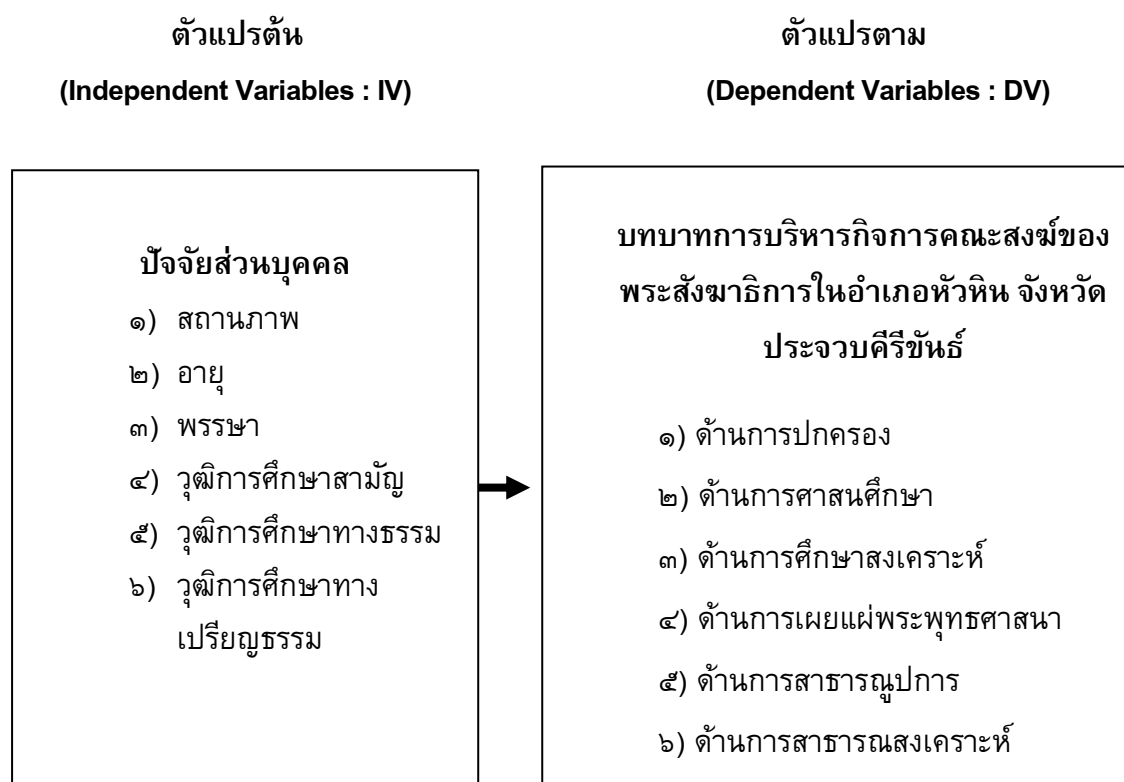
^{๑๔๓} เฉลิม อุตกฤษฎ์, “การศึกษาบทบาทพระภิกษุในการพัฒนาชุมชน”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑), หน้า ๘.

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยหนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ จึงได้นำแนวคิดและทฤษฎีมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในรูปแบบของความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independence variables) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย สถานภาพ, อายุ, จำนวนพรรษา, วุฒิการศึกษาสามัญ, วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตัวแปรตาม (Dependence variables) ได้แก่ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ เกี่ยวกับด้านการปกครอง, ด้านการศาสนศึกษา, ด้านการศึกษาสงเคราะห์, ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์และสามเณรต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เป็นการศึกษาวิจัยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการศึกษาตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด ปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
๓. กำหนดกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงที่ใช้ในการวิจัย

(Try out)

๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล

๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑.ประชากรที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร ที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีวัดทั้งหมด ๓๓ วัด มีพระภิกษุ ๕๓๐ รูป และสามเณร ๕๕ รูป รวมทั้งหมด ๕๘๕ รูป

๒.การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ตามหลักความแปรผันร่วมกันระหว่างขนาดของกลุ่มตัวอย่างกับความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นเนื่องจากการสุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane^๑ ในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างคือ

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง
 N = ขนาดของประชากร
 n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นพระภิกษุ ๕๓๐ รูป และสามเณร ๕๕ รูป รวมทั้งหมด ๕๘๕ รูป ความคลาดเคลื่อนทางสถิติระดับ .๐๕ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการคำนวณมีดังนี้

สูตร
$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ e = .๐๕
 N = ๕๘๕
 n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

แทนค่า
$$n = \frac{๕๘๕}{๑ + ๕๘๕ (.๐๕)^2}$$

$$n = ๒๓๗ \text{ รูป}$$

^๑วีรยา ภัทรอาชาชัย, ผศ., หลักการวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : อินเทอร์เน็ตพริ้นต์, ๒๕๓๙), หน้า ๓๑๔.

๓. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระภิกษุ สามเณร ที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เลือกสุ่มอย่างง่าย และแจกแบบสอบถามจำนวน ๒๓๗ ชุด ของแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมดแยกได้ดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุ สามเณร พระภิกษุ สามเณร ที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ลำดับ	สถานภาพ	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	
		ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	พระภิกษุ	๕๓๐	๒๐๙
๒	สามเณร	๕๕	๒๘
	รวมทั้งสิ้น	๕๘๕	๒๓๗

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหารวัด โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
๓. สร้างเครื่องมือ จากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย
๔. เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

๕. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน ได้แก่

๑) พระปลัดสามารถ ฐมมธำโร ตำแหน่งหน้าที่การงาน พระอาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวัดไร่ขิง ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) พระมหาโยตะ ปยุตโต ตำแหน่งหน้าที่การงาน พระอาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวัดไร่ขิง ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) ดร.ยุทธนา ปราณิต ตำแหน่งหน้าที่การงาน อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) ผศ.ชัชชัย ไชยสา ตำแหน่งหน้าที่การงาน อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) ผศ.ประสิทธิ์ ทองอ่อน ตำแหน่งหน้าที่การงาน อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ วัดไร่ขิง ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ทั้งความตรงของเนื้อหา (Content validity) และความตรงตามโครงสร้าง(Construct validity)โดยการหาค่า IOC (Rovinelle & Hambleton)^๒ โดยมีค่าตั้งแต่ .๐๕ ขึ้นไปจึงจะใช้ได้

๖. นำเครื่องมือที่ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาความเที่ยง (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของ Cronbach^๓ ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงรายข้อ และสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .๙๖๗๐

๗. นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๒๓๗ ชุด

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

๑) แบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมา โดยศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภายใต้กรอบแนวคิดหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์ ๖ ด้านคือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ แล้วปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ หรือตรวจสอบรายการ โดยถามเกี่ยวกับ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี โดยใช้แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการ

^๒ สมจิตร์ แก้วนาค, “การพัฒนาและศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการประกันคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมของกองทัพอากาศ”, *ปริญาณิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕๘.

^๓ ประยูร อาษานาม, *คู่มือวิจัยทางการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑), หน้า ๘๗.

สาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ มากที่สุด, มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน ๓๖ ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน ดังนี้

มากที่สุด	ให้	๕ คะแนน
มาก	ให้	๔ คะแนน
ปานกลาง	ให้	๓ คะแนน
น้อย	ให้	๒ คะแนน
น้อยที่สุด	ให้	๑ คะแนน ^๔

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Question) เพื่อสอบถามปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑.) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม เพื่อกราบเรียนพระครูวิจิตรธรรมวิภาส เจ้าคณะอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒.) ขอความร่วมมือจากพระภิกษุ สามเณรที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๓๗ รูป จากจำนวนพระภิกษุ สามเณร จำนวน ๕๘๕ รูป โดยการสุ่มสำรวจแจกให้พระภิกษุ สามเณรที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๓.) นำข้อมูลที่เก็บได้โดยอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ จำนวน ๒๓๗ ชุด ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

^๔ ชูติระ ระบอบ และคณะ, ระเบียบวิธีวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และร้อยละ นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย โดยกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ โดยใช้หลักเกณฑ์ดังนี้^๕

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
๔.๕๐ – ๕.๐๐	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารมากที่สุด
๓.๕๐ – ๔.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารมาก
๒.๕๐ – ๓.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารปานกลาง
๑.๕๐ – ๒.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารน้อย
๑.๐๐ – ๑.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง ๖ ด้าน วิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นตารางบรรยายผล

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือ

^๕ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิต, ๒๕๔๑), หน้า ๗๕.

๑. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สำหรับการอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๒. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับการทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (T-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่มในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่มและการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ LSD (Least Significant Difference: LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากพระภิกษุ สามเณรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๓๗ รูป มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอต่อไปนี้

๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๓ การเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ การนำเสนอปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = ๒๓๗)		
ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๑. สถานภาพ		
พระภิกษุ	๒๐๙	๘๘.๑๙
สามเณร	๒๘	๑๑.๘๑
๒. อายุ		
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๘	๑๑.๘๑
๒๐ - ๓๐ ปี	๑๔๐	๕๙.๐๗
๓๑ - ๔๐ ปี	๓๓	๑๓.๙๒
๔๑ - ๕๐ ปี	๒๔	๑๐.๑๓
๕๑ - ๖๐ ปี	๗	๒.๙๕
มากกว่า ๖๑ ปี	๕	๒.๑๑
๓. พรรษา		
ไม่มีพรรษา	๑๖๔	๖๙.๒๐
๑ - ๕ พรรษา	๕๖	๒๓.๖๓
๖ - ๑๐ พรรษา	๔	๑.๖๙
๑๖ - ๒๐ พรรษา	๕	๒.๑๑
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๘	๓.๓๘
๔. วุฒิการศึกษาสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๒๒๐	๙๒.๘๓
ปริญญาตรี	๑๕	๖.๓๓
สูงกว่าปริญญาตรี	๒	๐.๘๔

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม		
ไม่มีวุฒินักธรรม	๑๙๗	๘๓.๑๒
นักธรรมตรี	๒๔	๑๐.๑๓
นักธรรมโท	๕	๒.๑๑
นักธรรมเอก	๑๑	๔.๖๔
๖. วุฒิการศึกษาทางบาลี		
ไม่มีวุฒิปริญญาธรรม	๒๓๕	๙๙.๑๖
ประโยค ๑ - ๓	๒	๐.๘๔

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า

๑. สถานภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุ จำนวน ๒๐๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๑๙ และเป็นสามเณร จำนวน ๒๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘๑

๒. อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๑๔๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๐๗ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๓๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๙๒ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดมีอายุมากกว่า ๖๑ ปี จำนวน ๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๑

๓. พรรษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ยังไม่มีพรรษา มีจำนวน ๑๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๒๐ รองลงมา มีพรรษาระหว่าง ๑-๕ พรรษา จำนวน ๕๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๖๓ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดมีพรรษาระหว่าง ๑๖-๒๐ พรรษา จำนวน ๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๑

๔. วุฒิการศึกษาสามัญ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๒๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๘๓ รองลงมา มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖.๓๓ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดมีวุฒิการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน ๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๔

๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีวุฒินักธรรม จำนวน ๑๙๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๑๒ รองลงมา มีวุฒินักธรรมตรี จำนวน ๒๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑๓ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดมีวุฒินักธรรมโท จำนวน ๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๑

๖. วุฒิการศึกษาทางบาลี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิกศึกษาทางบาลีในจำนวน ๒๓๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๙.๑๖ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดมีวุฒิกศึกษาทางบาลีระดับประโยค ๑ - ๓ จำนวน ๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๔

๔.๒ ระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง (การปกครองคณะสงฆ์และการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการ สอดส่อง ดูแล รักษาความสงบเรียบร้อยดีไม่มีโทษ), ด้านการศาสนศึกษา(การจัดให้มีการศึกษา เล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลี), ด้านการศึกษา สงเคราะห์ (การจัดการศึกษาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายใน วัด), ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา(การจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา การจัดเกี่ยวกับการ อบรมสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน การบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่าง ๆ), ด้าน การสาธารณูปการ(การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติไว้ในวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุ และศาสนสถาน), และด้านการสาธารณสงเคราะห์(การ ดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่รูปในชุมชนและสังคม),รายละเอียดดัง แสดงในตารางที่ ๔.๒ - ๔.๘

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (n = ๒๓๗)

ลำดับ	การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปล ผล
๑	ด้านการปกครอง	๓.๗๐	๐.๔๘๘	มาก
๒	ด้านการศาสนศึกษา	๓.๖๑	๐.๕๕๑	มาก
๓	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๔๘	๐.๖๘๘	ปานกลาง
๔	ด้านการเผยแผ่	๓.๖๐	๐.๖๐๗	มาก
๕	ด้านการสาธารณูปการ	๓.๖๓	๐.๕๘๗	มาก
๖	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๕๘	๐.๖๔๔	มาก
ภาพรวม		๓.๖๐	๐.๕๙๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๐$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด

($\bar{X}$ = ๓.๗๐) ในด้านการปกครอง ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = ๓.๔๘) ในด้านการศึกษา
 สงเคราะห์ รายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของพระภิกษุ สามเณร ต่อ
 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ด้านการปกครอง

(n = ๒๓๗)

ลำดับ	ด้านการปกครอง	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	การควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย	๓.๗๐	๐.๗๓๓	มาก
๒	การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๓.๗๘	๐.๗๓๔	มาก
๓	ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ	๓.๗๘	๐.๘๒๐	มาก
๔	การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุความขัดแย้ง	๓.๖๔	๐.๙๗๒	มาก
๕	ออกกฎระเบียบข้อบังคับแก่พระภิกษุ สามเณร เช่น การห้ามเล่นการพนันห้ามดื่มสุรา	๓.๘๓	๐.๙๐๕	มาก
๖	การบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยสุจริต	๓.๕๘	๐.๙๕๖	มาก
๗	ผู้มาปฏิบัติภายในวัดไม่ประพฤติผิดกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม	๓.๔๘	๑.๐๖๔	ปานกลาง
๘	พระภิกษุ สามเณรต้องช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สามัคคี กลมเกลียว อยู่ร่วมกันโดยอาศัยหลักศีลสามัญญตา	๓.๖๕	๑.๐๐๕	มาก
๙	รักษาและดูแลความสะอาดของวัด และไม่ยืนต้น ไม่ประดับ โดยแบ่งความรับผิดชอบกัน	๓.๕๗	๐.๙๗๔	มาก

ลำดับ	ด้านการปกครอง (ต่อ)	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑๐	ออกกระเปียบทำวัตรเช้า – เป็นในอุโบสถทุกวัน จะขาดโดยไม่มีกิจจำเป็นไม่ได้	๓.๗๗	๐.๙๓๔	มาก
ภาพรวม		๓.๗๐	๐.๙๑๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๙๐$) ในด้านการควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๔๘$) ในด้านผู้มาปฏิบัติภายในวัดไม่ประพฤติผิดกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นพระภิกษุ สามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศาสนศึกษา

(n = ๒๓๗)

ลำดับ	ด้านการศึกษา	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและนักธรรมขึ้นภายในวัด	๓.๕๗	๐.๙๓๕	มาก
๒	ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุสามเณรอย่างทั่วถึง	๓.๘๑	๐.๙๒๓	มาก
๓	การสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรมและบาลีที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อสอนพระภิกษุและสามเณร	๓.๔๖	๐.๙๔๑	ปานกลาง
๔	การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบนักธรรมและสอบบาลีได้	๓.๔๒	๑.๑๐๐	ปานกลาง

ลำดับ	ด้านการศาสนาศึกษา (ต่อ)	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๕	การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชนและนักเรียนโดยทั่วไป	๓.๗๑	๐.๙๕๓	มาก
๖	เชิดชูเกียรติผู้สอนพระปริยัติธรรมประโยคต่างๆ และครูพระสอนศีลธรรมให้มีขวัญและกำลังใจ	๓.๗๐	๐.๙๒๘	มาก
๗	สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และแจกทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนที่สอบธรรมศึกษาได้	๓.๖๓	๑.๐๐๗	มาก
๘	ส่งเสริมให้พระภิกษุเรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาวัด	๓.๖๔	๑.๐๒๒	มาก
๙	สนับสนุนพระภิกษุที่สอบนักธรรมผ่านให้มีความรู้สามารถสอนบาลีและธรรมศึกษาได้	๓.๖๓	๑.๐๐๖	มาก
๑๐	จัดนิยัตถ์ถวายพระภิกษุ สามเณร ทุกเดือน โดยเฉพาะนักเรียนที่ศึกษานักธรรมและบาลี	๓.๕๔	๐.๙๗๒	มาก
ภาพรวม		๓.๖๑	๐.๙๗๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการศาสนาศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.71$) ในด้านการควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุสามเณรอย่างทั่วถึง ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.42$) ในด้านการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบนักธรรมและสอบบาลีได้

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของพระภิกษุ สามเณร ต่อ
การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์
ด้านการศึกษาสงเคราะห์

(n = ๒๓๗)

ลำดับ	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ	๓.๕๗	๐.๙๗๔	มาก
๒	การเป็นครูช่วยสอนวิชาการพุทธศาสนาในสถานศึกษาต่างๆ ตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	๓.๕๑	๐.๙๓๒	มาก
๓	จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๓.๔๒	๑.๑๐๐	ปานกลาง
๔	ตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย	๓.๔๔	๑.๑๐๕	ปานกลาง
๕	การประสานการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน	๓.๔๓	๑.๐๓๐	ปานกลาง
๖	การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชน	๓.๕๑	๑.๐๔๐	มาก
๗	เปิดสอน อบรมจริยธรรม แก่เด็กนักเรียนทุกสารพัดอาชีพและนักชดถุภะ	๓.๔๖	๑.๐๖๘	ปานกลาง
๘	จัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนเช่น สมุด ปากกา ตำราเรียนให้ทุกชั้นเรียน	๓.๔๖	๑.๐๒๓	ปานกลาง
๙	ให้รางวัลแก่นักเรียนที่ตั้งใจศึกษา ใฝ่หาความรู้ ขยัน อดทน	๓.๔๘	๑.๐๘๔	ปานกลาง
๑๐	ส่งเสริมอุปถัมภ์ศิษย์วัดให้ได้เรียนระดับมหาวิทยาลัย	๓.๕๑	๑.๐๘๔	มาก
ภาพรวม		๓.๔๘	๑.๐๔๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์โดยภาพรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.57$) ในด้านการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.42$) ในด้านการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของพระภิกษุ สามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(n = ๒๓๗)

ลำดับ	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	การจัดให้มีการบรรยายธรรม ทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์	๓.๕๘	๑.๑๒๐	มาก
๒	เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ	๓.๖๙	๑.๐๒๗	มาก
๓	การจัดหาหนังสือให้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักาศิลปวัฒนธรรมไว้เพียงพอ	๓.๗๘	๑.๐๒๒	มาก
๔	จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัด	๓.๕๑	๐.๙๔๒	มาก
๕	ฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และวิธีการเผยแผ่ธรรมะ	๓.๕๖	๐.๙๒๖	มาก
๖	การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน	๓.๕๓	๑.๐๐๖	มาก
๗	จัดให้มีพระอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรมขึ้น	๓.๖๒	๑.๐๒๙	มาก
๘	จัดโครงการปฏิบัติธรรม ในวันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์	๓.๖๒	๑.๐๐๘	มาก
๙	จัดอบรมจริยธรรมตามโรงเรียนและสถานที่ราชการสม่ำเสมอ	๓.๕๒	๑.๐๕๒	มาก
๑๐	จัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อนและฤดูฝน เพื่อขัดเกลาหล่อเนื้อพระศาสนา	๓.๕๗	๑.๐๔๖	มาก
ภาพรวม		๓.๖๐	๑.๐๑๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๐$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน

อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.78$) ในด้านการจัดหาหนังสือไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักษาศีลพึงธรรมไว้เพียงพอ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.51$) ในด้านการจัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัด

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นพระภิกษุ สามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการ

(n = ๒๓๗)

ลำดับ	ด้านการสาธารณูปการ	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	ดูแลสถานที่และก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ให้เรียบร้อย	๓.๗๑	๐.๙๒	มาก
๒	การควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด	๓.๖๕	๐.๙๒	มาก
๓	การจัดทำ แผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาอื่นๆ	๓.๕๗	๐.๙๗	มาก
๔	การแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการ	๓.๕๗	๐.๙๑	มาก
๕	การจัดการระบบสาธารณูปโภคภายในวัด เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ให้เรียบร้อย	๓.๖๔	๐.๘๘	มาก
๖	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมาย และพระธรรมวินัย	๓.๕๕	๐.๙๑	มาก
๗	ซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างศาสนสมบัติให้พร้อมใช้เสมอ	๓.๖๘	๐.๙๔	มาก
๘	จัดพระภิกษุสามเณรให้มีหน้าที่ดูแลเสนาสนะ ให้เรียบร้อยพร้อมใช้งาน	๓.๖๔	๐.๙๔	มาก
๙	รักษา ดูแลความสะอาดของวัด และไม่ยัณตั้น ไม่ประดับ โดยมีการแบ่งความรับผิดชอบกัน	๓.๗๑	๐.๘๘	มาก
๑๐	จัดทำบัญชีพัสดุ ครุภัณฑ์ ไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อความเป็นระเบียบง่ายต่อการรื้อค้น และจัดการงานเป็นระบบ	๓.๕๗	๐.๙๕	มาก
ภาพรวม		๓.๖๓	๐.๙๒๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการสาธารณูปการนั้น โดยภาพรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.71$) มี ๒ ข้อ ในด้านการดูแลสถานที่และก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ให้เรียบร้อยและการรักษา ดูแลความสะอาดของวัด และไม่ยั้ยันต้น ไม่ประดับ โดยมีการแบ่งความรับผิดชอบกัน ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.55$) ในด้านการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมาย และพระธรรมวินัย

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของพระภิกษุ สามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (n = ๒๓๗)

ลำดับ	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	ระดับประสิทธิภาพการบริหาร		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	จัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา	๓.๖๙	๐.๙๕	มาก
๒	ให้การสนับสนุนเงินทุนหรือดำเนินการ ประปา หมู่บ้าน ชุมชน	๓.๕๔	๐.๙๓๖	มาก
๓	การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์	๓.๕๙	๐.๙๓๗	มาก
๔	การบรรเทาช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติเช่น อุทกภัย อัคคีภัย ธรณีพิบัติภัย เป็นต้น	๓.๕๖	๑.๐๕๕	มาก
๕	การจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น	๓.๔๒	๑.๐๑๖	ปานกลาง
๖	การจัดหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชนให้ความรู้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันเสมอ	๓.๕๗	๐.๙๘๓	มาก
๗	มอบปัจจัยช่วยเหลือหน่วยงานราชการที่สำคัญ เช่น หน่วยไฟฟ้า หน่วยดับเพลิง เป็นต้น	๓.๕๔	๐.๙๙๓	มาก
๘	สร้างหอสมุดประชาชนเพื่อให้นักเรียนละประชาชนได้มีความรู้	๓.๖๓	๑.๑๗๘	มาก
๙	ช่วยเหลือแพทย์ที่ห่างไกลจากความเจริญ เพื่อให้มีความพร้อมในการช่วยรักษาชีวิตประชาชน	๓.๕๔	๑.๐๗๑	มาก
๑๐	วัดเป็นศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน	๓.๖๘	๐.๘๙๖	มาก
ภาพรวม		๓.๕๘	๑.๐๐๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการสาธารณสงเคราะห์ นั้น โดยภาพรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๕๘) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = ๓.๖๙) ในด้านการจัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา ส่วน

ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.42$) ในด้านการจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น

๔.๓ การเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตาม สถานภาพ, อายุ, พรรษา, วุฒิการศึกษาสามัญ, วุฒิการศึกษาทางธรรม, และวุฒิการศึกษาทางบาลี ตามสมมติฐานที่ ๑ – ๖ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระภิกษุ สามเณร ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔ การเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวม

(n = ๒๓๗)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน	สถานภาพ				F	Sig.
	พระภิกษุ (๒๐๙ รูป)		สามเณร (๒๘ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ด้านการปกครอง	๓.๗๐	๐.๔๗๙	๓.๗๑	๐.๕๖๒	๐.๓๗	๐.๕๔๔
ด้านการศึกษา	๓.๕๙	๐.๕๗๘	๓.๗๕	๐.๕๙๘	๐.๕๒	๐.๔๗๑
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๔๖	๐.๖๙๔	๓.๖๒	๐.๖๓๕	๐.๑๐	๐.๗๕๒
ด้านการเผยแผ่	๓.๕๗	๐.๖๑๘	๓.๘๔	๐.๔๖๑	๓.๔๕	๐.๐๖๔
ด้านการสาธารณูปการ	๓.๖๒	๐.๕๙๕	๓.๖๖	๐.๕๒๙	๐.๖๒	๐.๔๓๒
ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๕๖	๐.๖๕๗	๓.๖๙	๐.๕๓๒	๐.๖๘	๐.๔๑๐
รวม	๓.๕๘	๐.๖๐๔	๓.๗๑	๐.๕๕๓	๐.๙๖	๐.๔๔๖

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระภิกษุ สามเณร ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ พระภิกษุ สามเณร ที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความเห็นของพระภิกษุ สามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม (n = ๒๓๗)

การบริหารกิจการ คณะสงฆ์ ๖ ด้าน	อายุ												F	Sig.
	ต่ำกว่า ๒๐ ปี		๒๐-๓๐ ปี		๓๑-๔๐ ปี		๔๑-๕๐ ปี		๕๑-๖๐ ปี		มากกว่า ๖๑ ปี			
	(๒๘ รูป)		(๑๔๐ รูป)		(๓๓ รูป)		(๒๔ รูป)		(๗ รูป)		(๕ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ด้านการปกครอง	๓.๗๑	๐.๕๖๒	๓.๗๕	๐.๔๘๘	๓.๕๙	๐.๕๒๐	๓.๖๗	๐.๓๓๗	๓.๔๗	๐.๓๐๔	๓.๓๒	๐.๕๐๒	๑.๖๑	๐.๑๕๗
ด้านการศาสนศึกษา	๓.๗๕	๐.๕๙๘	๓.๖๔	๐.๕๙๗	๓.๔๗	๐.๖๒๒	๓.๔๗	๐.๔๓๒	๓.๗๔	๐.๕๐๙	๓.๔๒	๐.๑๖๔	๑.๒๖	๐.๒๘๒
ด้านการศึกษา สงเคราะห์	๓.๖๒	๐.๖๓๕	๓.๕๒	๐.๗๐๘	๓.๒๘	๐.๖๕๘	๓.๒๕	๐.๖๒๖	๓.๗๙	๐.๗๑๗	๓.๕๔	๐.๕๒๗	๑.๗๔	๐.๑๒๖
ด้านการเผยแผ่	๓.๘๔	๐.๔๖๑	๓.๖๑	๐.๖๒๖	๓.๔๘	๐.๖๗๗	๓.๓๔	๐.๕๖๘	๓.๗๑	๐.๓๕๓	๓.๖๒	๐.๒๑๗	๒.๐๘	๐.๐๖๘
ด้านการ สาธารณูปการ	๓.๖๖	๐.๕๒๙	๓.๖๔	๐.๖๓๕	๓.๖๑	๐.๕๔๘	๓.๕๕	๐.๕๐๑	๓.๕๔	๐.๕๔๗	๓.๗๒	๐.๑๖๔	๐.๑๖	๐.๙๗๖
ด้านการสาธารณ สงเคราะห์	๓.๖๙	๐.๕๓๒	๓.๖๔	๐.๖๕๘	๓.๔๔	๐.๕๖๔	๓.๔๓	๐.๗๐๒	๓.๑๔	๐.๘๒๐	๓.๕๐	๐.๕๖๖	๑.๖๒	๐.๑๕๕
รวม	๓.๗๑	๐.๕๕๓	๓.๖๓	๐.๖๑๙	๓.๔๘	๐.๕๙๘	๓.๔๕	๐.๕๒๘	๓.๕๗	๐.๕๔๒	๓.๕๒	๐.๓๕๗	๑.๔๑	๐.๒๙๔

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระภิกษุ สามเณร ที่มีอายุต่างกันมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ พระภิกษุ สามเณร ที่มีพรรษาต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความเห็นของพระภิกษุ สามเณร การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามพรรษา โดยภาพรวม

(n = ๒๓๗)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน	พรรษา										F	Sig.
	ไม่มีพรรษา		๑-๕ พรรษา		๖-๑๐ พรรษา		๑๖-๒๐ ขึ้นไป		๒๑ พรรษา ขึ้นไป			
	(๑๖๔ รูป)		(๕๖ รูป)		(๔ รูป)		(๕ รูป)		(๘ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ด้านการปกครอง	๓.๗๔	๐.๔๗๖	๓.๖๕	๐.๕๑๖	๓.๓๘	๐.๗๕๐	๓.๕๖	๐.๑๕๒	๓.๓๘	๐.๓๘๕	๑.๙๔	๐.๑๐๔
ด้านการศาสนศึกษา	๓.๖๕	๐.๕๔๙	๓.๕๗	๐.๖๔๓	๓.๐๕	๑.๐๒๘	๓.๕๘	๐.๒๑๗	๓.๓๔	๐.๕๗๓	๑.๖๖	๐.๑๕๙
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๕๑	๐.๖๘๓	๓.๔๓	๐.๖๓๕	๒.๔๘	๑.๐๕๙	๓.๘๔	๐.๔๕๖	๓.๔๘	๐.๗๗๐	๒.๗๓	๐.๑๓๘
ด้านการเผยแผ่	๓.๖๕	๐.๕๙๕	๓.๕๕	๐.๕๙๖	๒.๔๐	๐.๓๓๗	๓.๕๖	๐.๓๗๘	๓.๔๖	๐.๕๗๓	๒.๗๐	๐.๑๔๓
ด้านการสาธารณูปการ	๓.๖๓	๐.๕๘๐	๓.๗๓	๐.๕๕๙	๒.๖๐	๐.๖๗๘	๓.๖๒	๐.๓๒๗	๓.๓๑	๐.๕๑๔	๒.๓๑	๐.๑๕๒
ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๕๘	๐.๖๓๕	๓.๖๑	๐.๕๘๖	๒.๙๕	๑.๐๒๘	๔.๐๖	๐.๖๐๒	๓.๒๑	๐.๘๒๕	๒.๓๘	๐.๐๕๓
รวม	๓.๖๓	๐.๕๘๖	๓.๕๙	๐.๕๘๙	๒.๘๑	๐.๘๑๓	๓.๗๐	๐.๓๕๕	๓.๓๖	๐.๖๐๐	๒.๙๕	๐.๐๕๘

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระภิกษุ สามเณร ที่มีพรรษาต่างกันมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๔ พระภิกษุ สามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความเห็นของพระภิกษุ สามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ โดยภาพรวม

(n = ๒๓๗)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน	วุฒิการศึกษาสามัญ						F	Sig.
	ต่ำกว่า ปริญญาตรี		ปริญญาตรี		ปริญญาเอก			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ด้านการปกครอง	๓.๗๐	๐.๔๙๘	๓.๖๙	๐.๓๒๔	๓.๒๐	๐.๒๘๓	๑.๐๕	๐.๓๕๒
ด้านการศาสนศึกษา	๓.๖๒	๐.๕๗๕	๓.๕๔	๐.๖๘๖	๓.๒๕	๐.๔๙๕	๐.๕๑	๐.๕๙๘
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๕๐	๐.๖๖๙	๓.๓๑	๐.๘๖๙	๒.๔๕	๐.๖๓๖	๑.๘๕	๐.๐๖๐
ด้านการเผยแผ่	๓.๕๙	๐.๖๑๕	๓.๗๙	๐.๔๕๑	๓.๑๐	๐.๔๒๔	๑.๔๘	๐.๒๓๐
ด้านการสาธารณูปการ	๓.๖๒	๐.๖๐๐	๓.๗๓	๐.๓๗๗	๓.๓๐	๐.๒๘๓	๐.๕๖	๐.๕๗๔
ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๕๖	๐.๖๔๕	๓.๘๓	๐.๖๒๖	๓.๔๐	๐.๕๖๖	๑.๓๔	๐.๒๖๔
รวม	๓.๖๐	๐.๖๐๐	๓.๖๕	๐.๕๕๖	๓.๑๒	๐.๔๔๘	๑.๓๐	๐.๓๔๖

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระภิกษุ สามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๕ พระภิกษุ สามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม มีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความเห็นของพระภิกษุ สามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม โดยภาพรวม (n = ๒๓๗)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน	วุฒิการศึกษาทางธรรม								F	Sig.
	ไม่มีวุฒิ นักธรรมตรี (๑๙๗ รูป)		นักธรรมตรี (๒๔ รูป)		นักธรรมโท (๕ รูป)		นักธรรมเอก (๑๑ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ด้านการปกครอง	๓.๗๐	๐.๕๐๑	๓.๘๐	๐.๔๒๔	๓.๖๒	๐.๒๕๙	๓.๓๙	๐.๓๖๒	๑.๘๔	๐.๑๔๐
ด้านการศาสนศึกษา	๓.๖๐	๐.๕๙๘	๓.๘๑	๐.๔๕๗	๓.๔๔	๐.๑๖๗	๓.๓๙	๐.๕๕๖	๑.๖๒	๐.๑๘๖
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๔๕	๐.๖๙๘	๓.๗๒	๐.๓๙๙	๓.๗๖	๐.๔๗๒	๓.๓๕	๐.๙๗๘	๑.๔๗	๐.๒๒๔
ด้านการเผยแผ่	๓.๖๑	๐.๖๐๔	๓.๖๗	๐.๖๕๔	๓.๕๐	๐.๓๕๔	๓.๕๐	๐.๓๕๔	๑.๑๒	๐.๓๔๓
ด้านการสาธารณูปการ	๓.๖๘	๐.๕๔๒	๓.๓๗	๐.๘๖๐	๓.๗๘	๐.๓๙๐	๓.๒๗	๐.๕๐๒	๓.๕๕	๐.๐๕๔
ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๓.๕๘	๐.๖๓๒	๓.๖๑	๐.๕๖๔	๓.๗๐	๐.๒๕๕	๓.๓๖	๑.๐๗๔	๐.๔๙	๐.๖๙๒
ภาพรวม	๓.๖๐	๐.๕๙๖	๓.๖๖	๐.๕๖๐	๓.๖๓	๐.๓๑๖	๓.๓๘	๐.๖๓๘	๑.๖๘	๐.๒๖๗

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระภิกษุ สามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความเห็นในการบริหาร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไม่ไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าแตกต่างกันในด้านการสาธารณูปการ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๖ พระภิกษุ สามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความเห็นของพระภิกษุ สามเณร ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางบาลี โดยภาพรวม

(n= ๒๖๗)

การบริหารกิจการ คณะสงฆ์ ๖ ด้าน	วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม				F	Sig.
	ไม่มีวุฒิเปรียญ ธรรม (๒๓๕ รูป)		เปรียญธรรม ๑ – ๓ (๒ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ด้านการปกครอง	๓.๗๐	๐.๔๘๘	๓.๓๐	๐.๔๒๔	๐.๑๑	๐.๗๔๔
ด้านการศาสนศึกษา	๓.๖๒	๐.๕๗๗	๒.๙๐	๐.๘๔๙	๐.๔๐	๐.๕๒๘
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๔๙	๐.๖๘๘	๒.๙๕	๐.๓๕๔	๐.๘๑	๐.๓๖๙
ด้านการเผยแผ่	๓.๖๐	๐.๖๐๓	๒.๙๐	๐.๙๙๐	๐.๗๔	๐.๓๙๑
ด้านการสาธารณูปการ	๓.๖๓	๐.๕๘๕	๓.๓๕	๐.๙๑๙	๐.๖๑	๐.๔๓๖
ด้านการสาธารณ สงเคราะห์	๓.๕๘	๐.๖๔๓	๓.๑๕	๐.๙๑๙	๐.๓๔	๐.๕๖๓
รวม	๓.๖๐	๐.๕๙๗	๓.๐๙	๐.๗๔๓	๐.๕๐	๐.๕๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระภิกษุ สามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามความเห็นของพระภิกษุ สามเณร

ตารางที่ ๔.๑๕ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการปกครอง

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. พระภิกษุมาจากที่ต่าง ๆ มีพื้นฐานและประสบการณ์แตกต่างกัน ตลอดทั้งมีจำนวนมาก ทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดเห็นได้ แต่ยังขาดผู้ตัดสิน หรือปกครองที่คอยชี้แนะแก้ไข และให้แนวทาง รองลงมาจากเจ้าอาวาสที่มีภารกิจมาก	๑. ต้องมีชี้แจงกฎระเบียบและกติกาด่าง ๆ ของวัดให้พระภิกษุที่เข้ามาใหม่ได้เข้าใจ และปลูกจิตสำนึกในความสามัคคีทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา
๒. พระผู้ปกครองไม่สนใจในงานที่ได้รับมอบหมาย	๒. ควรมีผู้ตรวจการ ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสและควรมีการปลูกจิตสำนึกให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบ
๓. พระภิกษุไม่ค่อยสนใจและให้ความร่วมมือในการทำวัตรสวดมนต์ เจริญภาวนา	๓. ควรมีพระผู้ใหญ่คอยดูแล เอาใจใส่และบอกประโยชน์และความสำคัญในการทำวัตรสวดมนต์ เจริญภาวนา
๔. พระภิกษุ สามเณร ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดเท่าที่ควร	๔. ต้องมีการชี้แจงกฎระเบียบและมีพระผู้ใหญ่ดูแลความประพฤติและจริยวัตรต่าง ๆ และควรเพิ่มมาตรการ กวดขัน ในการดูพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย
๕. พระภิกษุยังมีบางส่วนที่ยังติดทางโลกอยู่บ้าง	๕. ควรมีการปฏิบัติหน้าที่ตามพระธรรมวินัยให้มากที่สุด โดยไม่มีเส้นสาย ควรมีมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด

ตารางที่ ๔.๑๕ (ต่อ)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๖. ภาระหน้าที่บางรูปมีมาก จนไม่มีเวลาปฏิบัติกิจวัตรทำวัตรเช้า-เย็น	๖. ควรมีการแบ่งภาระหน้าที่ให้พอสมควรแก่รูปหนึ่ง ๆ ไม่ให้มากจนเกินไป เพื่อประสิทธิภาพของงานและเพื่อมีเวลาในการปฏิบัติกิจวัตรทำวัตรเช้า-เย็น
๗. ผู้บริหารระดับหัวหน้างานแต่ละแผนกไม่ค่อยทุ่มเทร่วมมือกันเท่าที่ควร	๗. ผู้บริหารระดับหัวหน้างานแต่ละแผนกควรทุ่มเทร่วมมือกันให้มากกว่านี้ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา
๘. พระผู้ปกครองควรไม่เป็นแบบอย่างในการทำวัตร สวดมนต์และเจริญภาวนา	๘. พระผู้ปกครองควรเป็นแบบอย่างในการทำวัตร สวดมนต์และเจริญภาวนา
๑๐. พระผู้ระดับหัวหน้ายังขาดภาวะความเป็นผู้นำและยังไม่มีมีการกระจายหน้าเท่าที่ควร	๑๐. ควรมีการอบรมและปลูกจิตสำนึกภาวะความเป็นผู้นำและมีการแบ่งหน้าที่ต่าง ๆ ให้แก่ผู้ร่วมงาน เพื่อเป็นการฝึกปรุรุ่นใหม่ให้เป็นผู้บริหารในอนาคต
๑๑. ผู้ปกครองไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงของพระผู้อยู่ใต้ปกครอง	๑๑. ควรให้ผู้ที่ทำหน้าที่บริหารลงมาสัมผัสงานและทราบปัญหาต่าง ๆ ของพระผู้อยู่ใต้ปกครองให้มากขึ้น

ตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการศึกษา

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. พระภิกษุ สามเณรไม่สนใจในการศึกษาเท่าที่ควรหรือเต็มกำลังสติปัญญาความสามารถของตนเอง	๑. ควรมีการอบรมในทุกอาทิตย์เพื่อบอกประโยชน์และคุณค่าของการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรภายในวัด และควรมีมาตรการในการดูแลพระภิกษุ สามเณรผู้เป็นนักเรียน
๒. พระภิกษุ สามเณรส่วนใหญ่มีภาระช่วยงานต่าง ๆ ของวัด จึงไม่มีเวลาดูหนังสืออย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ	๒. ควรมีการแบ่งภาระหน้าที่ของผู้ที่กำลังศึกษาให้มีเวลาดูหนังสือและเตรียมสอบและจัดหาวิธีการพิเศษเพื่อช่วยนักเรียนผู้มีเวลาในการเรียนน้อยให้ได้รับความรู้ มีกำลังใจ มีโอกาสสอบได้มากขึ้น
๓. พระภิกษุบางรูปให้ความสนใจในการศึกษาทางโลกมากกว่าทางธรรม	๓. ควรมีการชี้แจงลำดับความสำคัญของการศึกษาสำหรับพระภิกษุ สามเณรและควรมีการสร้างจิตสำนึกในการเห็นคุณค่าของการศึกษาไม่ว่าจะเป็นนักธรรมหรือบาลีแก่นักเรียนให้เกิดความตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่และควรกำหนดเกณฑ์ในการอนุญาตให้ไปศึกษานอกวัด ส่งเสริมและทำความเข้าใจในการศึกษาทางธรรม
๔. ขาดบุคลากรเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุและสามเณร เพื่อศาสนทายาทในอนาคต จึงทำให้ปริมาณของนักเรียนน้อยลง	๔. ควรมีนโยบายในการสรรหานักเรียนที่จะเข้ามาบวชศึกษาเล่าเรียนให้มีทั้งคุณภาพและปริมาณและควรเน้นสร้างบุคลากรและรักษาบุคลากรทางการศึกษาเอาไว้
๕. พระผู้ปกครองไม่เป็นแบบอย่างที่ดีในการศึกษาเล่าเรียน	๕. ควรให้พระผู้ปกครองให้ความสำคัญต่อการศึกษาเล่าเรียนของตนเองให้มากกว่านี้เพื่อจะได้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นุชนรุ่นหลัง

ตารางที่ ๔.๑๖ (ต่อ)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๖. ไม่มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของการศึกษาเท่าที่ควร	๖. ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างแพร่หลายเพื่อให้พระภิกษุ สามเณรที่จะมาศึกษาได้รับรู้และเพื่อให้สาธุชนได้มีส่วนในการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร
๗. การสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาเล่าเรียนที่จำเป็นยังคงขาดแคลนอยู่	๗. ให้ทางวัดสอบถามและให้การช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษา
๘. อาคารสถานที่ในการศึกษาเล่าเรียนไม่เพียงพอแก่การศึกษา	๘. ควรมีการแบ่งสัดส่วนที่ชัดเจนในอาคารสถานที่ศึกษาเล่าเรียน

ตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. กองทุนในการให้ทุนการศึกษามีน้อย ไม่เพียงพอแก่นักเรียนที่จะเข้ารับทุน	๑. ควรจัดหาทุนในการช่วยเหลือให้เป็นระบบ และมีผู้ดูแลอย่างชัดเจนและเข้มแข็ง เพื่อการประสานงานที่ดีระหว่างวัดกับโรงเรียน
๒. ทางวัดไม่มีการประสานงานกับหน่วยราชการเพื่อหาแนวทางในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่เดือนร้อน	๒. ทางวัดควรมีการประสานงานกับหน่วยราชการเพื่อหาแนวทางในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่เดือนร้อน
๓. การมอบทุนยังไม่ต่อเนื่อง อย่างน้อยควรส่งให้จบปริญญาตรี	๓. ควรจัดการส่งเสริมให้ครอบคลุมทั้งทางธรรมและทางโลกให้ได้ผลอย่างแท้จริงและต่อเนื่อง
๔. ยังไม่มีการติดตามผลการศึกษาของเด็กที่ได้รับทุนไป	๔. ควรมีการติดตามผลการศึกษาของเด็กที่ได้รับทุนไป
๕. ยังไม่มีเจ้าหน้าที่ในการบริหารงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม	๕. ควรการแต่งตั้งให้มีเจ้าหน้าที่ในการบริหารงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

ตารางที่ ๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. คณะพระวิทยากร มีจำนวนน้อย ทำให้ปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มที่	๑. ควรมีการเพิ่มจำนวนพระวิทยากรให้เพียงพอแก่การปฏิบัติที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๒. ยังขาดแคลน งบประมาณจากสำนักงานพุทธศาสนาในการเผยแผ่	๒. ควรมีการสรรหางบประมาณจากทางราชหรือหน่วยงานต่าง เพื่อจะได้มีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๓. พระผู้ปกครองไม่ค่อยให้ความสนใจในการเผยแผ่	๓. พระผู้ใหญ่ควรให้ความสำคัญต่อการเผยแผ่และเป็นแบบอย่างในการเผยแผ่
๔. พระภิกษุ สามเณรที่มีความสามารถที่เป็นเปรียญธรรมในชั้นประโยคสูง ๆ ไม่มีโอกาสในการเผยแผ่เท่าที่ควร	๔. ควรมีการส่งเสริมพระภิกษุ สามเณรที่มีความสามารถที่เป็นเปรียญธรรมในชั้นประโยคสูง ๆ ได้มีโอกาสในการเผยแผ่พระธรรมให้มากกว่านี้
๕. การประสานงานกับหน่วยงานทั้งในวัดและนอกวัดยังได้ไม่ดีเท่าที่ควร	๕. ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัด
๖. ไม่มีเอกสารในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างเพียงพอและทั่วถึงต่อพระภิกษุ สามเณรที่มีความต้องการ	๖. ควรมีเอกสารในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างเพียงพอและทั่วถึงต่อพระภิกษุ สามเณรที่มีความต้องการ
๗. ไม่มีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง	๗. ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางและแพร่หลาย
๘. ไม่มีการสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างทั่วถึงและเป็นระบบ	๘. ควรมีการสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างทั่วถึงและเป็นระบบ

ตารางที่ ๔.๑๘ (ต่อ)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๙. ยังไม่มีการเผยแพร่แบบเชิงรุกและเข้าถึงประชาชน	๙. ควรมีการเผยแพร่แบบเชิงรุกและเข้าถึงประชาชนและมีการอบรมพระวิทยากรให้มีความรู้ความเข้าใจในทันต่อสมัยปัจจุบัน
๑๐. พระวิทยากรไม่มีความชำนาญในการให้การอบรม ขาดข้อมูลในเรื่องนั้น ๆ	๑๐. ควรมีกองวิชาการกองฝึกอบรมพระวิทยากรเพื่อช่วยในการสืบค้นข้อมูล เทคนิคในการอบรมต่าง ๆ โดยเฉพาะแนวทาง และบุคคลากรในวัดจะต้องตระหนักถึงปัญหาในการเผยแพร่ให้มากและหมั่นฝึกฝนตนเองทั้งปรีชาและปฏิบัติ

ตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการ

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. อุปกรณ์ต่างๆ ขาดผู้ดูแลและซ่อมแซมให้มีสภาพที่ใช้การได้นานและประหยัด	๑. ควรมีผู้ดูแลและซ่อมแซมอุปกรณ์ต่างๆ ให้มีสภาพที่ใช้การได้นานและประหยัด
๒. การทำความสะอาดภายในอาคารสถานที่ยังไม่ดีพอ	๒. ต้องมีการเก็บรักษาอย่างดีและเรียบร้อย
๓. ที่พักอาศัยของอุบาสก อุบาสิกาไม่เพียงพอโดยเฉพาะของอุบาสกในด้านที่พักยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน	๓. ควรมีการเพิ่มที่พักอาศัยของอุบาสก อุบาสิกาให้เพียงพอ แก่ญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะของอุบาสกในด้านที่พักควรเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน
๔. ระบบเสียงภายในวัดยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง	๔. ควรมีระบบเสียงภายในวัดยังให้ครอบคลุมทั่วถึงและควรมีเสียงธรรมตามสายเพื่อให้ประชาชนที่มาปฏิบัติและทำบุญได้มีโอกาสฟังธรรมไปด้วย
๕. ระบบน้ำ ไฟยังไม่ดีเท่าที่ควรและยังไม่เพียงพอในเวลาที่ญาติมาปฏิบัติมาก ๆ	๕. ควรมีการจัดระบบน้ำ ไฟยังให้เพียงพอ และสะอาดและปลอดภัยแก่ญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรม
๖. สิ่งก่อสร้างยังไม่สามารถใช้งานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด	๖. สิ่งก่อสร้างต่างๆ ควรให้เหมาะสมกับการใช้งาน
๗. ยังไม่มีการจัดตั้งศูนย์รับเรื่องภายในวัดเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ	๗. ควรมีการจัดตั้งศูนย์รับเรื่องภายในวัดเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ และซ่อมแซมในส่วนที่ชำรุดเสียให้ทันเวลา

ตารางที่ ๔.๑๙ (ต่อ)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๘. ภายในโรงครัวควรยังไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแลในการรับการบริจาคเครื่องใช้ต่าง ๆ เข้าโรงครัว ในเวลาที่ญาติโยมนำมาถวาย	๘. ภายในโรงครัวควรควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลในการรับการบริจาคเครื่องใช้ต่าง ๆ เข้าโรงครัว ในเวลาที่ญาติโยมนำมาถวาย
๙. ยังไม่มีเจ้าหน้าที่ในการดูแลที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณรภายในวัดให้เป็นระเบียบและสะอาด ประจำเขตต่าง ๆ	๙. ควรมีเจ้าหน้าที่ในการดูแลที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณรภายในวัดให้เป็นระเบียบและสะอาด ประจำเขตต่าง ๆ
๑๐. ยังไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแลห้องน้ำในช่วงของการปฏิบัติธรรม	๑๐. ควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลห้องน้ำในช่วงของการปฏิบัติธรรม เพื่อความสะอาดและปลอดภัยในการใช้บริการ

ตารางที่ ๔.๒๐ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
๑. ไม่มีเจ้าหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือและประสานงานที่ชัดเจน	๑. ควรมีเจ้าหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือและประสานงานที่ชัดเจน เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์และเวลา
๒. ไม่มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ	๒. ควรมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อช่วยกันในการให้ความช่วยเหลือแก่สังคม
๓. หน่วยงานที่ได้รับการช่วยเหลือจากวัดยังมีจำนวนน้อยอยู่	๓. ควรขยายการช่วยเหลือหน่วยงานต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น
๔. ยังไม่มีการจัดมีหน่วยงานเข้าไปทำความเข้าใจในอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้	๔. จัดให้มีหน่วยงานเข้าไปทำความเข้าใจในอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้

จากความเห็นในปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของพระภิกษุ สามเณร ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จะเห็นได้ว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น ผู้บริหารหรือพระสังฆาธิการผู้ที่ได้รับมอบหมายและมีหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละวัดนั้นควรคำนึงถึงการบริหารวัดหรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ครบทั้ง ๖ ด้าน ตามกฎหมายเถรสมาคม เพื่อให้การบริหารวัดนั้นเกิดปัญหาน้อยที่สุด และทำให้การบริหารวัดมีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและเพื่อความสุข ทั้งผู้ที่อยู่ในวัดคือพระภิกษุ สามเณรและผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมหรือทำบุญ คืออุบาสก อุบาสิกาและสาธุชนทั่วไปโดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

- **การปกครองคณะสงฆ์** มีการปกครองและการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการและผู้ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะอำเภอในการดูแลคณะสงฆ์ในแต่ละวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ด้วยหลักสารณียธรรมและสามัคคีธรรมเป็นต้น ตามกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ ของมหาเถรสมาคม

- **การศาสนศึกษา** มีการจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุ สามเณร ทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลี รวมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร ได้เรียนภายนอกสำนักเรียนด้วย และร่วมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรได้ศึกษาล่าเรียนวิชาที่เป็นประโยชน์แก่การประกาศพระพุทธศาสนาอีกด้วย

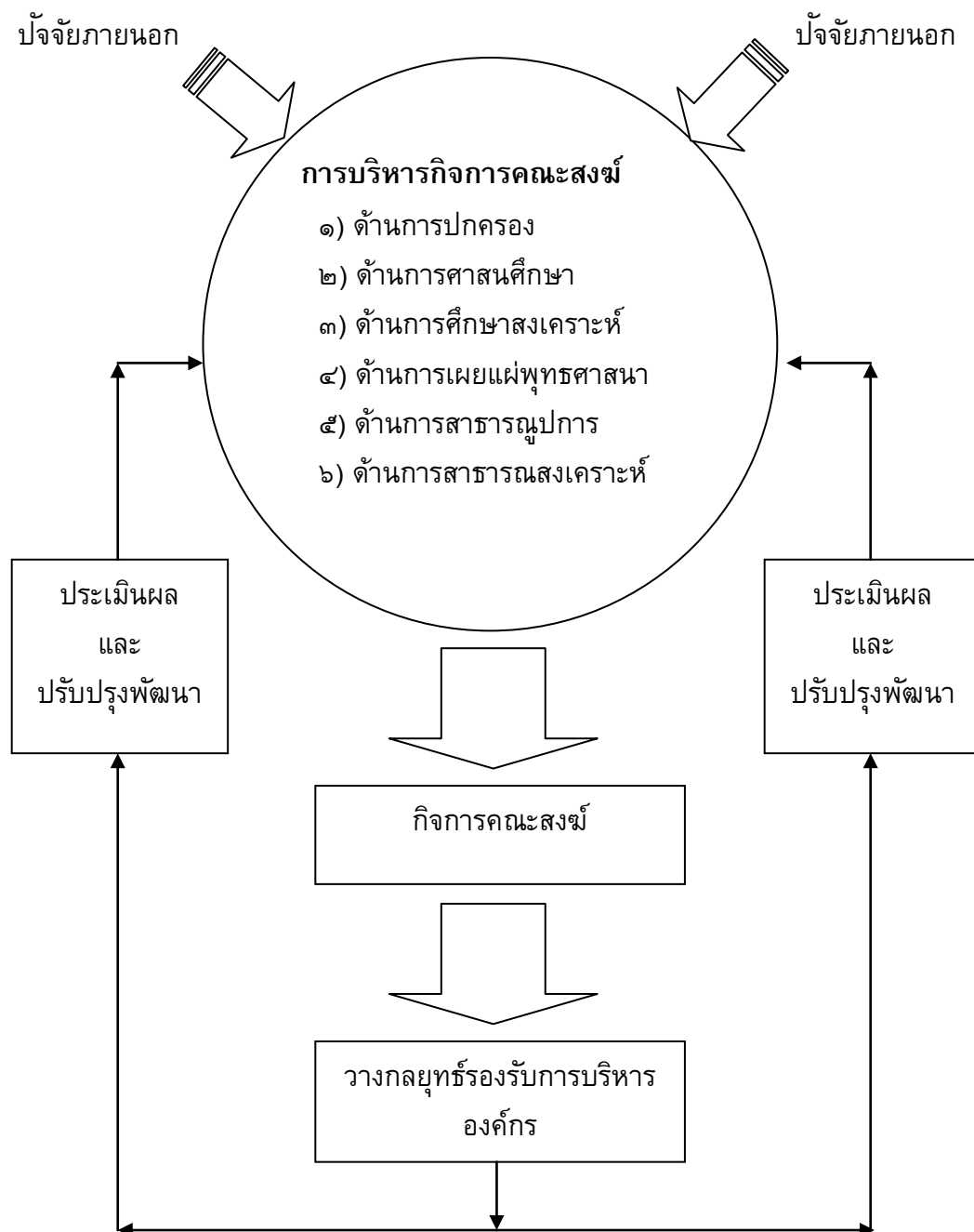
- **การศึกษาสงเคราะห์** มีการให้การศึกษอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่จะอำนวยความสะดวกแก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนและการสนับสนุนด้านทุนทรัพย์ปัจจัยและอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกในการศึกษาเล่าเรียน โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง เพื่อสร้างเยาวชนให้เป็นรูปดีของสังคมและประเทศชาติ

- **การเผยแผ่พระพุทธศาสนา** มีการจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนาทั้งในวันธรรมมัสสวนะและวันสำคัญของทางวัดทั่วไป ตลอดจนการจัดอบรมสมณะวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ทั้งแก่พระภิกษุ สามเณร และทั้งแก่อุบาสกและอุบาสิกาสาธุชนทั่วไป มีการบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่าง ๆ เพื่อรักษาพิธีและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา และการให้ธรรมะหรือการสนทนาธรรมแก่ประชาชนในชุมชนและสังคม รวมทั้งการจัดพิมพ์หนังสือธรรมและวารสารที่เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำหรับพระภิกษุ สามเณร ผู้ที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อความเจริญและเพื่อความสันติสุขทั้งชีวิตของตนเองและของผู้อื่น

- **การสาธารณูปการ** มีการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติไว้ในวัด ด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุ และศาสนสถาน ที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวร และก่อสร้างเพิ่มเติมให้เพียงพอ ประหยัดและคุ้มค่า แก่การปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร และอุบาสก อุบาสิกา เพื่อเป็นการสืบต่อและดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและวัฒนาถาวร โดยยึดหลักให้ได้รับประโยชน์สูงสุดและให้ประหยัดที่สุด

- **การสาธารณสงเคราะห์** มีการดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือแก่ผู้ยากไร้และประชาชนในชุมชนและสังคมทั้งในที่ใกล้และที่ไกล โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศล เช่นการให้ความรู้ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและให้ดำรงชีวิตแบบพอเพียง ประหยัดและมัธยัสถ์ ตลอดจนการมอบอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อเป็นการอนุเคราะห์สังคมโดยส่วนรวม

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body Of Knowledge) การบริหารกิจการคณะสงฆ์
ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แผนภูมิที่ ๔.๑ องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body Of Knowledge) จากองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ทำให้ทราบข้อมูลในการบริหารจัดการในคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน มากขึ้นอีกทั้งทราบปัญหาและอุปสรรค ซึ่งสามารถนำข้อเสนอแนะนั้นมาพัฒนาวัดได้ดังนี้

- **การปกครองคณะสงฆ์** มีการปกครองและการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการและผู้ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะอำเภอในการดูแลคณะสงฆ์ในแต่ละวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ด้วยหลักสาราณียธรรมและสามัคคีธรรมเป็นต้น ตามกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ ของมหาเถรสมาคม

- **การศาสนศึกษา** มีการจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณร ทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลี รวมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร ได้เรียนภายนอกสำนักเรียนด้วย และร่วมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรได้ศึกษาล่าเรียนวิชาที่เป็นประโยชน์แก่การประกาศพระพุทธศาสนาอีกด้วย

- **การศึกษาสงเคราะห์** มีการให้การศึกษอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่จะอำนวยประโยชน์เกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนและการสนับสนุนด้านทุนทรัพย์ปัจจัยและอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกในการศึกษาเล่าเรียน โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง เพื่อสร้างเยาวชนให้เป็นรูปดีของสังคมและประเทศชาติ

- **การเผยแผ่พระพุทธศาสนา** มีการจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนาทั้งในวันธรรมมัสสวนะและวันสำคัญของทางวัดทั่วไป ตลอดจนการจัดอบรมสมณะวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ทั้งแก่พระภิกษุ สามเณร และทั้งแก่อุบาสกและอุบาสิกาสาธุชนทั่วไป มีการบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่าง ๆ เพื่อรักษาพิธีและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา และการให้ธรรมะหรือการสนทนาธรรมแก่ประชาชนในชุมชนและสังคม รวมทั้งการจัดพิมพ์หนังสือธรรมและวารสารที่เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำหรับพระภิกษุสามเณร ผู้ที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อความเจริญและเพื่อความสันติสุขทั้งชีวิตของตนเองและของผู้อื่น

- **การสาธารณูปการ** มีการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติไว้ในวัด ด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุ และศาสนสถาน ที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวร และก่อสร้างเพิ่มเติมให้เพียงพอ ประหยัดและคุ้มค่า แก่การปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสามเณร และอุบาสก อุบาสิกา เพื่อเป็นการสืบต่อและดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและวัฒนาถาวร โดยยึดหลักให้ได้รับประโยชน์สูงสุดและให้ประหยัดที่สุด

- การสาธารณสงเคราะห์ มีการดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ประชาชนในชุมชนและสังคมทั้งในที่ใกล้และที่ไกล โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศล เช่นการให้ความรู้ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและให้ดำรงชีวิตแบบพอเพียง ประหยัดและมัธยัสถ์ ตลอดจนการมอบอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อเป็นการอนุเคราะห์สังคมโดยส่วนรวม

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระภิกษุ สามเณร ที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๒๓๗ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .๙๖๗๐ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t – test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ จำนวน ๒๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๑๙ มีอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๑๔๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๐๗ มีจำนวนพรรษา ในประเภทอื่น ๆ (ไม่มีพรรษา) ๑๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๒๐ มีวุฒิการศึกษาสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๒๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๘๓ มีวุฒิการศึกษาทางธรรมในประเภทอื่น ๆ (ไม่มีนักธรรม) จำนวน ๑๙๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๑๒ และมีวุฒิการศึกษาทางบาลีในประเภทอื่น ๆ (ไม่มีบาลี) ๒๓๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๙.๑๖

๕.๑.๒ พระภิกษุ สามเณร มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๒.๑ ด้านการปกครอง พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าพระภิกษุ สามเณร มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อ ได้แก่ ข้อที่ ๑. การควบคุมดูแลพระภิกษุ สามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๒.๒ ด้านการศาสนศึกษา พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๑) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าพระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ข้อ ๒. ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุ สามเณรอย่างทั่วถึง พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๒.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๘) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ข้อ ๑.การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๒.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๐) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสามารถเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อ ๓.การจัดหาหนังสือไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักษาศีลฟังธรรมไว้เพียงพอ พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๒.๕ ด้านการสาธารณูปการ พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการ

สาธารณูปการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ข้อ ๙. รักษาดูแลความสะอาดของวัด และไม่ยั้่นดัน ไม่ประดัด โดยมีการแบ่งความรับผิดชอบกัน พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๒.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๘) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสามารถเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อ ๑. จัดทำถนนภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๓. การเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๓.๑ สถานภาพ พระภิกษุ สามเณรที่มีสถานภาพต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุ สามเณรที่มีสถานภาพต่างกัน มีความเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์

๕.๑.๓.๒ อายุ พระภิกษุ สามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุ สามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์

๕.๑.๓.๓ พรรษา พระภิกษุ สามเณรที่มีพรรษาต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุ สามเณรที่มีพรรษาต่างกัน มีความเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษาและด้านการ

สาธารณสงเคราะห์ มีความเห็นไม่แตกต่างกัน สำหรับด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและด้านการสาธารณูปการ พระภิกษุ สามเณรที่มีพรรษาต่างกัน มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๓.๔ วุฒิการศึกษา พระภิกษุ สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุ สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

๕.๑.๓.๕ วุฒิการศึกษาทางธรรม พระภิกษุ สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุ สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

๕.๑.๓.๖ วุฒิการศึกษาทางบาลี พระภิกษุ สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุ สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีความเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามความเห็นของพระภิกษุ สามเณร สรุปได้ดังนี้

พระภิกษุ สามเณรผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่ตอบพระสังฆาธิการได้ให้การควบคุมดูแลให้คณะสงฆ์ ภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประพฤติปฏิบัติให้ตามพระธรรมวินัยจนเกิดความเรียบร้อย ทั้งจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมควบคู่สามัญอย่างเพียงพอมีระบบจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเผยแผ่ธรรมทางวิทยุชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดอย่างสม่ำเสมอ แต่กล่าวโดยภาพรวมบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์อยู่ในระดับมาก นั้นแสดงถึงการวางแผนและวางนโยบายในการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดีที่สำคัญพระสังฆาธิการได้ให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชนและการพัฒนาสังคมก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดและชุมชน

ดังนั้นพระภิกษุ สามเณรผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้พระสังฆาธิการส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษาทั้งด้านทุนทรัพย์เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้ศึกษาในระดับสูงขึ้นไป โดยเฉพาะส่งเสริมทุนการศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกในต่างประเทศ การสาธารณสังเคราะห์ ส่วนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเข้มงวดกวดขันการเข้ามาบวชของพระใหม่เพื่อป้องกันการละเมิดศีลของพุทธศาสนา นอกจากนั้นแล้วพระสังฆาธิการควรปรับปรุงและพัฒนาเทคนิคการสอนเพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจง่ายขึ้นและนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง ซึ่งทำให้เกิดความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั้งที่เจริญศรัทธาแล้วและไม่ยังไม่เจริญศรัทธาให้ศรัทธายิ่งขึ้นไป

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อภิปรายผลได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยพบว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก นั้นแสดงว่า พระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีการจัดการบริหารที่ดี เช่น การวางแผน การประสานงาน การกำหนดนโยบาย การควบคุมการและประเมินผลงาน เป็นต้น นับได้ว่าการบริหารมีประสิทธิภาพคือถึงความความสำเร็จ ความสมบูรณ์ การบรรลุเป้าหมายของการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ร่วมกันตั้งวัตถุประสงค์แล้ว ร่วมกันทำวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้นั้นให้สำเร็จด้วยดี มีประสิทธิผลสูง ได้มาตรฐาน รวดเร็ว ด้วยอาศัยเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น ประสบการณ์ การฝึกอบรม ความรู้ ความสามารถ และความสามัคคี เป็นต้น ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อันเป็นที่พอใจแก่พระภิกษุ สามเณรในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาฤทธิ วิโรจโน (รุ่งชัยวิฑูร) ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร" ผลจากการวิจัยพบว่า ผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงานบุคคลในด้านหลักอธิปไตย ๓ พบว่า ผู้ได้บังคับบัญชามีอิสระในการแสดงความคิดเห็นสำหรับการปฏิบัติงาน มีส่วนร่วมตัดสินใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ การบริหารงานบุคคลโดยยึดหลักให้บุคลากรมีส่วนร่วม มีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากร ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ มีการปฏิบัติงานโดยยึดหลักประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ มีการมอบหมายให้ครูประเมินการปฏิบัติงานของครูด้วยตนเอง มีการจัดปฐมนิเทศให้บุคลากรใหม่ มีการติดตามผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ และมีการเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล ผลการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงานบุคคลในด้านพรหมวิหาร ๔ พบว่า ผู้บริหารมีการให้คำแนะนำ ชี้แจง เมื่อประสบปัญหาในการทำงาน การช่วยเหลือ

ผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อประสบภัยพิบัติ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม เป็นต้น การส่งเสริมให้มีการตรวจสุขภาพประจำปี การแสดงความยินดีกับผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อได้เลื่อนตำแหน่ง การสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา การให้เชิญชวนแก่บุคลากรที่พ้นจากงานไปแล้ว ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรทำผลงานทางวิชาการหรือทำงานวิจัย การมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ ความสามารถ ความถนัด การกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงานของตนเอง และการสร้างความสามัคคี ความไว้วางใจซึ่งกันและกันในหมู่คณะ ในโรงเรียน ผลการนำหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงานบุคคลในด้านหลักสังคหวัตถุ ๔ พบว่า ผู้บริหารมีการจัดสรรวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการปฏิบัติงานโดยเสมอภาค การส่งเสริมบุคลากรให้ได้ใช้ความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงาน การกำหนดค่าตอบแทนและประโยชน์เกื้อกูลแก่บุคลากรตามผลงานที่ได้ปฏิบัติ การปรับปรุงวิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ การยกย่องและชมเชยครูที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารใช้ถ้อยคำที่สุภาพ ไม่กล่าววาจาล่วงเกิน หรือดูถูก ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ในการรักษาระเบียบวินัย การช่วยเหลืองานฌาปนกิจสงเคราะห์ของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือญาติของผู้ใต้บังคับบัญชา การส่งให้ไปฝึกอบรมความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ เช่น กีฬา คอมพิวเตอร์ เป็นต้น และการสนับสนุนเลื่อนตำแหน่งหรือปรับระดับตามความสามารถและความเหมาะสม ผลการนำหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงานบุคคลในด้านหลักอคติ ๔ พบว่า ผู้บริหารมีการชี้แจงทำความเข้าใจแก่บุคลากรเกี่ยวกับการพิจารณาความดีความชอบ การชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบ ข้อปฏิบัติต่าง ๆ แก่บุคลากร การชี้แจงเกี่ยวกับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ที่พึงมีพึงได้ของบุคลากร ความพึงพอใจเมื่อผลงานของบุคลากรในโรงเรียนเป็นที่ยอมรับ การประเมินผลงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเป็นธรรม การตักเตือนด้วยวาจาเมื่อมีการกระทำความผิดเป็นครั้งแรก ไม่ซ้ำเติมผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อเกิดปัญหาในหน้าที่การงาน กฎระเบียบการให้บุคลากรพ้นจากงานในโรงเรียนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสม การประชุมคณะกรรมการเพื่อพิจารณา ก่อนมีการโยกย้ายหรือปรับเปลี่ยนตำแหน่ง และการสอบสวนให้รู้ถึงข้อเท็จจริงของสาเหตุและสถานการณ์ที่มีการกระทำผิดอย่างรอบคอบก่อนการลงโทษได้”

“พระมหาฤทธิ วิโรจโน (รุ่งชัยวิฑูร), “การบริหารบุคคลตามหลักกรรมทางพระพุทธศาสนา ของโรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลวิจัยได้ดังนี้

๑.๑ ด้านการปกครอง จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๙๐$) ในด้านการควบคุมดูแลพระภิกษุ สามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๔๘$) ในด้านผู้มาปฏิบัติภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ไม่ประพฤติผิดกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม

ข้อค้นพบดังกล่าวทำให้เห็นว่า ด้านการปกครอง คณะผู้บริหารหรือพระสังฆาธิการภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้ความสำคัญต่อการปกครอง การบริหารวัดเป็นอย่างดีซึ่งเน้นให้พระภิกษุ สามเณรให้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันตามหลักสาราณียธรรมและสามัคคีธรรม โดยมีพระธรรมวินัยเป็นหลักซึ่งตรงกับความหมายที่ กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัย จะเป็นการสร้างศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข^๒

๑.๒ ด้านการศาสนศึกษา จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๑$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๘๑$) ในด้านการควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุ สามเณรอย่างทั่วถึง ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๔๒$) ในด้านการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุ สามเณรที่สอบนักธรรมและสอบบาลีได้

^๒ กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐).

ข้อค้นพบดังกล่าวทำให้เห็นว่า ด้านศาสนศึกษา คณะผู้บริหารหรือพระสังฆาธิการภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้ความสำคัญต่อการศึกษามหาวิทยาลัยพระปริยัติธรรมของวัดเป็นอย่างยิ่งโดยเน้นส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรและสาธุชนให้ศึกษาทั้งปริยัติศึกษาและปฏิบัติศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรโดยจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการศึกษาของคณะสงฆ์ ซึ่งตรงกับความหมายที่ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต) ได้กล่าวความหมายของการศาสนศึกษาไว้ว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์เป็นอันดับแรก ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการคือ

๑) คณฤชระ คือ ชุระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน

๒) วิปัสสนาธุระ คือ ชุระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้านเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมนิยต^๓

๑.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๘$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๕๗$) ในด้านการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๔๒$) ในด้านการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

ข้อค้นพบดังกล่าวทำให้เห็นว่า ด้านศึกษาสงเคราะห์ คณะผู้บริหารหรือพระสังฆาธิการภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้ความสำคัญต่อการสงเคราะห์เยาวชนทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม และสงเคราะห์เยาวชนที่กำลังศึกษาซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาหาความรู้ซึ่งมีความสำคัญต่ออนาคตของเยาวชน ถ้าว่าเยาวชนมีความรู้และคุณธรรมแล้วก็จะส่งผลให้เยาวชนเป็นคนดี และพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองได้ซึ่งตรงกับความหมายที่กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายการบริหารวัดด้านศึกษาสงเคราะห์ไว้ว่า หมายถึง จัดการศึกษาที่มุ่งเน้นด้านปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย

^๓พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม), หน้า ๗๗.

ได้แก่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนนักศึกษา เป็นต้น^๔

๑.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.60$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรมีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.78$) ในด้านการจัดหาหนังสือไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักษาศีลฟังธรรมไว้เพียงพอ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.51$) ในด้านการจัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คณะผู้บริหารหรือพระสังฆาธิการภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้ความสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดเป็นอย่างมากที่สุด เพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาสัมมาปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและได้มีโอกาสบำเพ็ญกุศล เพิ่มคุณค่าให้แก่ชีวิตและพระภิกษุสงฆ์ สามเณรเสมือนเป็นตัวแทนของพระพุทธองค์ในการประกาศพระศาสนาเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ประชาชนโดยส่วนรวม ตลอดจนเปิดโอกาสสาธุชนได้บำเพ็ญกุศลในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาซึ่งตรงกับความหมายที่พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร) ได้ให้ความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ว่าเป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล สมดังพระดำริที่ส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ องค์ ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า จรณ ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसान์ แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ จงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เหล่าทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย และให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ

๑. ภิภูมฺมธรรมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน, ประโยชน์โลกนี้, ประโยชน์ขั้นต้น

๒. สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือในภพหน้า, ประโยชน์สูงขึ้นไป

^๔กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

๓.ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด, จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน^๕

๑.๕ ด้านการสาธารณูปการ จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณูปการ โดยภาพรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๓$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณร มีความเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๗๑$) มี ๒ ข้อ ในด้านการดูแลสถานที่และก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ให้เรียบร้อยและการรักษา ดูแลความสะอาดของวัด และไม่ย่ำตัน ไม้ประดับ โดยมีการแบ่งความรับผิดชอบกัน ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๕๕$) ในด้านการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมาย และพระธรรมวินัย

ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ด้านการสาธารณูปการ คณะผู้บริหารหรือพระสังฆาธิการภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้ความสำคัญต่อทั้งในด้านวางแผน ปรับภูมิทัศน์และด้านอาคารสถานที่เพื่อให้มีความเหมาะสมในการศึกษาปฏิบัติและเป็นที่พักผ่อนของสาธุชนที่ต้องการมาหาความสงบภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์และเน้นให้มี ๓ ส คือสะอาด สว่าง สงบ ซึ่งตรงกับความหมายที่ พระราชรัตนมุนี (ชยวัฒน์ ปญฺญาสิริ) ได้กล่าวถึงการบริหารวัดในด้านสาธารณูปการของวัดว่าแบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ

- ๑) การบูรณะและการพัฒนาวัด
- ๒) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ
- ๓) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

และยังได้กล่าวถึงการบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุข (สปปายะ) ๔ อย่าง คือ

๑) อาวาสสปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบายคือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นที่ร่มรื่น รื่นรมย์ เป็นรมณีสถานเจริญตา สบายใจแก่ผู้ที่พบเห็น เป็นศูนย์ของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

๒) อาหารสปปายะ อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

๓) บุคคลสปปายะ บุคคลเป็นที่สบายไม่คำนึงถึงเรื่องของบุคคลภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และเด็กวัด

^๕พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร), คม ชัด ลึก เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๔๗), หน้า ๔๑.

๔) ธรรมสัปายะ ธรรมที่เป็นสบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัดคือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม^๖

๑.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๘$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๖๙$) ในด้านการจัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๔๒$) ในด้านการจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น

ข้อค้นพบดังกล่าวทำให้เห็นว่า คณะผู้บริหารหรือพระสังฆาธิการภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้ความสำคัญต่อการสงเคราะห์หรือช่วยเหลือสังคมและหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะการช่วยเหลือสังคมในด้านธรรมะเพื่อปลูกฝังคุณธรรม ให้เกิด ให้มี และให้เจริญภายในจิตใจของประชาชนตลอดถึงการช่วยเหลือด้านวัตถุที่อำนวยความสะดวกแก่การปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด หรือในเมื่อประชาชนเดือนร้อนซึ่งตรงกับความหมายที่พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) ได้กล่าวถึงการบริหารวัดด้านการสาธารณสงเคราะห์ไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์แก่หน่วยงาน หรือบุคคลหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูล หรือการอุดหนุนจนเจือสถานทีซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป การสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นหลักของสวรรค์ของพระสงฆ์ คือ การสงเคราะห์ในด้านจิตใจและวัตถุด้านจิตใจ กระทำได้โดย

๑) เป็นที่ปรึกษา แนะนำในปัญหาชีวิตและด้านอื่นๆ เช่น ทางวิชาการบางอย่าง

๒) ทำให้วัดร่มรื่น ร่มเย็น สมเป็นอารามณีให้ความร่มเย็นทางการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างของผู้ดำเนินชีวิตอันประเสริฐเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพ ศรัทธา เลื่อมใสและนับถือ สร้างความร่มเย็นเมื่อเห็นวัดและพระสงฆ์ ด้านวัตถุ กระทำได้โดย

๑) แนะนำชักจูงให้ผู้อื่นกระทำ เช่น การสาธารณูปโภค จัดให้มีโรงเรียน โรงพยาบาล ถนน บ่อน้ำ เป็นต้น

๒) นำสิ่งของหรือบริการที่รับจากผู้อื่นมาแบ่งปันให้มีประโยชน์กว้างขวางออกไป คือ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางนำไปบริการสังคม การสาธารณสงเคราะห์ เป็นกิจการของสงฆ์ที่ได้กำหนดไว้เป็นระเบียบกฎหมายมหาเถรสมาคมข้อหนึ่ง “ควบคุมและส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์” ในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางได้กำหนดว่า “เป็นวิธีการดำเนินสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม” การสาธารณสงเคราะห์แยกโดยลักษณะที่ควรจะมี ๔ ประการ ดังนี้

^๖ พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑-๑๒.

๑) ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลได้แก่ วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือกิจการอื่นๆ กิจการเหล่านี้ อาจเป็นกิจการที่ทำเองหรือ โครงการที่กำหนดเองเป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราวก็ได้

๒) การช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งได้ดำเนินการ เพื่อประโยชน์

๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน (นอกวัด) สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า และอื่นๆ

๔) ช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น การประสูตทุภักดิ์ การประกันอัคคีภัย การประสูตวาตภัย หรือคราวอากาศหนาวจัด หรือแม้ตามปกติตามโอกาส มีการจัดช่วยเหลือด้วยการจัดการสงเคราะห์ เช่น สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการและสงเคราะห์โดยประการอื่นๆ นอกจากนี้ยังกล่าวได้ว่า กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ จัดให้มีที่พักสำหรับประชาชน อาหารกลางวันสำหรับเด็ก ยารักษาโรค ห้องสมุดประชาชน จัดที่ดินให้ประชาชนอยู่อาศัย ตั้งหน่วยสงเคราะห์และฝึกอาชีพ ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตด้านต่างๆ ด้วยเมตตาธรรม การสาธารณสงเคราะห์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควร จะมีระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน สำหรับผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์โดยส่วนมาก ได้แก่ วัดและเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้^๗

การบริหารวัดตามหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน เป็นแนวทางในการบริหารวัดที่เจ้าอาวาสต้องดำเนินการให้ครบทุกด้าน จะได้มากหรือน้อยนั้นก็ขึ้นอยู่กับผู้นำหรือผู้บริหารในวัดนั้นเป็นผู้สั่งการและดำเนินการให้เป็นไป โดยอาศัยความร่วมมือความสามัคคีความขยันขันแข็งจากทุกฝ่ายทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้ผู้บังคับบัญชาร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยที่ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่เสียสละประโยชน์สุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวมและต้องประกอบด้วยคุณธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อันจะส่งผลให้การดำเนินงานด้านต่างๆ ของวัดในพระพุทธศาสนา ให้เป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

^๗พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, หน้า ๖๒-๖๕.

๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตาม สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี

๒.๑ สถานภาพ พระภิกษุ สามเณรที่มีสถานภาพต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เนื่องจากว่า สถานภาพมีความคิดเห็นในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน ซึ่งวุฒิภาวะหรือสถานะของแต่ละสถานภาพไม่แตกต่างกัน เช่น ประสบการณ์ในการบริหาร เป็นต้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลจากการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีสถานภาพต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน แตกต่างกัน^๕

๒.๒ อายุ พระภิกษุ สามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เนื่องจากว่า อายุของผู้ตอบแบบสอบถามมีหลายระดับ ดังนั้นผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุมากย่อมมีประสบการณ์ในการบริหารมากกว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุน้อย จึงทำให้ผลของการวิจัยออกมาเช่นนี้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดทรงศักดิ์ บำรุงราษฎร์ (กนฺตวิโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหาร วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” ผลจากการวิจัยพบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน^๖

๒.๓ พรรษา พระภิกษุ สามเณรที่มีพรรษาต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เนื่องจากว่าพรรษาพระภิกษุ สามเณรผู้ตอบแบบสอบถามมีผลต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ เพราะว่า พระภิกษุ สามเณรที่มีพรรษาต่างกันมีความเห็น

^๕พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^๖พระครูปลัดทรงศักดิ์ บำรุงราษฎร์ (กนฺตวิโร), “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหาร วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

เหมือนกันว่าในการบริหารต้องมีครบทั้ง ๖ ด้านและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระชนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” ผลจากการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^{๑๐}

๒.๔ วุฒิการศึกษาสามัญ พระภิกษุ สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกัน มีต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากว่า วุฒิการศึกษาสามัญของพระภิกษุ สามเณรผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีผลต่อความเห็นในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพราะว่า พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกันมีความเห็นเหมือนกันว่าในการบริหารต้องมีครบทั้ง ๖ ด้านและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระณัฐพล จิตฺตมฺโม (ปราบพินาศ) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลจากการวิจัยพบว่าพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรี ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของพระสงฆ์ในเขตธนบุรีไม่แตกต่างกัน^{๑๑}

๒.๕ วุฒิการศึกษาทางธรรม พระภิกษุ สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากว่า วุฒิการศึกษาทางธรรมของพระภิกษุ สามเณรผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจในระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพงษ์เชษฐ ธีรวโส (ไกรจันทร์) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยของพระอุปัชฌาย์ ตามทัศนะของสังฆวิहारิก จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยของพระอุปัชฌาย์ ตามทัศนะของสังฆวิहारิก จังหวัดนครราชสีมาที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่ำกว่านักธรรมเอกและนักธรรมเอกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง

^{๑๐}พระชนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๑๑}พระณัฐพล จิตฺตมฺโม (ปราบพินาศ), “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

สถิติที่ระดับ .๐๕ จำนวน ๒ ข้อ ได้แก่ การแนะนำและบอกวิธีการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกและการส่งเสริมสนับสนุนให้ศึกษาวิชาการอื่นๆ^{๒๒}

๒.๖ วุฒิการศึกษาทางบาลี พระภิกษุ สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลี ต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุ สามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลีต่างกัน มีความเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน เนื่องจากว่า วุฒิการศึกษาบาลีของพระภิกษุ สามเณรผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีผลต่อความเห็นในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพราะว่า พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลีต่างกันมีความเห็นเหมือนกันว่าในการบริหารต้องมีครบทั้ง ๖ ด้านและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรบุญโณ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน^{๒๓}

๕.๓ ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. จากผลการวิจัยด้านการปกครอง พบว่า พระภิกษุ สามเณร ที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีจำนวนมาก จึงทำให้บางครั้งจะยากต่อการควบคุมดูแล และขาดความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล โดยเฉพาะอย่างพระภิกษุ สามเณรที่บวชอยู่ในสำนักอื่นแล้วเข้ามาขออยู่ศึกษาพระปริยัติธรรมและพระปฏิบัติสัทธรรมภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องมีการกลั่นกรองผู้ที่จะมาขออยู่ ตลอดถึงต้องควรมีกฎระเบียบที่เคร่งครัด หรือหัวหน้าฝ่ายปกครองของแต่ละตึกต้องคอยดูแลและควบคุมอย่างเคร่งครัด โดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการบริหาร เพื่อสร้าง

^{๒๒}พระมหาพงษ์เชษฐ ธีรวิโส (ไกรจันทร์), “การศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยของพระอุปัชฌาย์ ตามทัศนะของสัทธีวาริก จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

^{๒๓}พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรบุญโณ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

ความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระเถระผู้ใหญ่ คือผู้บังคับบัญชากับพระภิกษุ สามเณรคือ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ให้มีความสมัครสมานสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

๒. จากผลการวิจัยด้านการศาสนศึกษา พบว่า การศึกษาของพระภิกษุ สามเณรสำหรับผู้ที่ยังไม่เข้าใจและยังไม่ตระหนักในประโยชน์ของการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งสองแผนก ตลอดถึงพระภิกษุ สามเณรที่บวชมานานแล้ว ต้องมีการกระตุ้นในการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม จึงควรมีการอบรมและบอกประโยชน์สำหรับพระภิกษุ สามเณรที่เริ่มเข้ามาศึกษาใหม่ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจในการศึกษาพระปริยัติธรรมก่อนเข้าเรียนในชั้นเรียน และควรส่งเสริมคณะผู้บริหาร ครูอาจารย์และผู้สำเร็จการศึกษาให้มากกว่านี้ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่ทุกฝ่าย

๓. จากผลการวิจัยด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า การสงเคราะห์เรื่องทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ ยังมีน้อย และยังไม่ทั่วถึง จึงควรสนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรที่กำลังศึกษาอยู่อย่างต่อเนื่องจนจบชั้นปริญญาตรีเป็นอย่างต่ำ ตลอดถึงการสนับสนุนทุนการศึกษาให้พระภิกษุ สามเณรได้ศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย

๔. จากผลการวิจัยด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า การจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่อุบาสกและอุบาสิกา นั้น มีจำนวนมากอยู่ แต่การจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุ สามเณรภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ค่อนข้างน้อย และการเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณรได้มีโอกาสแสดงธรรมในงานต่าง ๆ ค่อนข้างน้อย เช่นการบรรยายธรรมในช่วงของการอบรมพระกัมมัฏฐาน เป็นต้น จึงควรมีการอบรมหลักสูตรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกแก่พระภิกษุ สามเณรภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้เป็นศาสนทายาท เพื่อที่จะให้มีโอกาสได้แสดงธรรมและช่วยประกาศพระศาสนาด้วย

๕. จากผลการวิจัยด้านศาสนการ พบว่า การจัดสรรที่อยู่อาศัยของพระภิกษุ สามเณรต้องมีการปรับให้เหมาะสมเพื่อความสงบเรียบร้อยในการปกครอง ตลอดถึงอาคารรับรองพระอาคันตุกะผู้เป็นพระเถระภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ยังมีไม่มากนัก เป็นที่ลำบากในการต้อนรับพระเถระผู้มาเยี่ยมวัดและห้องประชุมของวัดยังไม่เป็นสัดส่วนเอกเทศ จึงควรมีการก่อสร้างให้เหมาะสมเพื่อสนองงานคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๖. จากผลการวิจัยด้านศาสนาสงเคราะห์ พบว่า การสงเคราะห์ชุมชนด้วยหลักคุณธรรม และจริยธรรม พระสงฆ์ระดับผู้บริหารหรือพระสังฆาธิการภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในฐานะที่เป็นผู้นำทางพระศาสนาและเป็นตัวแทนพระพุทธเจ้าในการประกาศพระศาสนา ต้องมีบทบาทและตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน ตลอดถึงการมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับชุมชนในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องระหว่างวัดกับ

บ้านหรือบ้านกับวัด เพื่อเป็นสร้างกำลังใจและเป็นการสร้างศรัทธาให้แก่ประชาชนในการที่จะบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวร

๕.๓.๒ นโยบายเชิงปฏิบัติ

๑. ควรนำผลของการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๒. ควรนำปัญหาที่ได้จากการศึกษานี้มาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังมีปัญหายอยู่ โดยให้ทุกวัดภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาย

๓. ควรมีการปรับปรุงกลยุทธ์และบูรณาการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้เข้ากับยุคโลกาภิวัตน์ แต่ที่ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการบริหารที่สำคัญอยู่

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของแต่ละวัดไม่ควรที่จะเน้นด้านใดด้านหนึ่ง ควรที่จะดำเนินการวิจัยไปพร้อม ๆ กันทุกด้าน เพื่อจะได้ผลของการวิจัยที่ได้มาปรับปรุงการบริหารของวัดให้ครบทุกด้าน หากมีการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารวัดในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑. ควรศึกษาการบริหารวัดหรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในการให้ความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชน

๒. ควรมีการศึกษาจากกลุ่มพระภิกษุ สามเณรหรือกลุ่มตัวอย่างของวัดหรือของคณะสงฆ์ตลอดถึงประชาชนที่มีจำนวนมากกว่านี้และควรมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติมด้วย

๓. ควรทำวิจัยเชิงคุณภาพในการบริหารวัด หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๗.

คะเนิงนิตย์ จันทบุตร และสุพรรณ จันทบุตร. หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : พรักหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

จำลอง เงินดี. เอกสารคำสอนวิชาจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๔.

ดรุณี ญาณวัฒนา และคณะ. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด ศึกษาเฉพาะกรณีวัดอัมพวัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

เด่น ชะเนติยัง. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๓๓.

ตรีธา เนียมขำ. ตรีธา เล่าเรื่องสมเด็จพระเจ้าวัดปากน้ำ. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘.

ดิณ ปรัชญพฤทธ์. หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

ทองหล่อ เดชไทย. หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕.

ธงชัย สันติวงศ์. หลักการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.

ธนจรัส พูนสิทธิ์. การจัดการองค์การและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑.

ธีรฤทธิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เณลิมจิระรัตน์. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร :
อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔.

ธีรยุทธ พึ่งเกียรติ. สถิติเบื้องต้นและการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล,
๒๕๔๕.

นพมาศ ธีรเวคิน. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗.

นิตย สัมมาพันธ์. การบริหารเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๗.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

บุญเรียง ขจรศิลป์. วิจัยการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : พิชญา พรินตัง,
๒๕๓๔.

ประยูร อาษานาม. คู่มือวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒, คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร
: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล,
๒๕๓๒.

พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม,
๒๕๔๒.

พะยอม วงศ์สารศรี. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์,
๒๕๔๒.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระพรหมคุณาภรณ์. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร :
สหธรรมิก, ๒๕๓๗.

พระราชญาณวิสิฐ. การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๘. ราชบุรี : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๗.

พระวิสุทฐิภักทธาดา. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และ กฎมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พิสนุ ฟองศรี. วิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียมผาการพิมพ์, ๒๕๔๙

มณฑนา อินทุสมิต. คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร : พุทธธรรมเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา. เลย : สถาบันราชภัฏเลย, ม.ป.ป.

ราชบัณฑิตสถาน. พจนานุกรมสังคมวิทยาอังกฤษ-ไทย. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.

วิโรจน์ สารรัตนะ. การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒.

สร้อยตระกูล (ติวานนท์) อรรถมานะ. สาธารณบริหารศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

สมคิด บางโม. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

สมใจ ลักษณะ. การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๖.

สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สารานุกรม, ๒๕๑๔.

สมยศ นาวิการ. การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. การบริหารตามสถานการณ์. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕.

สมาน รังสโยกฤษฎ์. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร, ๒๕๔๒.

สิรภาพ เหล่าลาภะ. พุทธศาสตร์การเมือง. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕.

สุชา จันท์เอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๒๐.

_____. สุรางค์ จันท์เอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

สุพิน เกชาคุปต์. การจัดการปฏิบัติงาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

เสนาะ ดีเยาว์. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา. คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒.

อรุณ รักธรรม. **หลักมนุษย์สัมพันธ์กับการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗.

อุทัย หิรัญโต. **สังคมวิทยาประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

เอกชัย กี่สุขพันธ์. **การบริหาร ทักษะ และการปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๘.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์ :

สมจิตร แก้วนาค. “การพัฒนาและศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการประกันคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมของกองทัพอากาศ”. **ปริญญานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๑.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

ชนิษฐ์ศรี ลีอารีย์. “การบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๙.

ณัฐมน จินตรักษ์. “ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณที่มีต่อมลพิษสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

นรินทร์ พูลสวัสดิ์. “ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๓.

ปราการ บุตรโยจินโท. “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๘.

พรหม วุฒิวิวัฒน์ชัย. “หลักพรหมวิหาร ๔ กับหลักการปฏิบัติหน้าที่ตามอุดมคติตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณี ข้าราชการตำรวจประจำสถานีตำรวจนครบาลดุสิต”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ชีรปญโญ. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์**

มหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระชนดล นาคสุวณโณ. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตันติธโร. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๘.

พระมหาบุญมี อธิบุญโย. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.** มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาพงษ์เชษฐ ธีรวิโส (ไกรจันทร์). “การศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยของพระอุปัชฌาย์ ตามทัศนะของสัทธิวิหาริก จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา).** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.

พระสุข สุวีโร (มีนุช). “ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ : ศึกษากรณีพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต.** สาขาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

ภาวิณี ชินคำ. “รูปแบบการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘.

วรวิทย์ บุญยะดาษ. “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : กรณีศึกษาจังหวัดเลย”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๙.

วิจิต จ้างประโคน. “การศึกษาปัญหาการดำเนินงานคุรุสภาของคณะกรรมการคุรุสภา อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.** สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

ศรีไพร ชื่นชม. “ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำ กับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์**

ศาสตรมหาบัณฑิต.สาขาสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

สามารถ ไชยพันธุ์. “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัด การศึกษา
ตามอัยยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดน่าน”. วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์,
๒๕๔๕.

สิทธิพร อ่อนคำ. “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่กับพฤติกรรมผู้นำของ
ผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ”.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
บูรพา, ๒๕๓๑.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

คุณ ไทจันทร์ และเทพพร มังธานี. รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแพร่
ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง
จังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖
(อัดสำเนา).

ฉันทนา กล่อมจิต. รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแพร่ศาสนธรรมของ
วัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖ (อัดสำเนา).

มนัส ภาควุมิ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสใน
การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการ
การศึกษา, ๒๕๔๐ (อัดสำเนา).

มาณี ไชยธีรานวัณศิริ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการทำงานของ
บุคลากรในอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย. นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑ (อัดสำเนา).

๒. ภาษาอังกฤษ :

Gulick L. and Urwick J. **Papers on the Science of Administration.** New York : Institute of Public Administration, 1973.

Robbins, Stephen P. and Coulter, M. **Management.** 7th ed. New Jersey : prentice Hall International. Lnc. 2002.

Herbert A Simon. **Administration Behavior.** New York : Macmillan, 1997.

William Ouchi. **Organization and Management.** Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971.

Koontz. Harold & Cyril O' Donnell. **Principle Of Management : An Analysis of Managerial Functions.** New York : McGraw-Hill, 1972.

Hutchinson, John G. **Organization : Theory and Classical Concepts.** New York : McGraw-Hill, 1967.

Ernest Dale. **Management : Theory and Practice.** New York : McGraw-Hill, 1973.

Fayol, Henri. **General and industrial management.** London : Pitman & Sons, 1964.

E.N. Chapman. **Supervisor Survival Kit.** second edition, California : Science Research Associates, 1995.

Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. **"Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarity through Specificity,"** World Development. 8(3), (1980).

Don Hellriegel. **Management .** third edition, Addison - Wesley Publishing Company. Inc., 1982.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

๑. พระปลัดสามารถ ฐมธราโร

อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ วัดไร่ขิง ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. พระมหาโยตะ ปยุตโต

อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ วัดไร่ขิง ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. อาจารย์ ยุทธนา ปราณิต

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผศ.ชัชชัย ไชยสา

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์ ผศ. ประสิทธิ์ ทองอุ่น

อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ วัดไร่ขิง ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง โทร.,โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๕๑๒

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒(๖)/๐๓๔

วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอดำเนินการขอความเห็นชอบการนำเครื่องมือนำเข้าใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระปลัดสามารถ ธรรมธโร

ด้วย พระอธิการชรัตน์ ฉายา ฐิตคุโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๓๓๔๐๔๘๖๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้อย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ใบส่งเอกสารให้ท่าน
พระปลัดสามารถ ธรรมธโร
อาวาสวัดไร่ขิง
๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๔๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๖)/๐๓๔

วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาโยตะ ปยุตโต

ด้วย พระอธิการชรัตน์ ฉายา ฐิตคุโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๖๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๖)/๐๓๔

วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.ยุพนา ปราณีต

ด้วย พระอธิการชรัตน์ ฉายา วิฑูรโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๖๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอท่าวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.ยุพนา ปราณีต

(อ.ดร.ยุพนา ปราณีต)
๓๐ ก.ย. ๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๖)/๐๓๔

วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ชัชชัย ไชยสา

ด้วย พระอธิการชรัตน์ ฉายา จิตคุโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๖๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล
30 ก.ย. 54

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร.,โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๔๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๖)/๐๓๔

วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ผศ. ประสิทธิ์ ทองอุ่น

ด้วย พระอธิการขรรค์ ณายา วิฑูรย์ รัชประจักษ์วัฒน์ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาคผนวก ค

ผลการหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (ค่า IOC)

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (IOC)
ของแบบสอบถามเกี่ยวกับงานวิจัย
เรื่อง : บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ข้อ ที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
	๑. ด้านการปกครอง	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า a loc	แปล ผล
๑	การควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้ สงบเรียบร้อย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอน ด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓	ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔	การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุ ความขัดแย้ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕	ออกกฎระเบียบข้อบังคับแก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นการพนันห้ามดื่มสุรา	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๖	การบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชี รายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยสุจริต	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๗	ผู้มาปฏิบัติภายในวัดไม่ประพฤติผิดกฎหมายหรือ ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๘	พระภิกษุ สามเณรต้องช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยซึ่ง กันและกัน สามัคคี กลมเกลียว อยู่ร่วมกันโดย อาศัยหลักศีลสามัญญตา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๙	รักษาและดูแลความสะอาดของวัด และไม่ยืนต้น ไม้ประดับ โดยแบ่งความรับผิดชอบกัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๐	ออกระเบียบทำวัตรเช้า – เย็นในอุโบสถทุกวัน จะ ขาดโดยไม่มียกเว้นไม่ได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อ ที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
	๒. ด้านการศาสนศึกษา	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า loc	แปลผล
๑	การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและ นักธรรมชั้นภายในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอน นักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุสามเณรอย่างทั่วถึง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓	การสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรมและบาลีที่มี ความรู้ความสามารถ เพื่อสอนพระภิกษุและ สามเณร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔	การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่ สอบนักธรรมและสอบบาลีได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕	การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรม ศึกษาแก่ประชาชนและนักเรียนโดยทั่วไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๖	เชิดชูเกียรติผู้สอนพระปริยัติธรรมประโยคต่างๆ และครูพระสอนศีลธรรมให้มีขวัญและกำลังใจ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๗	สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และแจกทุนการศึกษาแก่ เด็กนักเรียนที่สอบธรรมศึกษาได้	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๘	ส่งเสริมให้พระภิกษุเรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อ นำความรู้กลับมาพัฒนาวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๙	สนับสนุนพระภิกษุที่สอบนักธรรมผ่านให้มีความรู้ สามารถสอนบาลีและธรรมศึกษาได้	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๐	จัดนิทรรศการถวายพระภิกษุ สามเณร ทุกเดือน โดยเฉพาะนักเรียนที่ศึกษานักธรรมและบาลี	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้

ข้อ ที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
	๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า loc	แปลผล
๑	การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	การเป็นครูช่วยสอนวิชาการพุทธศาสนาในสถานศึกษาต่างๆ ตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓	จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔	ตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕	การประสานการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๖	การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๗	เปิดสอน อบรมจริยธรรม แก่เด็กนักเรียนทุกสารพัดอาชีพและนักขัตฤกษ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๘	จัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนเช่น สมุด ปากกา ตำราเรียนให้ทุกชั้นเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๙	ให้รางวัลแก่นักเรียนที่ตั้งใจศึกษา ใฝ่หาความรู้ ขยัน อดทน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๐	ส่งเสริมอุปถัมภ์ศิษย์วัดให้ได้เรียนระดับมหาวิทยาลัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อ ที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
	๔. ด้านการเผยแผ่	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า loc	แปลผล
๑	การจัดให้มีการบรรยายธรรม ทาง วิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในหลักคำสอน ของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓	การจัดหาหนังสือให้พระสงฆ์เพื่อผู้รักาศิล ป็นธรรมไว้เพียงพอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔	จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕	ฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และวิธีการ เผยแผ่ธรรมะ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๖	การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ใน การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๗	จัดให้มีพระอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรมขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๘	จัดโครงการปฏิบัติธรรม ในวันเสาร์-อาทิตย์และ วันหยุดนักขัตฤกษ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๙	จัดอบรมจริยธรรมตามโรงเรียนและสถานที่ ราชการ สม่ำเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๐	จัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อนและฤดูฝน เพื่อขัด เกลาหล่อเนื้อพระศาสนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อ ที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
	๕. ด้านการสาธารณูปการ	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า loc	แปลผล
๑	ดูแลสถานที่และก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ ธรณีสงฆ์ให้เรียบร้อย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	การควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายใน วัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓	การจัดทำ แผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับแผนการ พัฒนาอื่นๆ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔	การแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้าน สาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕	การจัดการระบบสาธารณูปโภคภายในวัด เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ให้เรียบร้อย	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๖	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไป ตามกฎหมาย และพระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๗	ซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างศาสนสมบัติให้พร้อมใช้เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๘	จัดพระภิกษุสามเณรให้มีหน้าที่ดูแลเสนาสนะ ให้ เรียบร้อยพร้อมใช้งาน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๙	รักษา ดูแลความสะอาดของวัด และไม่ยัยยันต้นไม้ ประดับ โดยมีการแบ่งความรับผิดชอบกัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๐	จัดทำบัญชีพัสดุ ครุภัณฑ์ ไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อ ความเป็นระเบียบง่ายต่อการรื้อค้น และจัดการ งานเป็นระบบ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อ ที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
	๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า loc	แปลผล
๑	จัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	ให้การสนับสนุนเงินทุนหรือดำเนินการ ประปา หมู่บ้าน ชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓	การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔	การบรรเทาช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติเช่น อุทกภัย อัคคีภัย ธรณีพิบัติภัย เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕	การจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๖	การจัดหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชนให้ความรู้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันเสมอ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๗	มอบปัจจัยช่วยเหลือหน่วยงานราชการที่สำคัญ เช่น หน่วยไฟฟ้า หน่วยดับเพลิง เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๘	สร้างหอสมุดประชาชนเพื่อให้นักเรียนและประชาชนได้มีความรู้	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๙	ช่วยเหลือแพทย์ที่ห่างไกลจากความเจริญ เพื่อให้มีความพร้อมในการช่วยรักษาชีวิตประชาชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๐	วัดเป็นศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่องบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

อันจะเป็นประโยชน์ และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรค และการพัฒนาระบบการบริหารต่อไป ข้อมูลที่ได้จะแปลผลการวิจัยโดยภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอ

ผู้ศึกษาขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง ในความร่วมมือ ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

พระอธิการชรัตน์ ฐิตคุโณ

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริงที่เกี่ยวข้องกับ
ผู้ตอบ

๑. สถานภาพ

☐ พระภิกษุ

☐ สามเณร

๒. อายุ

☐ ต่ำกว่า ๒๐ ปี

☐ ๒๐ – ๓๐ ปี

☐ ๓๑ - ๔๐ ปี

☐ ๔๑ - ๕๐ ปี

☐ ๕๑ - ๖๐ ปี

☐ ๖๑ ปีขึ้นไป

๓. พรรษา

☐ ไม่มีพรรษา

☐ ๑ - ๕ พรรษา

☐ ๖ - ๑๐ พรรษา

☐ ๑๑ - ๑๕ พรรษา

☐ ๑๖ - ๒๐ พรรษา

☐ ๒๑ พรรษาขึ้นไป

๔. ระดับการศึกษาสามัญ

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม

☐ ไม่มีวุฒิทางธรรม

☐ นักธรรมชั้นตรี

☐ นักธรรมชั้นโท

☐ นักธรรมชั้นเอก

๖. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

☐ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม

☐ ประโยค ๑ – ๓

☐ เปรียญธรรม ๔ – ๖

☐ เปรียญธรรม ๗ – ๙

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง ☐ ระดับบทบาทที่ปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการ
ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ข้อที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๑. ด้านการปกครอง					
๑	การควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย					
๒	การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย					
๓	ออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ					
๔	การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุความขัดแย้ง					
๕	ออกกฎระเบียบข้อบังคับแก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นการพนันห้ามดื่มสุรา					
๖	การบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยสุจริต					
๗	ผู้มาบำเพ็ญในวัดไม่ประพฤติผิดกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม					
๘	พระภิกษุ สามเณรต้องช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สามัคคี กลมเกลียว อยู่ร่วมกันโดยอาศัยหลักศีลสามัญญตา					
๙	รักษาและดูแลความสะอาดของวัด และไม้ยืนต้นไม้ประดับ โดยแบ่งความรับผิดชอบกัน					
๑๐	ออกระเบียบทำวัตรเช้า – เย็นในอุโบสถทุกวันจะขาดโดยไม่มีกิจจำเป็นไม่ได้					

ข้อที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๒. ด้านการศาสนศึกษา					
๑	การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและนักธรรมขึ้นภายในวัด					
๒	ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุสามเณรอย่างทั่วถึง					
๓	การสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรมและบาลีที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อสอนพระภิกษุและสามเณร					
๔	การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบนักธรรมและสอบบาลีได้					
๕	การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชนและนักเรียนโดยทั่วไป					
๖	เชิดชูเกียรติผู้สอนพระปริยัติธรรมประโยคต่าง ๆ และครูพระสอนศีลธรรมให้มีขวัญและกำลังใจ					
๗	สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และแจกทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนที่สอบธรรมศึกษาได้					
๘	ส่งเสริมให้พระภิกษุเรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาวัด					
๙	สนับสนุนพระภิกษุที่สอบนักธรรมผ่านให้มีความรู้สามารถสอนบาลีและธรรมศึกษาได้					
๑๐	จัดนิเทศถวายพระภิกษุ สามเณร ทุกเดือน โดยเฉพาะนักเรียนที่ศึกษานักธรรมและบาลี					

ข้อที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
๑	การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ					
๒	การเป็นครูช่วยสอนวิชาการพุทธศาสนาในสถานศึกษาต่างๆ ตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ					
๓	จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด					
๔	ตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย					
๕	การประสานการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน					
๖	การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชน					
๗	เปิดสอน อบรมจริยธรรม แก่เด็กนักเรียนทุกสารพัดอาชีพและนักฆัตถุภัก					
๘	จัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนเช่นสมุด ปากกา ตำราเรียนให้ทุกชั้นเรียน					
๙	ให้รางวัลแก่นักเรียนที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ขยัน อดทน					
๑๐	ส่งเสริมอุปถัมภ์ศิษย์วัดให้ได้เรียนระดับมหาวิทยาลัย					

ข้อที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๔. ด้านการเผยแผ่					
๑	การจัดให้มีการบรรยายธรรม ทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์					
๒	เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ					
๓	การจัดหาหนังสือให้วัดพระสวดมนต์เพื่อผู้รักษาศีลฟังธรรมไว้เพียงพอ					
๔	จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัด					
๕	ฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และวิธีการเผยแผ่ธรรมะ					
๖	การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน					
๗	จัดให้มีพระอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรมขึ้น					
๘	จัดโครงการปฏิบัติธรรม ในวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์					
๙	จัดอบรมจริยธรรมตามโรงเรียนและสถานที่ราชการ สม่ำเสมอ					
๑๐	จัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อนและฤดูฝน เพื่อขัดเกลาก่อนเนื้อพระศาสนา					

ข้อที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๕. ด้านการสาธารณูปการ					
๑	ดูแลสถานที่และก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ให้เรียบร้อย					
๒	การควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด					
๓	การจัดทำ แผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาอื่นๆ					
๔	การแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการ					
๕	การจัดการระบบสาธารณูปโภคภายในวัด เช่นน้ำประปา ไฟฟ้า ให้เรียบร้อย					
๖	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมาย และพระธรรมวินัย					
๗	ซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างศาสนสมบัติให้พร้อมใช้เสมอ					
๘	จัดพระภิกษุสามเณรให้มีหน้าที่ดูแลเสนาสนะ ให้เรียบร้อยพร้อมใช้งาน					
๙	รักษา ดูแลความสะอาดของวัด และไม่ยั็นต้นไม้ประดับ โดยมีการแบ่งความรับผิดชอบกัน					
๑๐	จัดทำบัญชีพัสดุ ครุภัณฑ์ ไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อความเป็นระเบียบง่ายต่อการรื้อค้น และจัดการงานเป็นระบบ					

ข้อที่	บทบาทของพระสงฆ์ในการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์					
๑	จัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา					
๒	ให้การสนับสนุนเงินทุนหรือดำเนินการประปาหมู่บ้าน ชุมชน					
๓	การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์					
๔	การบรรเทาช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย อัคคีภัย ธรณีพิบัติภัย เป็นต้น					
๕	การจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น					
๖	การจัดหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล และจัดอบรมประชาชนให้ความรู้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันเสมอ					
๗	มอบปัจจัยช่วยเหลือหน่วยงานราชการที่สำคัญ เช่น หน่วยไฟฟ้า หน่วยดับเพลิง เป็นต้น					
๘	สร้างหอสมุดประชาชนเพื่อให้นักเรียนและประชาชนได้มีความรู้					
๙	ช่วยเหลือแพทย์ที่ห่างไกลจากความเจริญ เพื่อให้มีความพร้อมในการช่วยรักษาชีวิตประชาชน					
๑๐	วัดเป็นศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน					

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน
อำเภอหัวหิน

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.ด้านการปกครอง

ปัญหา.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

๒. ด้านการศาสนศึกษา

ปัญหา.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๕. ด้านการสาธารณูปการ

ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

---- ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบคำถาม----

ภาคผนวก จ

ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถาม (ค่า Alpha)

ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถาม (ค่า Alpha)

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
V1	216.3667	1320.5851	-.0094	.9676
V2	216.4667	1316.1195	.0996	.9674
V3	216.3333	1307.4023	.2743	.9671
V4	216.5333	1298.2575	.3735	.9669
V5	216.3333	1304.1609	.2094	.9675
V6	216.7667	1258.8747	.7299	.9659
V7	216.6667	1307.8161	.1573	.9676
V8	216.5333	1300.4644	.2250	.9675
V9	216.6333	1283.4126	.4932	.9667
V10	216.3667	1319.0678	.0082	.9679
V11	216.8000	1271.5448	.6928	.9661
V12	216.6000	1260.8000	.7412	.9659
V13	216.9000	1260.5759	.7496	.9659
V14	217.1333	1271.4299	.4918	.9668
V15	216.4333	1288.8747	.5712	.9665
V16	216.3000	1276.7690	.7090	.9661
V17	216.5000	1277.3621	.6231	.9663
V18	216.4000	1279.5586	.6193	.9663
V19	216.3333	1288.7126	.4751	.9667
V20	216.7333	1279.7195	.5360	.9665
V21	216.8667	1274.5333	.6044	.9663
V22	216.7667	1266.8747	.6486	.9662
V23	216.7000	1256.0793	.7488	.9659
V24	216.7667	1254.6678	.7435	.9659
V25	216.8000	1255.4759	.7514	.9658
V26	216.5667	1247.4954	.8094	.9656
V27	216.9000	1256.9897	.7340	.9659
V28	216.8000	1281.5448	.4082	.9671
V29	216.8667	1277.8437	.5099	.9666
V30	216.7333	1252.8920	.7008	.9660
V31	216.5667	1261.5644	.6054	.9664
V32	216.4667	1276.4644	.5983	.9664
V33	216.4000	1304.9379	.1992	.9675
V34	216.9000	1295.4034	.3771	.9669
V35	216.5667	1287.6333	.5824	.9665
V36	216.8000	1254.5793	.7821	.9657

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
V37	216.6000	1278.8000	.6312	.9663
V38	216.5667	1294.5989	.3730	.9670
V39	216.9333	1269.0989	.6220	.9663
V40	216.2000	1278.7862	.6671	.9662
V41	216.4000	1271.2138	.7197	.9660
V42	216.7000	1289.4586	.5558	.9665
V43	216.6333	1280.6540	.5965	.9664
V44	216.7000	1291.1828	.4692	.9667
V45	216.4667	1286.6713	.5373	.9665
V46	216.8333	1278.4885	.6715	.9662
V47	216.7333	1269.6506	.6150	.9663
V48	216.8333	1273.5230	.6633	.9662
V49	216.6000	1292.5241	.4861	.9667
V50	216.9333	1267.7885	.6386	.9662
V51	216.6667	1286.6437	.5000	.9666
V52	216.7333	1261.9264	.7564	.9659
V53	216.7667	1270.1161	.7151	.9660
V54	216.8667	1263.2920	.6119	.9663
V55	216.9667	1263.4816	.7159	.9660
V56	217.1000	1274.1621	.6320	.9663
V57	216.8333	1268.7644	.6236	.9663
V58	216.6333	1243.5506	.7501	.9658
V59	216.7333	1256.2023	.7098	.9660
V60	216.6333	1271.1368	.6421	.9662

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0 N of Items = 60

Alpha = .9670

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๖)/๐๓๗

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

๕ ตุลาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
นมัสการ พระครูปัญญาธารณ์ เจ้าคณะอำเภอสสามร้อยยอด
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระอธิการชรัตน์ ฉายา สุตคุโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๖๔ นิสิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ
พระสังฆาธิการในอำเภห้วยหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายในสังกัดของ
พระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการ
เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๘๔-๒๒๔-๔๑๔๔

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาคผนวก ข
หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	:	พระอธิการชรัตน์ ฐิตคุโณ (มีแก้ว)
เกิด	:	๒๐ ตุลาคม ๒๕๑๘
สถานที่เกิด	:	บ้านเลขที่ ๓ ถนนริมคลอง ตำบลตะกั่วป่า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา
การศึกษา	:	นักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก) ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.)
อุปสมบท	:	๑๑ เมษายน ๒๕๔๑ วัดเขาอติสุกโต ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
สังกัด	:	วัดเขาอติสุกโต ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๗๗๑๑๐
หน้าที่	:	เป็นเจ้าอาวาสวัดหนองซอ ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จ. ประจวบคีรีขันธ์
ที่อยู่ปัจจุบัน	:	วัดหนองซอ ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จ. ประจวบคีรีขันธ์ ๗๗๑๑๐